Demir Özlü/Bir Yaz Mevsimi Romansı

DEMİR ÖZLÜ

BİR YAZ MEVSİMİ ROMANSI

Roman



Munch

ADA YAYINLARI

Bir Yaz Mevsimi Romansı

YAZARIN ÖBÜR KİTAPLARI

Öykü

Bunaltı (1958), Soluma (1963), Boğuntulu Sokaklar (1966)
Öteki Günler Gibi Bir Gün (1974), Aşk ve Poster (1980)
Stockholm Öyküleri (1988)

Anlatı

Bir Beyoğlu Düşü (1985), Berlin'de Sanrı (1987)

Roman

Bir Uzun Sonbahar (1976)
Bir Küçükburjuvanın Gençlik Yılları (1979)

Demir Özlü

Bir Yaz Mevsimi Romansı

(Roman)

«Je est un autre»
Rimbaud

I. KUZEY AVRUPA'DA BİR KAHVE

O zamanlar, hemen hemen her yaz mevsimi başka bir aşkın yaşandığı dönemlerdi. Yılları, neredeyse taşıdıkları sayılarla değil de birlikte günleri geçirdiğin genç kadın görüntüleriyle hatırlıyacaksın. Rutubetli sokakları denizlere inen o eski kent, bütün canlılığıyla bu *ayartıcılığı* sunuyordu size: belli bir kesimin otuzla kırk yaş çevresindeki insanlarına. Onları adlandırmak gerekirse, gündelik tutkulardan uzaklaşmış, kentin oyun olan yanını yakalamış insanlar diyeceğim. Ama neler pahasına! Koca kentte özel bir topluluk, genç insanlardan oluşan bir ada, kendine özgü görülmez kurallara göre yaşayan bir *klan*dı onlar.

Böylece «*kendini yaşamının ortasında sandığın bir sırada*», herşeyin birdenbire ellerinden kayıp gideceğini, Kuzey Avrupa'da bir yerde, hemen hemen birbaşına, yalnızlıkla çevrili kalacağını bilebilir miydin?

'Hemen hemen birbaşına', 'yalnızlıkla çevrili'... Üstelik kendini büsbütün yabancısı olduğun bir kentte buldun: güneşin batmadığı günlerde, silüeti sivri kulelerle çizilen, eflatun rengi akşamın koyu renklerinin vurduğu tenha, taş sokaklarda, sokaklarının ucundan hep o düzenli, bitimsiz ışığın yansıdığı boş mahallelerde; daracık körfezin bitiminden başlayan parkın karşı kıyısında, yabancısı olduğun hafifçe kaldırıma yayılmış kahvelerde, pencerelerinde gri bir ışık duran loş amerikan barlarda, sokaklarında uzun sarışın saçların sav-

rulduğu, yeni başlayan geç-ilkbaharın soğuk yağmurlarının, parklarda toprağı kabarttığı, kaldırımları daha da tenhalaştırdığı bir kentte. Cam rengi bir kuzey göğü altında.

Orada, kentin ortasında, o daracık körfeze yakın bir yerdeki —parkın karşısına düşen— kahveye gitmeyi alışkanlık haline getirmek istiyorsun. Beş katlı bir yapının en alt katında, kaldırımın üzerindeki, üç basamak merdivenle çıkılan, besbelli sen buraya sığınmadan pek az önce açıldığı belli olan bir kahveye. *'Oy geçmiş, geçmiş, yeniden yaratılabilir misin ki sen!'*

Bu kuzey kentinde pek de sıcak olmayan temmuz ayı gelmiştir. —Senin ülkendeki bahar başlangıcındaki aylar gibi bir sıcaklıkta—. Çalışanlar tatile çıkmışlardır. Hemen hemen boşalmış gibidir kent.

Dostoyevski ile Çehov'un öykülerini okuduğun dönemlerden bu yana biliyorsun: herkesin sayfiyeye gittiği —şimdi dış ülkelere, güneşli sahillere ya da kendi ülkelerinin güneyine, tahtadan yapılmış yazlık evlere gidiyorlar— günlerde, boşalan kentin ışıklı tenhalığı içinde, o buruk, biraz da sıkıntılı havada anlaşılmaz bir tad vardır: terkedilmişliğin tadı. İnsanı yalnızlığa, yalnız kalma korkusuna, boşluğa, ölüme yaklaştıran buruk, kötümser bir tad. Ama gene de herkeslerin kenti bırakıp gittikleri doğru değil. Tersine, o kendi kendilerini kolay avutamayan *seçkinler* gene de kalırlar kentte: kentin büyüsüne kapılmış genç züppeler, bazı yabancılar, uzak ülkelerde, otellerde, yollarda, kalabalık kumsallarda yorulmaktan korkan ya da bu çeşit serüvenleri önceden yaşadıkları için artık yeni yolculukları kanıksamış olanlar... o görmüşgeçirmiş takımı. Ama berrak havada gene de yalnızlığın çanı çalıyor gibi. Uzaktaki kiliselerden gelen ses, bu olgun yaşta sana külrengi bir yalnızlığın sarsıntısını hatırlatıyor sanki.

Boşluk gibi birşey: dönüp baktığında eskiden beri orada olup olmadığını bilmediğin.

Temmuz ayının yağmurlarını umursamadan kaldırımın üzerine, beyaza boyalı, madenî, yuvarlak masaları, sandalyeleri tek sıra halinde yerleştirmişlerdir. Kaldırım geniş değildir çünkü. Biraz ötedeki büyük masalarda, vitrinlere konulmuş cansız mankenler gibi giyinmiş birkaç genç adam oturuyordur: beyaz, bel bölümü bol pilili pantalonlar, açık renk, kısa, hafif ceketler —yakaların arkası hafif kalkık—, saçlar berber vitrinlerindeki fotoğraflarda görülen saç modelleri gibi düzenlenmiş, sarışın, güzel saçlar... Uzun boylu bir kız vardır arada: o da beyaz pantolon giymiş, —kemerinin uçları bağlandıktan sonra iki yana sarkıtılmış—, boynunda bir bant vardır, gömleğinin yakaları kalkıktır onun da, saçları dimdik fırçalanmıştır, sanki tek tek yapılmış gibi.

Karşıdaki parkın bahçe parmaklığı önündeki kaldırımdan, ponponlu, kırmızı bere giymiş bir zenci geçer. Onun bu kentteki yabansı varlığını düşünürsün. Kendi ölçüleri içinde çok şık bir zencidir bu: iki dirhem, bir çekirdek... 'Buraya yerleşip kalmak' diye düşünürsün, 'uzak, yabancı, yumuşak bir yalnızlığın içine!' Derin bir unutuşun içine yerleşir gibi bu mavi gecelerin içine yerleşmek. Uzak bir kentte, donuk bir mimarinin, iç-avlularına, bahçe duvarlarına başka renkte solgun bir güneşin vurduğu bu düşe benzeyen yerde her gün uyanmak. Düşlerle sarsılan öğle uykularından sonra —çatının rengine boyalı bacaların üzerinden uçar gibi— gene iç-avluyu çevreleyen sarımtırak duvarları görmek: sessiz avlunun görüntüsünde herşeyi unutmuş gibi. Bütün o geçmişi, her başını çevirişinde sana birşeyler fısıldayan o geçmişi unutmak. (Ah, Haliç'de suların karardığı saatler şimdi. Bir kuş kanadını vurup geçiyor.) Yitip giden yabansı bir imge sanmak onu, geçmişi. Gelip tekrar sana çarpacağını düşünmeksizin bir bumerang gibi savurmak onu.

Artık geçmişi olmayan saydam, hafif bir varlık, kentin körfeze inen ara sokaklarında sessizce yürüyen birisi —demin geçen zenci gibi—, hafifçe meyilli yollardan çıkan, bir kilisenin açık kapısına doğru yürüyen, akşam güneşinin üzerine vurduğu uçarı bir gölge olmak.

Bu kente gelince bu kahveyi buldun. O yaşlı ressamla birlikte gittiğiniz kahvelere benziyordu. Sandi'yle. Sandi'ydi adı. Istanbul'da eylül ayının ilk haftasında öldü. Güneşli bir gündü. Hatırlıyorsun. Son aylarda da hep eski karısıyla beraberdi, ayrı evlerde otursalar da. Her zaman gittiği pastahanelerden birine —bulvardaki— Tarabya'dan, bir öğle yemeğinden dönmüştü. Neler yediklerini bile tahmin edebilirsin: biraz yağsız tandır, yeşil salata, iki kadeh rakı ya da küçük bir şişe şarap. Akşamüzerine doğru gelmiştir pastahaneye, çok da oturmamıştır orda. —Güzel günlerdi. Havalar çok sıcak değildi artık. İklim dönecekti. Başak sarısı güneş Taksim Alanı'na, Harbiye'ye doğru uzanan bulvara vuruyordu. Apartmanların ardında batan bakır rengi bir ışıkla Kasımpaşa'yı yıkayan kan rengi bir güneş—. Sandi, hava kararmadan Teşvikiye'de yalnız oturduğu çatı katına dönmüştür. Gazocağına akşam için hazırladığı yemeği koymuştur. Gazocağının altını fazlaca açmamıştır ama. Dağınık bir eylül akşamıdır kuşkusuz. Sokaktan bağırarak koşuşan çocukların sesleri geliyor. Sonbaharın yağmurları daha başlamadı. Sandi'nin zaten bir avuç olan arkadaşları bir yerlere dağılmıştılar, yağmurlar başlamadan da dönmezlerdi kente. Soluk gri bir ışık düşüyor daracık sokağın karşısındaki apartmanlara. Çatı katının arka yanına —terasa bakan camlaraysa— hâlâ belli belirsiz bir aydınlık vuruyor.

Akşam vaktinin yorgunluğunda yeniden mutfağa gitmek istedi Sandi. Giriş kapısının yanındaydı mutfak. Tam kapının

önüne geldiğinde derin bir nefes darlığı duydu. Nefes almak için kendisini zorlamaya korktu. Ama ikinci soluklanmada da alamadı nefes. Dairenin giriş kapısına doğru gitti Sandi. Ama kapıyı açıp aşağıdaki komşulara seslenemedi. Alt katta oturan kadınsa bazı gürültülerle çırpınmalar duydu. Bir sandalye devrildi. Ama o, bunları sinirli Sandi'nin alışılmış gürültüleri sandı. Ev kılığıyla da çıkmaya çekindi Sandi'nin oturduğu üst kata. Böylece öldü Sandi. En sevdiğin insanlardan biriydi.

Ertesi gün, öyle sanıyorsun, bir pazar günüydü. Taksim Alanı'nda herşeyden habersiz dolaşıyor, ne yapacağını kararlaştıramadığın zamanlarda yaptığın gibi, elinde bir gazete parkın alana bakan beyaz duvarlarından biri üzerinde oturuyordun. Arada bir de gazeteden başını kaldırıp alanın durmadan artan kalabalığına bakıyordun.

Taksim Alanı.

Postahanenin önündeki küçük ağaçların dibine ayakkabı boyacıları sıralanmış, duvarın dibine yerleştirilmiş telefon kabinlerine girip çıkanlar, postahaneyle kabinler önünde bekleyen büyük bir kalabalık. Durmadan kalabalığı artan kentte tanımadığın isimsiz insanlar... Biraz ötedeki Bulvar Kahvesi'nde oturanları da tanımıyorsun. Sadece giysilerinin renkleri görünüyor burdan. Herhalde böylesine boş bir pazar günüydü. Sandi'nin ölüsü oturduğu çatı katının içinde, hemen daire kapısının önünde bulunmuştu. Kendi boğazını tırmalamıştı ve yere düşmeden ötürü yüzünde, saçsız başında hafif yaralar vardı.

Sandi'nin ölümü hemen duyulmadı. Önce sen de duymadın, o kadar yakın arkadaşı olan sen de. Kardeşleri komşu bir kentten gelerek sahip çıkmışlar ölüsüne. Kendisinin uzun yıllardır görmediği kardeşleri. Sandi'nin en yakın arkadaşı olan

eski karısına karşı da soğukça bir tavır takınmışlardı. Bu yüzden Sandi'nin gerçek arkadaşlarını da haberdar etmediler ölümünden. Toplumdan ayrı düşmeyi seçmiş olan Sandi, arkadaşları ölümünü duymadan gömüldü. Bu olay da seni kendi kentinden en son soğutan olay oldu.

Oysa güzel bir eylül ayıydı. 1974 yılının eylülüydü. O sarışın, rüzgârlı, durgun eylüllerinden biri Istanbul'un.

Kıbrıs'daki savaş bitmişti. Askere alınıp Trakya Cephesi'ne gönderilenler geri dönmüşlerdi. Senin dönemindendi askere çağrılanlar; oysa seni kimseler aramamıştı. Askerlik kütüğünde *solcu* yazdığını bildiğinden sen de ummuyordun arayacaklarını. Taksim Alanı çevresindeki yaşam hareketlenir gibi olmuştu. Oysa savaşın sürdüğü günlerde Bulvar Kahvesi'ne gelen birkaç kişi vardı sadece. Onlar da gazete okuyorlar, savaş üzerine birtakım yorumlar yapıyorlardı. Ama iklim nefisti. Terasın dışına, çiçek tarhının biraz önüne konulmuş masalarda oturuyordunuz. Güzeldi, çok güzeldi iklim. Akşam yemekleri için Boğaz'a uzanmayı azaltmıştınız. Tarabya'daki balık lokantaları pahalılaşmaya başlamıştı. Yaklaşan bunalımı ilk duyanlar onlar mıydı? Ama Sandi —altmış yaşında— sürdürüyordu öğle yemekleri için Tarabya'ya uzanmayı. Şef garson onun hesap pusulasına zam yapmıyordu belki de. Öyle sanıyorsun: son gidişinde de —o son pazar günü— *Garaj* adlı lokantanın kaldırımı üzerine yerleştirilmiş masalardan birine oturmuştur. Hayır, hayır, biraz içerde. Üşütmekten korktuğu için sırtını vitrinlerden birine, terasın açılmış, üst üste katlanmış cam kapılarına vermiştir. Belki de ceketinin içine gazete kâğıtları sokmuştu çoğu zaman yaptığı gibi.

Eylül ayıydı. Mevsim yavaş yavaş dönüyordu. Güneş başka bir dönenceye doğru yollanmıştı bu köhne kenti arkasında bırakarak. Daha bir açık renkti şimdi yolladığı ışıklar, yaz mevsimine göre de daha bir yumuşaktı. Fakat ağustos ayının ikinci yarısının güzelliğini de yadsıyamazsın. Rüzgârların es-

meye başladığı, denizin morumsu bir renge dönüşerek kabardığı dönemdi. Morumsu bir deniz döver Boğaz'ın kıyılarını. Ağustos ayında ağaçların gölgelerinin vurduğu kıyılarda, deniz o lâcivert-mor rengini daha da belirgin kılar. Sulardan da, çiçeklerden de, güneşten de yansıyan erguvan rengi gölgesini herşeyin üzerine düşürmeye çalışır. Eylüldeyse renkler değişir, herşey yumuşayıp düşselleşir.

Böylece Sandi'nin cenaze töreninde bulunamadın. Bugüne değin de mezarını görmüş değilsin. Oysa can sıkıntısıyla dolu günlerin, hemen hemen sürekli tek arkadaşıydı senin için. *Can sıkıntısı,* herşeyi yaptıran oydu sanıyorsun.

Sandi'nin öldüğünü öğrendikten sonra —bütün bir sonbahar mevsimi boyunca— onunla konuştun durdun. Sandi'nin imgesel varlığı hemen omuzunun yanıbaşındaydı, sorduğun sorulara dolu dolu karşılıklar veriyordu. Onun sesini duyuyordun. Karşılıkları —o hayattayken olduğu gibi— çok defa soru biçimindeydi. Yaşanılan hayat, ölüm, ama genel olarak hayat ve insanlar üzerine konuşuyor, herşeyin anlamını araştırıyor, yaşamda olup bitenlerin anlamını sana soruyordu sanki.

II. SANDİ'NİN ÖLÜMÜNDEN SONRA

Sandi'nin öldüğü sonbahar mevsiminde —kasım ayının sonuydu— bir Avrupa gezisine çıktın. Senin için dönüşsüz olacak bir yolculuğa.

Yıllar, yıllar sonraydı: on yıldan daha çok bir zaman parçası, ilk defa ayrılıyordun kurşun renkli Istanbul'dan; o denizlerin birbiriyle birleştiği garip yerden; güneşli, rüzgârlı, yumuşak doğadan.

Marsilya'ya giden bir türk gemisine binmiştin. Güneş Haliç'in üzerinde buğular içinde, pırıl pırıl duruyordu. Kuzeyin güneşi gibi batmayacaktı sanki! Ama gemi Marmara Denizi'ne doğru açılınca, güneş de mavi bulutların içine girdi, yitti. Denizin üzeri ürperdi. Koyu bir mavilik sardı Marmara'yı. Gemi, Kıbrıs'daki savaş dolayısıyla Pire'ye uğramıyordu. Sadece Napoli limanına yanaşıyor, sonra da Marsilya'ya gidiyordu.

Marsilya'dan trene bindin. Kalabalık trene. Kompartımana girip çıkanlar vardı. Fransa'nın kırlarını, burgları, kentlere egemen konumdaki katedralleri, küçük kiliseleri görüyordun. Sosyalist Parti üyesi jandarma askerleri vardı. Kompartımana girmişler, hemen de konuşmaya başlamışlardı. Bütün o fransız doğasını geçtin. Ardından da Paris'in, kiremit yapılı, yan duvarları sıvanmamış banliyö evlerini gördüğünde heye-

canlandın. Büyük kent, eski Paris! Yılların birikintisi! Orada eskiden yaşadığın günlerin havasını bulabilecek miydin?

Bulvarlar otomobillerle dolmuştu. Büyük mağazalar çoğalmış, gökdelenler dikilmişti. Artık siyah-beyaz kartpostalların Paris'i, halkın Paris'i değildi sanki. Oranın da *artık* bir yabancısı olduğunu hissettin.

Montparnasse Sokağı'nda bulvara yakın bir kahvede kalıyor, dışarıya çıkmak bile pek istemiyordun. Bu siyaha yakın gri sokağa yağmurlar yağıyordu. Ne *Select Kahvesi*'nde ne de *Dôme*'da bir tanıdığın vardı. Saint-Germain'e, *Flore Kahvesi*'ne ya da eskiden o kadar sevdiğin köşedeki *Deux Magot*'ya da inmek istemedi canın. Paris'teki değişme yüzünden mi? kuşkusuz o da, ama öte yandan ardında bıraktığın ölümün ve yıkıntının hayaletlerini unutamıyordun. Rennes Sokağı, ilk gece dolaştığında bomboştu sanki.

«Paris de, eski Paris değil sanki Sandi.»

«Siktir et. Her yer bozuluyor.»

«Kendimize başka bir yaşam bulmalıyız? Nereden bulabiliriz bunu?»

«Ne kadar kötü. Ne yazık Paris'i sevmemen.»

«Bu eski Paris değil Sandi. Bunaltı verdi bana. Hem de öyle köklü bir bunaltı. Şaka değil bu.»

«Senin aradığın Paris'i nereden bulacaksın?»

«Bana ne kadar hüzün verdi Sandi. Sinemalar eski sinemalar değil artık. Şimdi seks filmleri oynatıyorlar. Eski mahalle sinemaları kalmamış gibi. Rennes Sokağı bomboştu Sandi. Gelişigüzel bir sandviçciye girdim. Herşey rastgeleydi. Garson, genç çocuk geldi. Elimde gördüğü bir türk elli kuruşluğuna baktı. 'Bu oyun makinelerine uygun' dedi. 'Al, dene' dedim. 'Sahi alabilir miyim?' dedi. Sonra işini hatırladı. Parayı bırakıp gitti. Biraz sonra gene geldi. 'Parayı makineye atayım mı?' dedi. 'Al senin olsun' dedim. Aldı. Sonra gene bıraktı pa-

rayı. Ne bileyim Sandi, herşeyden anlaşılıyordu, insanın çok parası olsundu, güzelce bir evi, koruluklara yakın, telefonu, edindiği bir yığın dostu olsundu, belki o zaman güzeldi Paris. Passy taraflarında ne güzel evler, apartmanlar gördüm. Ne güzel bir çarşıdan geçiyordu otobüs...»

«Gene de Paris'te kalsaydın...»

«Bizim olmaktan çıkan bir dünya Sandi. Dünyada bile sığınacağımız pek az yer kalıyor. Güngör bilir bu ruhsal durumu.»

«Sana sevilecek kadın gerekli» dedi Sandi. «Kadınları bulursan, kentler de yoluna girer.»

«Belki de haklısın Sandi. Sevilecek kadın gerekli bana.»

«Yeryüzünde insan çok azdır» dedi Sandi. «İnsan da, aşk da. Şu gördüklerin var ya, hepsi birer makettir bunların. İnsan figürleri. Dostlar varsa, bir kent, gerçekten bir kenttir.»

«Doğru mu söylüyorsun Sandi? Sorun bu kadar yalın mı?»

«Tabiî doğru söylüyorum. İnsan *yoktur,* insan!»

Mouftard Sokağı'nda ucuz bir şaraphaneye uğradınız. Birlikte yolculuğa çıktığın İskandinav kızla, Stockholm'de oturan bir arkadaşının yetişkin kızı vardı. Paris'te okuyor, bu şaraphaneye pek de uzak olmayan bir stüdyoda oturuyordu. Onu stüdyosundan almıştınız, ardından Mouftard Sokağı'na doğru yürüdünüz. Küçük yunan lokantalarının önünden geçtiniz. Oralarda eski komüncülerin torunları, yaşlı ve az gelirli insanlar vardı. Tezgâha dayanıp beyaz şarap içtiniz. Sandi'yi düşünüyordun. Onun ölümünü. Nasıl da haber vermeden çekip gitmişti. Sessizce. Yaşamının tam tersine davranmıştı. Artık bağırmıyordu. Oysa ona soracağın sorular vardı daha. Hepsine de karşılık vereceğini biliyordun.

Şaraphaneden çıktığınızda, sokağın biraz ötesinde yer alan küçük alana baktın. Eski, büyük kahve duruyordu orada yerli yerinde. Kahveye doğru yürürken sana bir *clochard*'ın *türk-*

çe seslendiğini sandın. Oysa hemen hemen olanaksızdı bu. 'Besbelli işitme sanrıları içindeyim' diye düşündün. Dönüp de adama türkçe seslenmeye cesaret edemedin.

Alana bakan üç katlı —bir de çatı katı bulunan— yapıyı onarıyorlar, yenileştiriyorlardı. İtalyan işçilerdi çalışanlar. Yapı, bu daracık sokakların ortasında, küçük alanın köşesinde yer alan en büyük yapıydı. Güneşli çatı odaları vardı belki de. Mahallenin yeniden moda olduğunu duymuştun. Hemingway'in Paris günlerinde kaldığı, karşısında da bir çalışma odası kiraladığı otel bu sokak üzerindeydi. Yıllarca önce Istanbul'a dönmeyip de Paris'te kalsaydın, şimdi, belki de böyle küçük bir çatı katında oturacaktın. Sabahları balkonunun küçük kapısını açarak Paris'in göklerine bakacak, sokaktan yukarıya ulaşan insan çığlıklarını duyacaktın. Köşedeki geniş kahve gibi devam ettiğin bir kahve olacaktı, çalışan insanların mola verdiklerinde yemeklerini yedikleri. Uzun barın beyaz şarap, kolvados, kahve içen müşterileri olacaktı. Yaşam orada ya da burada devam edecekti. Yurt özlemiyle ezilmiş bir yaşam. Senin Istanbul'da yaşadıklarına hiç benzemeyecek bir yaşam.

Normalmstorg.

Kahve yeni açılmış, içerisi —öyle sanıyorsun— pek de bu kentte alışık olunmayan bir biçimde düzenlenmişti. Yerde erguvan rengi düz bir halı vardı. Girişte, salonu, üst bölümüne camlar yerleştirilmiş, tahta kesimi insanın beline kadar yükselen bir sabit paravan ikiye ayırıyordu. Karşı duvarsa, araları ceviz rengi tahtalarla bölünmüş büyük aynalarla doldurulmuştu. Aynalar, çok geniş olmayan salona, büyük bir genişlik, derinlik veriyordu. Dört avize sarkıyordu tavandan: gündüzleri de yanan, ışıkları avizenin küçük cam parçalarına, aynalara, salonun camlarına yansıyan. Tezgâhın üzerinde, tavana doğru renkli camlarla davlumbazlar yerleştirilmişti.

Kasanın bulunduğu tezgâhta, bakır rengi, geniş tekerlekli büyük bir kahve çekme makinesi vardı. Böylece hem işliyor, kahve çekiyor, hem de kahvenin belli başlı süslerinden biri oluyordu.

Sokağa —o yandaki masalardan birine oturursanız da— yeşil, kadife perdelerle donatılmış iki içerlek pencereden bakılıyordu. Karmaşık, gösterişli, ama gene de batıcı olmayan bir süslemeydi bu. Renkler, kendi türlerinin en soluklarından seçilmişlerdi. Orta Avrupa'da, kapalı iklimler için yapılmış, kendince bir saklılığı olan bir yerdi sanki. Uzun kış mevsimleri için yapılmış bir kahveydi.

Ama şimdi yazdı. Hava çok sıcak olmasa da, rutubetli, ılık olsa da. Sandi'nin yıllarca oturduğu (ama ne kadar da çok geçirilecek vakit vardı, günler ne kadar çoktu) Tünel'deki Lebon Kahvesi gibi, o denli kalabalık, tramvayların geçtiği bir caddeye bakmayan —burada daha çok spor arabalar geçiyordu— (kuşkusuz en güzeli tramvaylardı, onlar geçmeliydi) bir caddeye bakıyordu.

«Buralarda da oturacakmışım Sandi!»

«Orada ya da burada. Daha birçok yerde oturacaksın.»

«Ama sen artık yoksun, öldün Sandi!»

«Öldüm ve yokum ben artık.»

«Onca ölümlerden sonra, benim yaşamım sürecekmiş. Üstelik de önceden hiç görmediğim, yabancısı olduğum yerlerde. Bu bana zor gelecek Sandi.»

«Aldırma, dayanırsın, önemli olan gövdenin güçleridir. Hepsi bu.»

Havadaki rutubetin yağmur getireceği belliydi. Birazdan hafif bir rüzgâr esecek, ardından da kısa süren bir yağmur inecekti. Güneş şemsiyelerinin birinin altında oturmak en iyisiydi. Geniş güneş şemsiyeleri! Sanki Boğaz'ın rüzgârı çarpıyor yüzüne. Sait Halim Paşa Yalısı'nda rıhtıma yerleştirilmiş, güneşin sıcaklığının geçişini gene de tam önleyemeyen, kızgın güneş altındaki güneş şemsiyeleri gibi. Ya da çok daha

eski yıllarda kalabalık bir plajda: Istanbul'un karşı kıyısında, Suadiye'de, belki de Ataköy'ün o geniş kumsalında. Bütün arkadaşların buluştuğu yerler... Üniversiteden tanıdığınız kızların geldiği... Yıllar sonra Antalya'yı, güneş altında uzanan sonsuz kumsalı, yazın da tepelerinde karı tutan morumsu genç dağları görmüştün. Dayanılmaz bir sıcaklık vardı orda, bitkilerin kokusunu taşıyan, kuru ot kokusu yayan çevreye. Bahçesinde portakal çiçeklerinin açtığı, eski, tek katlı, büyük bir rum evini ansıyacaksın. Terasta içki içmiştiniz. Sonra gece yarısından sonra odana çekildin. Birkaç saat sonra sıcak gecenin içinde uyanmıştın. Bahçedeki havuza doğru gittin. Gündüzle gece arasında hemen hemen hiç de ısı farkı olmadığını, şaşırarak, biraz da bunalarak farkettin.

«Burası serin bir iklim Sandi!»

«Yaşayacaksın. Sonuna kadar yaşamak zorundasın.»

«Ne zamana kadar?»

Ciddileşti Sandi:

«Kendini öldürmek kadar yapay bir olay yoktur.»

Karşıya düşen parka baktın. Yağmurlu bir iklimin daha da gürleştirdiği otları, çiçekleri, ağaçları gördün. Camlı, iki katlı, uzun bir yapı vardı orda. Yüzü sarı renge boyanmış, sarı renkler kolonlarda beyaz bir badanayla çerçevelenmişti. Geceleri açılan bir eğlence yeriydi şimdi. 1911'de ölmüş bir yazarın bir romanının adını taşıyordu: *Röda Rummet;* 'Kırmız Oda' ya da hepimizin dönmek istediği o kızıl boşluk.

Kaldırımda oturuyordun. Yağmur güneş şemsiyelerinin uçlarından sızdı. Hemen hemen hiç ıslanmadın.

Yağmur dindiği halde, şemsiyenin uçlarından sular damlamayı sürdürdü. Ötedeki şemsiyenin altında oturan üç genç kız gülüşerek konuşuyorlardı. Serince bir rüzgâr eser gibi oldu.

«O kenti yitirmiş de olsan yaşamını sürdürmek zorundasın» dedi Sandi. Onu yanma, kaldırımın kıyısına kadar gelmiş

sandın. Hayır yaya geçidinden geçmemişti. Fiyaka satan spor arabaları kollayarak, karşıdan, zencinin biraz önce geçtiği kaldırımdan geçmişti bu yana. Masaları, sandalyeleri, küçük, tahta, beyaz korkulukları tutuyordu tombulca elleriyle. Elbette değildi. Ölmüştü Sandi. Senin bilmediğin bir mezarlıktaydı. Gene de karşılık vermek zorunda duydun kendini:

«Senin de bilmediğin yerler Sandi. Elbette, benim de bilmediğim yerler.»

Ötede, körfezin parka kadar yaklaşan ucunda, beyaza boyalı küçük gemilerin direkleri hafif hafif sallanıyordu. Gözlerini yumduğun zaman Antalya'da ışık içinde yüzen denizi gördün. Eski limanda direkleri sallanan motorlara ağır çuvalları yükleyen işçiler vardı. Orada, Antalya'da, kıyıda deniz incecik kumları ıslattı. Dikine vuran güneş gözlerini kamaştırıyordu. Büyükçe bir balıkçı motoruna binmiş, kıyıdaki mağaraları dolaşıyordunuz. Rastgele bir yük motoruydu. Otelin, merdivenlerle inilen kayalıklar arasındaki plajına yanaşmıştı.

Francesko:

«Bir gezi yapsak ne iyi olur» demişti.

Yukarıda, çatı katında, güzel bir odanız vardı. Sabahın olduğu denize vuran güneşin yansıttığı ışıklardan anlaşılıyordu. Aydınlıktı, aydınlıktı Akdeniz. İleride, suyun üzeri buğular içindeydi. Kadın arkadaşın şaşkındı, güneşten ve ışıktan gözleri kamaşmıştı. Daha denize girmeden kuzeyli derisi kıpkırmızı olmuştu.

«Bize bir tur attır, işin yoksa» dedin motorcuya.

Adam düşündü, sonra:

«Olur» dedi.

«Kaç para alacaksın?»

«Yüz lira.»

«Adam başına yirmi beşer lira Francesko» dedin.

«Olur, olur, iyi fiyat. Bin liret» dedi Francesko.

Sizden önce motorun güvertesine atladı. Yeni evlenmiş ol-

duğu karısı Sylvia'yı da çekti elinden. İtalya'da evlenip balaylarını geçirmeye gelmişlerdi. Onlarla uçakta tanışmıştınız. Kıyıdan açıldı motor, biraz açıklıkta yol aldıktan sonra, üzerinden sular damlayan derin bir mağaraya girdi. Senin İskandinav kız arkadaşın, damlayan suların serinliğiyle motorda oturduğu yerde sıçrıyordu. Müthiş hoşuna gitmişti bu serinlik.

Akşam güneşinin denizde sönmesi saatler aldı. Aydınlık, ama artık güneşin ışıklarının vurmadığı terastaydınız. Biraz sonra karanlık gece, birdenbire, inecekti.

«Rakı içsen Francesko.»

«Ben şarap severim. Bütün türk şaraplarının tadlarına bakacağım.»

Koyu lâcivert bir gece bastırmıştı. Gecenin içinde ışıklar parlıyordu: kentin ötedeki mahallelerinin ışıkları, demir atmış gemilerin ışıkları, balıkçı motorlarının ışıkları, küçük limanın ışığı. Gecenin içinde canlı bir varlık gibi, insanın yanma sokuluyordu deniz, sanki soluk alıp, soluk veriyordu. Ardından bir şıpırtı duyuyordunuz. Rüzgârın ürperttiği denizin derisinin sesiydi bu.

Birkaç gün sonra Istanbul'a döndüğünde Sandi'yi, Taksim Alanı yakınındaki Divan Oteli'nin pastahanesinde bulmuştun.

«Çok güzel bir iklim, ama çok sıcak» dedin. «Istanbul'un iklimi gibi değil. Burada hava sarhoş ediyor insanı. Istanbul havası bu. Daha Yeşilköy'de uçaktan iner inmez görmeye başlıyorsun orospuları.»

Bunu Sandi'yi eğlendirmek için söylüyordun. Gerçekten de gülümsedi Sandi:

«Yeşilköy'den değil. Yanılıyorsun. Daha uçakta başlıyorsun onları görmeye. Istanbul gibisi yoktur.»

Denizin çırpıntısı uyandırdı seni.

Parkın ötesindeki koyda, küçük beyaz gemilerin direkleri hafif hafif sallanıyordu.

«İklim Sandi. İklimler... Gerçekten en önemlisi buymuş.»

«O zaman henüz baban hayattaydı» dedi Sandi.

«Evet. Sen de hayattaydın.»

Kısa süren bir yağmur daha yağdı. Henüz daha iyice kurumamış olan kaldırımı da, kahvenin önünde uzanan caddeyi de ıslattı. Tam güneş şemsiyesinin ortasında oturmasaydın, sen de, ıslanacaktın. Gene de henüz ıslak olan şemsiyeden ceketinin eteklerine düştü damlalar.

Şimdi bu pastahanenin kaldırıma konulmuş olan masasından kalkacaksın. Biraz ötedeki içkilerin onca pahalıya satıldığı, kapısından yemek kokularının yayıldığı bir kahvenin önünden geçeceksin. Biraz ötedeki yol kavşağında, kırmızılı-yeşilli trafik ışıkları yanacak. Dram Tiyatrosu yapısının, kuzeye özgü klâsik ön-yüzüne bakınarak yürüyeceksin; yakında olan, arka sokaktaki evine varmak için geçeceksin o yolları.

Gece başka türlü olacak burda. Yaz gecesi. Karanlık küçük körfeze, denizin bu küçük girintisi üzerine inmeyecek .

Ama gelen gene de gecedir işte: mavi renkli kuzey gecesi.

Yapman gereken birşey yok. Seni bekleyen birşey de. Gidecek olduğun bir yer de yok. Bu boşluğa alışmalısın. Evine girip, kapının pencerelerinden iç-avluya, sarımtırak duvarlara vuran gri ışığa bakacaksın. Zamanın geçmesini bekleyeceksin.

Gecenin bu yarı aydınlığı içinde sanki bir yahudi fanfarı çalıyor gibi. İyice dinle geceyi. Hayır... hayır... hiçbir ses yok. Sadece sessizlik. Bar çalgıcılarının çaldıkları yahudi müzikleri, o sonsuzca neşeli ve hüzünlü fanfarlar çok uzakta kaldı. Uzak bir ülkede geçmiş gençliğin, Beyoğlu bodrumla-

rında. Burada sessizlik var. Kuzeyin sessizliğini beklemeye geldin buraya. İç-avluya bakarken, aniden yükselen bir ölüm feryadının bu sessizliği yırtacağını sanıyorsun. Hayır, olmayacak öyle bir şey. Sessizlik devam edecek, gecenin maviliği koyulaşıp da, sonra gene, hemen, açılana dek. Renk açıldıktan sonra da. Sen sessizliği bekleyeceksin. Denizin, kıyıların, ormanların, kentin ıssız sokaklarının, insansız iç-avluların sessizliğini. Bir sessizlik bekçisi. Kimbilir, belki de sessizliğin kendisini bekleyenlere gereksinimi vardır. Sen de sus ve bekle. Ölüler gibi. Geceyi bekle. Uzun süre. Her gece bekle geceyi.

III. ISTANBUL'DAN KUZEYE DOĞRU

Şimdi hepsini silik görüntüleriyle ansıyorsun; her zaman da silik görüntüleriyle değil; bazen geliyorlar sokuluyorlar sana, kendi sesleriyle yakınındaymışcasına sesleniyorlar: bütün o kentin tanıdığın insanları; hepsi, bir kargaşanın ortasında çeşitli roller benimsemişleri, sonra da bunu çok pahalıya ödemiş olan o insanları.

Güngör'se 1977 yılındaki otuz sekiz insanın ezilerek öldüğü o kanlı 1 Mayıs kutlamasından birkaç gün önce öldü. Taksim Alanı'nda atılan ses bombalarıyla dinamitleri, açılan ateşi, yere yatan, paniğe uğratılan kalabalığı, bütün o uğultulu günü görmedi. O günün öncesinde de gerilimi arttırmak için düzenlenen adam öldürme olaylarını izleyemeyecek kadar hastaydı. Kanser beyne de sıçramıştı; Ankara'daki hastahanede sadece acı çekmemesi için ilâç veriliyordu kendisine.

Son yıllarında artık Asmalımescit'de, sokak aralarındaki o küçük otellerde kalmıyordu. Yeni evlendiği sinema oyuncusu karısıyla birlikte Büyük Ada'da, tepede, küçük bir evde yaşıyordu. Bir de oğlu olmuştu. Camlı, bahçeye bakan küçük bir çalışma odasında —ormanı evin içine taşıyan bir cihannümada— oturuyor, bir roman yazmaya çalışıyordu.

Oraya, odanın duvarlarına, eski ressam dostlarının armağan ettikleri birkaç küçük deseni asmıştı. Çoğu portreydi bunların. Küçük bir daktilo makinesi eski, tahta masanın kıyısında duruyordu. Para kazanabilmek için de büyük bir ga-

zeteye fotoromanlar yapıyordu. Alçakgönüllü bir tavır takınmaya çoktan karar vermiş gibiydi. Yaşamın verdiği küçük şeylerden, daha çok da kendi düşlerinin tekrarından mutluluk duymak istiyora benziyordu.

Ona, daha önceleri Bulvar Kahvesi'nde rastladığında:

«Görüyorsun, ben *conformiste* olmadım» diyordu, sözcüğün üzerine basarak, «aynı çizgiyi sürdürüyorum».

Arada bir, gene düşlerini yoğurmaktan gelen bir alışkanlıkla, sabahladığı Klüp 12'de, bu klübe gitmeden önce uğradığı meyhanelerde, bazen de Ada'daki odasında otururken şiirler yazıyordu. Ölümünden bir-iki ay önce Ankara'ya götürülmüştü. Hacettepe Hastahanesi'nin özel bir odasında yattığını duydun. Ama onu Ankara'ya götürüldükten sonra bir daha görmedin. Öyle sanıyordun ki o son haftalarında, ilâçlarla çılgınlaşmış aşırı hayal gücüyle kendi hayatını yeni baştan yaşamıştı. Gerçekliğin ötesinde ve berisinde. Bağırarak ve düş görerek. Bacaktan başlamış akıl almaz bir kanser olayıydı bu. Hastahaneye kaldırılırken, acısı ne denli çok olursa olsun, gene de, tuhaf bir duygululuk içinde olduğunu tahmin edebilirdin. Tekerlekli sandalyede oturuyor, zayıf düşmüş gövdesi üzerine başını eğiyor, koridorun solgun ışığına çıkarken, eski, güzel, ışıklı günlerle ilgili birşeyler mırıldanıyordu. Kimbilir, Paris'te, ilk yıllarında oturduğu çatı katının küçük odasının kapısı aralanıp da ışık içeriye vurunca, o ışıklı aydınlıkta hangi pırıltılı hayaller görünüyordu gözüne. «Ah, Paris, Paris!» Aşağıda imge gücünü kışkırtan binbir kalabalıkla dolu sokaklar vardı ne de olsa. Ama ölüme yaklaştığı sırada, öyle sanıyordun ki, artık Güngör'ün bıktığı birşeyler vardı, o ağır hastalık içinde yaşanmamış olanı da yaşanmış olandan ayırt etmek istemiyordu artık.

İstiklâl Caddesi'nde, içerisine bir geçitle girilen, sonra da geçidin dibinden yukarıya çıkılan merdivenlerle kapısına ulaşılan iki bölümlü, büyük bir yapının birinci katındaki, ışıkların renkli camlar yerleştirilmiş pencerelerden süzülerek vur-

duğu bir barın tezgâhında görüyordun onu. Geceleri bütün o sanatçı ve bohem takımının doldurduğu o yerde. Sanat yaşamıyla ilgili parlaklıkların ardına düşmeyi bir yana bırakmış gibiydi. Saat 7'ye doğru kalabalıklaşan barın tezgâhında, uzun sürecek bir içki gecesine —belki birkaç gün sürecek bir yolculuğa hazırlanırmış gibi— hazırlanıyordu. Şimdi artık yitmekte olan tutkulu bir gençlik yaşamından birşeyler, gövdesinin belirsiz bir yerinde bir ateş gibi yanan bir yerden, bilinmedik —coşkuya benzer— birşeyler çıkarmak istiyordu sanki.

Gerçekten de Güngör'ün aradıkları kendi içinden başka bir yerde değildi. *'Yaşam kendimizin yarattıklarıdır.'* Belki de tekil söylemek gerekti: kendimizin yarattığıdır o. İstiklâl Caddesi'nde, ışıklı meyhanelerde, Degüstasyon'da, Sıraselviler'deki gece klüplerinde arkadaşlarla yapılan şakalarda, masmavi gündoğumlarında çıkılan Cihangir sokaklarında, Boğaz'ın bembeyaz sularında —bütün o kentte— yoktu aradığı o şey: *yaşamın büyük düşü*; ama bir ölçüde de yaşanmış birşeydi artık onun için bu düş. Ama şimdi sanki on-onbeş yıl kadar geride kalmıştı da derine gömülmüştü, üzerine, gittikçe kötüleştiği sanılan bir yaşamın dökün tüleri örtülmüş gibiydi. Şimdi artık biraz eksik yaşanıldığı sanılan yaşamın üzerine yok etmek için bütün gücüyle saldırdığı bir imgeydi o. Öyle sanıyordun ki, olanak bulup da öğle vakitleri gittiği Asmalımescit'e, Refik'in küçük lokantasında, Paris'te bir lokantadaymış, bütün gençlik yıllarının düşleri yerli yerinde duruyormuş gibi, kırmızı şarap içerken de aradığı oydu: böyle bir imge.

İlk gençlik yıllarında, çok genç bir tiyatro yazarı olarak yaşadığı Ankara'da, Yenişehir'de, bahçeler içindeki bir Ankara evinde düşünü kurmuştu bu düşün. O tahta evin bir odasında gençlik yazılarını (karabasanlarla dolu, ama gene de ışıklı umutlarının yansıdığı karmaşık, güzel, kısa tümcelerle kurulmuş yazılarını) yazıyor, yalansız aşklara, kadın sevgisine

inanan genç bir adam olarak aşırı bir biçimde cinselliğe inanırken hep o imgeyi büyütüyordu. O imgelerin yerleştirildiği satırlarında genç öykü kahramanı yılgınç karabasanların saldırısına uğruyor, sevgiye inanan o gencecik gölge-kişilik annesinin şefkatiyle sevgilisi arasında gidip geliyor, gerçeküstücü bir dünyada bu titrek gölge —o düşsel kişilik— karlı bir günde, evde kartonsu bir varlığa dönüşmüş babasının ölüsüyle karşılaşıyordu, yalnız kendisinin gördüğü —başkalarına görünmeyen— babasının ölüsüyle. Annesiyse onun —babanın— yaşamını sürdürdüğünü sürüyordu öne. O zaman öykünün kahramanı, dışarıda karın yağdığı gerçek dünyayı görmesini önleyen bir buzlu camla karşılaşıyordu kendi evinin içinde.

Paris'e ilk gidişinde seni hemen odasına davet etmişti. Yirmi dört yaşında olmalıydı o zaman. *Rive Droite*'da küçük bir *chambre de bonne*'du bu.

Daracıktı oda. Penceresi çatıya açılıyordu. Senin yeni yerleşmiş olduğun otel odası büyük, hatta görkemli sayılırdı bu odanın yanında. 'Sanatın ardına düşen bütün ötekiler gibi...' diye düşündün. Fakat Güngör artık düşten dünyasını kurmuştu. Orada, şimdi sende kalmış olan, yıllardır da sakladığın küçük pikâbını gördün. *Galerie Lafayyette*'den alınmıştı. İnce, uzun, daktilo makinesi gibi bir kutuydu. Ses yükselticisi üst kapağının içine yerleştirilmişti. Bugün varolmayan makinelerden biri. Güngör pikâbında sevdiği *chanson*'ları çalıyordu, biraz entellektüel olanlarını. Küçücük yatağının üzerine oturman için sana yer açtı. Daktilo makinesini yatağın üzerinden alıp, altına yerleştirdi. *Patée*, tereyağ, hıyar turşusu vardı masanın üzerinde. Güngör, büyük bir tirbüşonla şarap şişesini açtı, 'yemek şimdi hazır olacak' dedi sana. İspirto ocağının üzerinde, genişçe bir tavada, içinde tombul sosislerle, *bacon*'ların kaynaştığı kara mercimeği pişiriyordu.

«İşte böyle yaşıyorum» dedi. «Şimdi mercimek de çok güzel olacak. Sonra tiyatroya gideceğiz. İki biletim var.»

Yatağın üzerindeki dağınık kâğıtlarda birtakım karşılıklı konuşmalar vardı. Bir oyun yazmaya çalışıyor olacaktı.

«Yazdığım oyunun müsveddeleri» dedi. «Onları bana ver.»

Kâğıtları küçük rafta kitapların arasına yerleştirdi.

«Jean Vilar'ın derslerine gidiyorum.»

'Sandi, işte kuzeye, hiç bilmediğim ülkelere gidiyorum!'

Sandi'nin ölümünden sonraki kıştı. Paris'te üç hafta kalmıştın. Montparnasse'da, bulvara dikey inen sokaklardan birinde, küçük bir otelin sokağa bakan odasında. Gündüzleri, öğleden önceki saatlerde odanın tül perdelerini aralayıp çatı katlarını seyrediyordun. Aşağıda, sokağın karşı yanında iki *Crêperie* vardı. Geceleri oralara gelen, uzun pelerinli kadınlarla erkekler görüyordun.

Paris kendine özgü hayatını yaşamaya devam ediyor.

Güngör'le, Montparnasse'da arkadaşlık ettiğiniz —hemen hemen gece gündüz beraberdiniz— günlerden bu yana onsekiz yıl geçmişti. Şimdi Paris'in gökleri altında o günleri anımsatan birşeyler bulamamıştın sanki. Böyle birşeydi yaşam: kaldırımlarda geziliyor, yeni sokaklar, yeni lokaller bulgulanıyor, arkadaşlıklar yaşanıyor, sonra da geçip gidiyordu hepsi. İzi bile kalmıyordu bunların. Başka insanlar geliyor, onlar dolduruyorlardı o yerleri.

Otelin üçüncü katındaki odandan sabahları yağmurun ıslattığı kaldırımlara çıkıyor, gazete almak üzere bulvara kadar uzanıyordun. Eskiden geceleri gittiğiniz *Falstaff* klübü de otelin bulunduğu sokaktaydı. Kapısının önünden geçiyordun. Dış yüzüne biraz yeni bir biçim verilmişti. Açık kapısından içeriyi gördüğün kadarıyla, eskisi gibiydi içerisi. Geceleyin

de, öğle vakti de oraya girmeyi hiç için çekmedi. Tanımlanması zor, nasıl bir duyguydu seni iten. Güngör yoktu. Ne Hüseyin, ne Tania, ne de Gabrielle ya da başka biri... bütün öteki tanıdıklar, hiçbiri oralarda değildiler artık.

Güngör Istanbul'daydı. Asmalımescit'deki küçük otellerden birinde kalıyor olacaktı. Belki de Büyük Ada'ya taşınmıştı. Henüz ürkünçlüğü ortaya çıkmayan sinsi hastalığı başlamıştı belki de. Istanbul'dan ayrılmadan önce, o eski mahallede, Asmalımescit'de Refik'in küçük lokantasında karşılaştığınızı sanıyorsun. Ona Sandi'nin ölümünden sözettiğini anımsıyorsun.

«Neşeli insanlar birer birer gidiyorlar» demişti. Sonra da devam etti: «Neşe de toplumla arana koyduğun mesafeden gelir, başka nereden gelecek? Türk burjuvazisi neden neşesiz, toplumla arasına mesafe koyacak kadar hayal gücü yok da ondan.»

«Gene eleştiriyorsun bakıyorum» dedin.

«Elbette. Ben konformist olmadım. Hep o mesafeyi muhafaza ettim.»

«Doğru söylüyorsun Güngör.»

Belki de sadece Sandi de, Güngör de yaşadıkları ve sonra da doğru söyledikleri için şimdi bu kuzey kentinin derin yalnızlığı içinde onları anıyorsun. Belki de yaşadıkları, yaşadıklarını da doğruca yorumladıkları için. Gene o kahveye gideceksin, kentin boşaldığı bu yaz ayında, gene o beyaz tentelerin altında oturacaksın, caddeden geçenlere bakacaksın, sonra da, sonra da Sandi'yle Güngör'ün seslerini duyacaksın.

Sandi öldüğünde Güngör'ün nerede olduğunu ansımıyorsun. Oysa onlar da birbirleriyle arkadaş olmuşlardı. Rejans Lokantası'nda bazen akşam yemeklerinde biraraya geldiklerinde neşelenirler, birşeyler kazanmış gibi olurlardı. Kahkahalarından, gittikçe artan, büyüyen jestlerinden belli olurdu bu. 'Dünyaya savrulmuş bir avuç, bir avuç dolusu... ne gerek var sözcüğü aramaya. Yaşanan orada kalıyor işte.'

Montparnasse Bulvarı'nda gazeteyi aldığın yerden, kahvenin büfesinden bir paket de sigara alıyordun: Craven A. Onsekiz yıl önce burada son aylarda gene o sigarayı içiyordun. *Gazete, sigara, sütlü kahve.* Bütün yaşam boyu özlenen alçakgönüllü küçük şeyler. Ya da Güngör'ün oradan oraya taşıdığı eşyaları: küçük bir pikâp, küçük bir daktilo makinesi, sonra bir şişe kırmızı şarap, bir şişe konyak da olabilir. Böyle şeyler, hep böyle şeyler istemiş, ondan ötesini düşe, düşün bir türü olan sanata, bir gölge oyunu olan tiyatroya ya da sanatın düşüne bırakmıştı.

'Normalmstorg, kentin en canlı alanı. Burada insanlar var hiç olmazsa.'

IV. PARİS

Sıkıntılı bir Paris'ti. Üzerine yığılmış, ezmişti seni.

Dôme Kahvesi'nde, geniş terasta oturuyor, bembeyaz, kolalı önlüklerini takmış garsonlardan birisinin gelmesini bekliyordun. Ardından garson ısmarladığın sütlü kahveyi getiriyordu. Artık garsonlar para çantalarını da bellerinde taşıyorlardı. Çıkarken hesabı ödemek mümkündü.

Bulvara bakıyordun: kaldırımdan geçen insanlara, caddeden geçen otomobillere, karşıdaki kahvelere: Select'e, Cosmos'a. Daha ötede, solda, Montparnasse Kilisesi görünüyordu. Önünde küçücük bir bahçesi vardı. Onsekiz yıl önce onun kaldırımından Select'e doğru, Nina'yı ya da Lena'yı görmek üzere acele içinde yürürdün. Güneşli bir bahar olmuştu. Select'in terasına vuruyordu güneş. Güngör de oralardaydı. Gündüz olmasa da, gece görünürdü. Karşı kaldırıma bakarken, böylece, yıllar sonra Paris'te bulunmaktan pek de bir mutluluk duymadığını, yolculuk sırasında duyduğun mutluluğun otele yerleştikten bir iki gün sonra geçtiğini, Paris'te yalnızlığın sana ölümden başka birşey düşündürtmediğini söyleyeceksin. Ne tuhaf! Yağmurların bol bol yağdığı, ardından güneşin açtığı bulanık aralık ayı günleriydi.

Dôme Kahvesi'ne gazete okumaya giderken Güngör'le, Büyük Ada'da Dil'e doğru yaptığınız yürüyüşleri hatırlıyordun. Biraz sonra akşam bastıracaktır. Denizin kokusu duyuluyor. Güneş, denize doğru uzanan kara parçasının üzerindeki aralıklı çam ağaçlarının ardına saklanmıştır. Yerde çürümeye

başlamış ince, sivri çam yapraklarının kokusunu duyarak dolaşırdınız. Artık Güngör, Asmalımescit'deki otellerden çıkmış, tepede karısının kiraladığı evde oturuyordu. Küçük, beton terasta hazırlanan sofrayı beklerken dolaşıyordunuz siz.

«Asıl istediğimiz kızlara rastlayamadık hayatımızda» dedi Güngör.

«Tasarladığın gibi kızlar mı?»

«Evet, düşündüğümüz gibi.»

«Bunu ciddi söylemiyorsun herhalde» dedin.

«Ciddi söylesem ne olur?»

«Bir çocuk olduğun ortaya çıkar. Koca bir çocuk.»

Güldü.

«Şimdi dalgayı bırak Güngör.»

Belki de kendisine göre ciddiliği olan bir düşünceydi. Yeni evlendiği karısına duyduğu sevgiyle de ilgili birşey değildi. Tuhaf bir kavramın ardından zihnin sürüklenmesiydi bu. Nasıl bir kız olabilirdi, onun ilk gençlik yılları öykülerinde yeralan bu 'kız' figürü? Dergi sayfalarından gerçek yaşama atlamış bir manken mi? Kâğıttan bir kız mı büsbütün? Sadece kadın varlığında güzel olan şeyleri simgeleyen ama gerçekten varolmayan bir varlık mı? Sadece ardında koşulan, ama hiçbir zaman ele geçmeyen bir kadın imgesi mi? Yoksa, baskıcı toplumda iyi yaşanmamış bir ilk gençliğin yarattığı, o derin ruhçözümsel bir simge mi?

Ne de ağır bir doğaydı bu Büyük Ada'daki. Hava fazlasıyla temizdi, çam ağaçları yaşlı, kokuları ağırdı, güneşin batışları kanlı ve çok ağırdılar, herşey, herşey çok ağırdı. Doğa yoruyordu seni. Herşeyin ağırlığı, içki saatinin yaklaştığı akşamüzerlerine de koyu bir ağırlık katıyordu. Bütün bu Prens adalarında herşey ağırdı. Alıp altına eziyordu insanı. Adaların bitimsiz melankolisi! Herşeyin boşluğa savrulduğu bir vakitti bu akşamüzerleri. İnsanın içini kanatan bir kara sevda vardı sanki havada. Yaradılışın ilk dönemlerine dönüyordu-

nuz sanki, yeniden, her akşamüzeri, o korkunç doğumun sancısına yaklaşır gibi oluyordunuz. Istanbul'da akşamüzerleri, ancak rakı içilerek savuşturulabilen bir melankoli vardı.

Çok yakından tanıdığın bir melankoli. Dôme Kahvesi'nin terasında öğleden önce otururken bile hatırladığın. Güngör'ü düşünüyordun. İlk gençliğiyle bağlarını koparmak istemeyen insanlardandı. İşte Paris'te, Montparnasse Bulvarı'nda gene yağmur serpeliyor. Gideceğin hiçbir yer olmayan bir Paris'te. Gri Paris! Yağmurlu, yalnız, biraz da yabancısı olduğun bir yerdi artık. Büsbütün başka bir kent olmuştu sanki. Orada kaldığın üç hafta boyunca sadece önceden görmediğin ya da pek dikkat etmemiş olduğun sokaklarını dolaşmaktan hoşlandın. Küçük dükkânlar, canlı, bağıran pazarcılar, küçük sokaklar, kahvelerin —yeniden düzenlenmiş de olsa— kalabalık tezgâhları vardı. Gene de iyiydi bunlar.

Ardından beraber kuzeye gittiğin sevgilinle tren biletlerini alacağınız, bulvardaki turizm acentasına gittiniz.

«Kopenhang'a kadar, iki kişilik tren bileti verebilir misiniz bize?»

«Hangi güne istiyorsunuz?»

«Bu hafta içinde.»

Masasındaki kâğıtları karıştırdı adam.

«Ne yazık ki, hiçbir yer yok» dedi. «Daha doğrusu Almanya'ya kadar dolu tren. Ondan sonraysa boş.»

«Ne zaman için bilet var öyleyse?»

«Öteki hafta cuma günü için bilet verebilirim size.»

«Bu hafta gitmek zorundayız» dedin. «Hiç olanak yok mu?»

«Bir dakika» dedi adam, «telefonla sorayım.»

«*Merci*» dedi telefonla konuşurken. «Evet. Teşekkür ederim.»

«Şansınız var» dedi, «yarından sonraya iki yer var.»

«Çok iyi» dedin.

«Adam başına 380 frank» dedi. «Yer bileti istiyorsanız, onu da ayırtayım.»

«Peki, yardımınıza teşekkürler.»

Montparnasse Sokağı'ndaki küçük otelin sokağa bakan odasından —tül perdelerin ardından— kurşun rengi Paris göğünü bir iki gün daha seyrettin. Tedirgin düşlerle dolu uykular uyuyordun. Ardında bıraktığın yaşam, uzaktaki sisli Istanbul, tanık olduğun olaylar şimdi düşler yoluyla yeniden yaşamak istiyordu sanki. Bütün o olup biten: askerî darbeler, ayaklanmalar, karışıklıklar, sıkıyönetimler, polis aramaları, dostların ölümü, yaşam ile ölüm, cezaevleri, idam cezaları, baskı ile işkence... Bütün o ardında bıraktığın yıkıntı. Şimdi düşününce, gündüzleri de sokağa çıkma yasakları olan bomboş, kurşun rengi, harap bir kentten başka birşey değildi senin için Istanbul.

«Burdan kuzeye gideceğiz Mufi, bakalım bizim ülkeler için ne düşüneceksin.»

Montparnasse Sokağı'na sabaha karşı dört sularında yağmur yağıyordu, ıpıslak oluyordu daracık sokak. Bir süre sonra yeniden uyuyordun. Yeniden görüyordun aynı düşü: boşaltılmış sokakları, bomboş Beyoğlu'nu, rum ortodoks, ermeni gregoryen kiliselerini, Tarlabaşı'nın terkedilmiş sokaklarını, insansız kenti. Beşiktaş'ın arka taraflarında bir alman tanıdığının karısıyla birlikte oturduğu eski bir evin penceresinden düzensiz sokaklara bakıyor, perde aralığından aydınlanan mahallede avcı yürüyüşüyle çevreye yayılan askerleri görüyordun. Bu küçük otel odasında saat ona doğru güçlükle uyanıyor, kış mevsimin yaklaştığını sezdiren havanın —bu yıl Paris de Istanbul'daki kış mevsimleri gibi yumuşak bir mevsim yaşıyordu— içine, Montparnasse Sokağı'na iniyordun.

«Ben bir gazete alayım, melek»

«Ne haberleri bekliyorsun ki?»

«Hemen gelirim. Sonra kahvaltımızı köşedeki kahvede yaparız.»

Kahvelerin önünden gecenin pisliği temizleniyor oluyordu. Yağmur dinmişti. *Crêpe* yapan dükkânlar öğlen üzerine kadar açılmayacaktı. Bari biraz güneşli bir hava olsaydı bugün.

Bulvarın tersi yönde, bazı günler pazarın kurulduğu ağaçlıklı yolun kıyısında, alanımsı bir yerde, köşede *Café de la Paix* vardı. Orada eskiden tanıdığın sakallı bir ressamla buluşuyordunuz.

İki gün sonra bir akşamüzeri *Gare du Nord*'a gittiniz. Garın yüksek çatısına gene yağmur serpeliyordu. Çatının uzantısının bittiği, artık vagonların üzerine yağmurun düştüğü peronlardan birinde yürüdünüz, koyu kurşun rengi trenlerden birine bindiniz. Tren o güne değin hiç gitmediğin yönlerden birine doğru gidecekti. Brüksel'i geçtikten sonra Almanya'ya girecek, oradan Hamburg'a varacak, sonra da bütün bütün kuzeye, Kopenhag'a doğru yol alacaktı.

«Senin ülkene doğru gidiyorum. Hepsinden sonra sana rastladım. Ama sen Sandi'yi de Güngör'ü de, öteki arkadaşları da iyi tanıyorsun artık.»

V. KOPENHAG

Ertesi gün Kopenhag İstasyonu'nun, tepedeki camlardan süzülen ışıkların yumuşak bir aydınlık verdiği, büyük holüne girdiniz. Geniş holün köşesinde, camlarla ayrılmış bir kahve vardı; sabahın bu erken saatinde kahvaltı edenlerle doluydu kahve. Kente doğru açılan çıkış kapılarının birinden, kış mevsimi olduğu için kapalı olan, ağaçları yapraksız Tivoli bahçesi görünüyordu.

Norden Oteli'ni hatırlıyorsun. İstasyonun arka yanına düşen bir alanda birleşen yollardan birinin köşesinde, solgun kış ağaçlarının ardında, soluk mavi renkte bir yapıydı Norden Oteli. Kuzeyin solgun kışı başlamıştı bile.

Danışmada çalışan kumral, gözlüklü genç adam otelin boş olduğunu, istediğiniz odayı size verebileceğini söyledi. İkinci katta köşeye düşen odayı seçtiniz; daha da çok sen yaptın bu seçmeyi. Sokağı görmek, sokağın gürültüsünü duymak istiyordun. Adımların ses çıkarmaması için halıyla kaplanmış basamakları çıkarken, yaşamında daha önce geleceğini düşlemediğin kuzey ülkelerine geldiğini, bunun da inanılması güç bir gerçeklik olduğunu düşünüyordun. Tren feribottan çıkıp da Danimarka'nın düz toprağında yürümeye başladığında, bu deniz düzeyine yakın kara parçasında, bir örnek çam ağaçları arasından geçerken anlamıştın, kuzeyin Kara Avrupası'ndan çok farklı bir yer olduğunu.

Kırık bir sonbahardı ardında bıraktığın. Kasım ayının sonu olmasına karşın gene de öğle vakitleri güneşin kendisini gösterip gemi güvertesini aydınlattığı Akdeniz... ışıklı bir Napoli sabahı... yağmurlu, yalnız, kederli Paris... dümdüz, engebesiz Danimarka toprağında yükselen düzenli, sivri çatılı evler, küçük, beyaz protestan kiliseleri... sonsuz bir kuzey göğü... Yaşamının ortasını geçtiğini düşündüğün bir dönemde (gençlik yıllarında taşıdığın —her genç gibi bunalımı arıyordun— erken öleceğin düşüncesi gerçekleşmemişti) 'ah, hayatta kalmak ne zor, ne de güzel' diye düşünüyordun. Önceden düşlemediğin bir dönemeçti önünde kıvrılan: geniş, sert bir dönemeç; öyle ki seni kuzeye, bu sade ve düzenli toprağa, kırmızıya boyanmış tahta kır evlerinin alçakgönüllü, beyaz, küçük, sivri kuleli protestan kiliselerinin, düzenli köy yollarının, ormanların ıssızlığına sürüklüyordu. Kimbilir nasıl bir yerdi varacağın yer? Orada —belki de ardında bıraktığın olayların sarsıntısından kurtulup— kendi kendisiyle başbaşa kalacak olan daracık ruhun, içinde kıvrılan şeyin onulmaz bir sıkıntıdan başka birşey olmadığını anlayacaktı. Kapalı bir gökyüzü altında, iç-avlulara açılan odalarda —kimbilir, belki de çatıya yakın bir odada— kentin tenha alanlarında, tatil günlerinin bomboş sokaklarında, küçük pencereli düz yapıların çevrelediği sokaklarda derinden tanıyacaktın bu sıkıntıyı.

Norden Oteli'nde kalarak, kuzeyin otellerini de görmeye başladın. Sokak aralarındaki o küçük otelleri, bir evi andıran alçakgönüllü kuzey otellerini, loş bir girişte yer alan danışma yerlerini, birinci katları, yapıların arasına ya da herhangi bir apartmanın birinci ya da üçüncü katına sığınmış, düz halılarla kaplanmış otel koridorlarını, kuzeyde otel odalarının sessizliğini, masanın üzerinde duran tunç rengi küçük çanları, üzerine yağmurun düştüğü çift camlı pencereleri.

Kopenhag'da yükseklikleri birbirine uygun yapıların çevrelediği, kış mevsiminin soluk ışığının döküldüğü caddelerde dolaşırken Strinberg Oteli adında bir otel gördün. Yapı-

nın kapısına yerleştirilmiş yazıya bakılırsa üçüncü kattaydı otel. Asansörle çıkılıyor, gündüzleri kapalı olmayan kapıyı aralayıp giriyordunuz. Eflatun rengi halıyla döşeli uzunca bir koridordan sonra daha aydınlık birkaç koridorun birleştiği —birisi oldukça genişçeydi koridorların, sonunda geniş bir pencere ya da balkon kapısı vardı, koridora aydınlık oradan vuruyordu— yerde, üzerinde küçük bir tunç çanın da bulunduğu bir masada yaşlıca bir kadınla karşılaşıyordunuz oteli yöneten.

«Oldukça pahalı bir otel. Ama adı ne kadar güzel.»

«Pek de konforlu bir yere benzemiyor. Yalnızca sessiz. Buralarda oteller hep pahalıdır.»

«Adı *Strinberg* olan bir otelde kalmak isterdim.»

«Paramızı düşünmek zorundayız ama.»

«Doğru.»

Gerçekten Norden Oteli biraz daha ucuzdu. Danışmada çalışan genç adam da biraz indirim yapabileceğini söyledi.

«Biraz indirim yapabilirim. Otel boş çünkü. Mevsim!»

Geniş bir kahvaltı salonu vardı birinci katta. Orada alana bakarak, küçük pencereler önüne yerleştirilmiş masalarda, sessizlik içinde sabah kahvaltınızı yapıyordunuz.

«Çay mı istersiniz? Kahve mi?»

«Çay daha iyi.»

«Yumurta isterseniz ilerdeki masada var.»

İlerdeki masada şekerli bazı çörekler de vardı; salonda kahvaltı edenlerin birkaç kişi olmasına karşın pek çoktu çörekler.

«Nasıl buluyorsun burayı?»

«Üzerimden şaşkınlığı atamadım. Buralara geleceğimi hiç düşünmemiştim. Ne bileyim? Nereden rastladık birbirimize? Bak, alana bir müzik grubu geldi, bir caz takımı. Caz mı yapacaklar şimdi sokakta?»

«Evet. Ama polis gelir hemen.»

«Neden?»

«Herkes uyuyor hâlâ. Noel günü bugün. Görmüyor musun? Sokakta kimsecikler yok.»

«Ne de güzel bir caz başladı. Hepsi siyah elbiseler giymişler.»

«.....»

«Eskiden Paris'te de rastlamıştım. Bu defa olmadı. Mevsimi değil. Her mahallenin bir caz takımı vardı. Daha doğrusu bir *fanfar* grubu. Bazı günler sokağa çıkarlar müzik yaparlardı.»

«Bak! Polis geliyor bile.»

Gerçekten siyaha boyalı kapıları üzerinde *polis* yazan bir otomobil yanaştı müzik topluluğuna.

«Neden ama? Kimseyi rahatsız etmiyorlar. Örneğin ben dinlemek istiyorum onları. Sessiz kentte canlı birşey bu.»

«Buraları böyledir. Birisi telefon etmiş, rahatsız olduğunu bildirmiştir. Gürültü istemez kimse.»

Daha sonraları yakından tanıdın sessizliği, boş sokakları, gece güneşinin ateş rengi ışıklarının vurduğu, caddeleri bir çöl güneşiymişçesine ışığa boğduğu tuhaf mat geceyi. Tren yolculuğuna devam edip daha da kuzeye gelmiştin çünkü. O yeni kentte, küflü, bakır kaplaması yeşil renge dönüşmüş kuleler üzerine çöken sonsuz sessizliği tanıdın. Kuzeyin bitimsiz zamanının sakin doğayla bir olmuş somut sessizliğini. Denizin lâcivert sularını gördün, sayısız takımadaları, kayalık kara parçalarını, küçük, beyaz yelkenlerini açmış deniz yolcularını. Göllerde dolaşan küçük gemileri gördün. Gemiciliğin eski dönemlerinde kullanılan, yuvarlak tutamakları olan dümenleri, daire biçimi pirinç pusulaları, camlı bir bölmenin içine yerleştirilmiş bakırdan aygıtları. Antika takım taklavatın korunduğu körfez gemilerini gördün, yakındaki adalara giden gemileri. İlk gramafonları, delikli, madenî plâkları, iğneli silindirleri. (Yazılar, Baltık dillerinin harfleriyle

kahverengi zemin üzerine yaldızla yazılmıştı. Bazen de, eski gotik harfler kullanılmıştı.) Körfezleri, kanalları, köprüleri gördün. Buz tutan suları, denizi. Uzun süren kışı yaşadın. Buzları kıra kıra yol alan büyük gemilerde yolculuk ettin. Bahar günleri ılık bir yağmur yağıyor, denizin rengini mat bir yeşile dönüştürüyordu. Kenti de gördün. Eski, taş döşeli dar sokakları, sarımtırak, alçak yapıları, küçük pencereleri, sokak fenerlerini. Güneşin ucunda battığı sokakları.

Kentin ortasında büyük, taş döşeli bir alana çıkardın; orada bulutları, masmavi gökyüzünü —sadece büyük, uzun, sonsuz gökyüzünü— izlerdin. Tahta baraka arabalarıyla köyden gelmiş, patates, yumurta, çiçek satan satıcılar vardı orada. *Köylü ruhu*nun son temsilcileri. Tezgâhlarının üzerine beyaz çadır bezinden ya da tuğla rengi bir tente germiş oluyorlardı. Alışveriş eden, çocuğunu gezdiren, güneşlenen bir insan kalabalığı doldurmuş oluyordu alanı. Fötrü andıran bej rengi büyük bir şapkayı başına oturtmuş yaşlı bir kadın, bacaklarından birini beyaz, tahta bankın üzerine uzatmış, bastonunu elinde tutarak oturuyordu. Mahallenin yerlisi birkaç alkolik; içmeye başlamamışlar henüz, şimdilik güneşlenmekteler. Genç, sarışın bir kız kitap okuyor, yüzünü esen hafif rüzgârın içinde güneşe doğru uzatıyor ara sıra. Bisikletlerle, triportörlerle, yük vagonu da olan motorlarla geçenler var yoldan.

Günün sakinliği içinde Hedvig Eleonora Kilisesi, ağaçlar arasında küf yeşili kubbesiyle duruyor. Bahçesinde güneşlenen kadınlar bir yandan da sandviç yiyorlar. Genç bir kız kendi yaşlarında sakallı bir gencin elini tutuyor. Kuzeyin güneşli bir gününde, renkli gölgeleri titreşen, iki yanından taşıtların geçtiği kentin bir alanında, dünyanın yaşadığı herhangi bir zamanda —şimdiki zaman mı?— herhangi bir yaz güneşinin altındaki insanları görüyorsun. Hiçbir yerden tanımadığın, sana yabansı gelen insanları.

Kırmızı bir Peugeot marka otomobilden, siyah saçlı bir adam tahta kutularda kırmızı çiçekleri indirdi. Ona yardıma gelen başka bir adamla birlikte çiçekleri, kahverengi bir kamyonun kasasına yerleştirdiler.

Yaz mevsimiydi. Bir mevsim boyunca güneş çıkacak, yağmurlar yağacak, ardından gene güneş çıkacaktı. Ilık bir mevsim yaşanacaktı. Sonsuz uzun görünecekti sana zaman. Günler çok uzun, yapacak pek birşeyin de yok. Zamanı nasıl tüketeceğini düşüneceksin.

En iyisi gene de bulduğun yeni kahveydi. Orada insanlar vardı ne de olsa. Geçmişi belki orada daha iyi düşünebilirdin.

«Ben çok gençken Sandi, yahudiler klezmorin türü müzikler çalmazlar mıydı Beyoğlu barlarında?»

VI. TWİGGY CÂNÂN

O zamanlar ilerde kendini düşünecek zamanının olacağını sanıyordun. Bu yüzden de, içinde yükselen eğilimleri bastırmak değil, tersine onların ardından sürüklenmekti isteğin. Bütün gövden o eski ve büyük kentte, sana henüz büyülü görünen yaşamın içine savrulmak için gerilmişti sanki. Kendini sokaklardaki yaşamın çağrısına bırakmıştın.

Taksim'den Pangaltı'na uzanan bulvarın ortasındaki iki sıra ağaçların arasından yürüyordun. Nisan ayının aydınlık, sarı güneşi, gri kış göklerinden sonra ortaya çıkmış olan bu çiğ ışık, hergün ayrı yönlerden esen rüzgârlarla temizlenen hava, kentin içinde de canlanan ağaçlar, Boğaz'dan gelen ılık esinti, bütün bu yeniden doğuş, yaşamın içine atılmak için duyduğun tutkuyu besliyordu.

Öğle vakti Istanbul Radyoevi'nin blok, beyaz yapısının da bulunduğu bulvarda kaldırımdan geçen tek tük insanlar vardı. Kervansaray adı verilen çevredeki büyük yapılardaki iş yerlerinde çalışan genç kızlardan birkaçı, salınarak yürüyen trençkotlu bir-iki erkek, elinde bastonu yürüyüşe çıkmış, saçlarını dümdüz arkaya taramış yaşlıca bir bay... Kocaman yapıların arasındaki geçitlere doldurulabildiği kadar çok otomobil park edilmişti: Amerikan arabaları, Mercedes'ler, Türkiye'de monte edilmeye başlanmış küçük arabalar, karasör-

leri bagalitten Anadol'lar, Fiat'la Renault'un monte edilmiş yeni yapımları.

Ağaçların gölgesi, bulvarın ortasındaki kaldırıma düşüyor, güneş yaz ayında girdiği dönencesine doğru yol alıyordu. Nisan ayının ışığı beyaza yakın açık sarı renge boyuyordu asfalt bulvarı. Kışın yağmurlarından sonra dupduruydu hava. Yüksek yapıların arasındaki açıklıklardan, arka bahçelerin yeşil çimenliklerinden sonra Boğaz'a inen sırtlar, o parıltılı sulardan sonra da uzaktaki karşı sırtlar görünüyordu.

Oradaki büyük yapılardan birinin altında yer alan *Parizyen Kahvesi*'nin arka yanındaki amerikan barın bahçeye bakan geniş camlarını, ıslak, yeşil toprağı ansıyorsun. Kış iyice bastırmadan önce —o uzun süren sonbaharda— Nâzan'la orada buluşuyordunuz. Barın arkasındaki geniş camlığın ötesinde, geceleri, çimenlerin arasına yerleştirilmiş lâmbalardan yukarıya doğru bir ışık yansıyor, sonbaharın yağmurlarıyla ıslanmış çiçek tarhlarını, ağaçların ıslak gövdesini aydınlatıyordu. Aşağıdan aydınlatılmış ağaçlar tuhaf insan gövdelerini andırıyordu. Karmakarışık günlerdi. Barda otururken yaklaşan belirsiz tehlikenin tedirginliğini duyuyordun. Barda, uzun sandalyeler üzerinde, yanında Nâzan'ın yumuşak cildi, incecik kadınsı bilekleri, bilincinin içinde gerilen tedirginlik, ama henüz hayal kırıklığını derinden yaşamamış cesaretinle kızla konuşuyordun. Uzunca boyluydu, henüz otuz yaşma gelmemişti, ince, yumuşak, uzun parmakları vardı. Oysa hiçbir tehlikenin yaklaşmamasını, onunla öğleden sonra az ışıklı, rahat, küçük bir odada yaşadığın sevişme saatlerinin uzamasını ne kadar isterdin. Bahar başlar başlamaz, çok az kişinin düşündüğünü sandığın tehlike gelmişti bile: ordu komutanlarının verdikleri üstü kapalı bir muhtıraydı bu. Muhtıra görünüşte, «ülkenin gereksinme duyduğu radikal reformların yapılmasını» istiyor, hükümeti çekilmeye zorluyordu. Fakat gizli polisle haberalma örgütlerinin giriştiği geniş bir avla

tam tersine reform isteyen güçleri bir bir toparlıyor, tutukluyorlardı.

«Artık kendi sınıfımdan insanlar arasında yaşıyorum» diyordu Nâzan.

«Kimbilir, belki de en doğrusu odur.»

Şimdi, bu kuzey gecesinde —aydınlık gecede— apartmanın ıssız iç-avlusuna bakarak, evin küçük salonunda otururken, sanki kendi kendinin yaşanmış olanlar karşısında hiçbirşey ifade etmeyen mırıltılarını duyuyor gibisin. Bir insan çığlığı nedir ki? Kim duyabilir onu? Sayısız insan çığlığı dört duvarlar arasında, zindanlarda, hapishanelerin kapalı avlularında susturulmadı mı? Gecenin içinde yitip giden bir mırıltı. Yaşanmış olan karşısında atılmış olan çığlıklar bile birer mırıltıdan başka ne olabilirlerdi.

İç-avluya bakan bu küçük salonda, oturduğun yaylı, hasır koltuğun üzerinde gecenin saati ilerleyinceye, o aydınlık gece kendiliğinden acılarını silip götürünceye kadar hafif bir başdönmesi duyacaksın. İçinde artık bir anlam taşımadığını bildiğin mırıltıların duyulduğu hafif bir başdönmesi. Sonra ertesi gün yeni bir sarsıntı gelinceye kadar rahatlıyacaksın.

Gülistan! Siyah, uzun bir barı vardı. Genişçe, derinliği olan bir lokaldi. Girişte pardesülerinizi kapıya yakın bir vestiyere asardınız. Girişin birkaç adım ötesinden başlayan, yüksek olmayan koltuklarıyla, bakır masalarıyla oturacak yerler vardı sol yanda. Sağda ise, o uzun günlerde isveçli bir kızın barmen olarak çalıştığı, siyah bar başlıyordu. İsveçli kız hep siyah elbiseler giyiyordu ve hafif kederli gibiydi. Sarışındı, ince, uzun yüzü sanki biraz yıpranmış gibiydi, gene de güzeldi ama —ardında sanki üzüntülü bir yaşam parçası bırakmıştı— çok canlı bir kız değildi, gözlerinde pek bir parıltı yoktu, ama gene de çok yumuşaktı. Barda, arada bir, Sıraselviler'deki amerikan barlardan tanıdığın Osman adında bir barmen gö-

rünürdü. Orta boyluydu, yüzünde Diyarbakır çıbanına benzeyen bir çıban izi vardı, ama öyle sanıyorsun ki hıristiyandı. Burada da şef barmen oydu. Ama az çalışıyor, daha doğrusu bara genel olarak bakıyor, bir iki düzenleyici, işleri yoluna koyucu işaretle yetiniyordu. Ona:

«Özel bir konyak Osman» diyebiliyordun.

Aranızda bir işaretti bu. Gülümseyerek barda sana doğru yaklaştığında çoğunlukla böyle söylüyordun. O zaman Osman yabancı marka bir konyaktan bombeli bir bardağa iyi bir ölçüde dolduruyordu. Beyoğlu'nda yetişmiş bütün barmenler gibi özel dostlar edinmeye özen gösteriyordu.

Şimdi gece ilerliyor ve sen sanki sadece, Istanbul'daki, gençlik yıllarından beri tanıdığın amerikan barları düşünmek istiyorsun. Pera Palas'ın barını, İstiklâl Caddesi'nde, cadde düzeyinde olanları, Atlas Sineması'nın girişindeki Kulis'i, bodrum katlarda sonradan açılmış olan barları, birinci katlardakileri, çok yukarlarda olanları, Fuaye'leri, Parmakkapı'da sokak içinde olanları: Yeşil Horoz'un barını, kente gelen buz revülerinde çalışan kadınlarla, eşcinsellerle dolanları, Talimhane'deki, Taksim'deki, Sıraselviler'deki şimdi varolmayan barları... Bütün bu barlarda gördüğün kadınları erkekleri, şimdi sana yüzleri boyalı birer karnaval kahramanı gibi görünen bütün o insan cümbüşünü.

Cadde üzerindeki Tokatlıyan Oteli'nin arka yanındaki, halılarla döşeli, Beyoğlu'nun dar bir ara sokağına bakan pencereleri vitraylarla kaplanmış, 1920 yılları mobilyalarını olduğu gibi koruyan, o geniş salonlu amerikan barı düşünüyorsun. Henüz sen yirmi yaşındayken gittiğiniz o yarı loş geniş barı, cadde üzerindeki salona açılan öteki salonlardan paravanayla ayrılmış bu özel yeri. Uzun saçlı, sizden on yaş büyük bir şair çekerdi başı o bara giderken. Şimdi eski Beyoğlu'ndan kalma siyah-beyaz bir fotoğraf sanki. Caddeye ba-

kan geniş salonda Hırant Lusikyan caz orkestrası çalıyordu ve beyaz elbiselerini giymiş kadınlar vardı masalarda.

«Bir kurtarıcı gibi.»

Şair orada kendini önemsemek istiyordu, sanki Meşrutiyet döneminin siyasal kahramanlarıyla, işgal Istanbul'unun gizli toplantı yapan subaylarının gizemiyle özdeşleşmek istiyor gibiydi.

«En iyisi likör içmektir» diyordu şair. «Ben bir bara gittim mi likör isterim garsondan. En şaşırtıcı istektir bu. Garson senin ne türden bir müşteri olduğunu anlayamaz. Öyle ya! Kaba bir içki sayılan rakıdan istememişsindir. Votka, bira gibi âmiyane birşeyler de. Şampanya gibi hacı-ağa işi pahalı bir içki de. Garson seni ince, feleğin çemberinden geçmiş biri diye düşünebilir.»

Sonraları, daha sonraları başka barlar da gördün. Sandi pahalı kahvelerde çok az birşey ısmarlıyor, gene de çok seviliyordu garsonlarca.

«Az yaşamamış adam. Kafasında hiç saç yoksa hovardalığından.»

«Kadınlar yüzünden tüketmiş parasını.»

Garsonların kahramanıydı Sandi.

Istanbul'un bütün o eski garsonları, o rum, macar, rus, ermeni garsonlar, parasını kadınlar uğruna tüketmiş adamlara bayılıyorlar, onlara severek hizmet ediyorlardı.

İç-avluya, mavi-gri bir karanlık çöktü. Açık renk bir karanlık. Kuzeyin kısacık gecesiydi yaklaşan.

Yüzüne geçmişin görüntülerinin rüzgârı çarpıyor, Tokatlıyan Oteli'nin alt katının, hafif cilâ ile deri kokan ılık havasını savuruyordu. Arka taraftaki o herkesce bilinmeyen barın eski garsonlarının hayalleri dolaşıyor sanki çevrende.

Sonra, daha sonraki yıllarını hatırlıyorsun. Otuz yaşına vardığın dönemi. Karmdan ayrılmıştın, böylece de henüz dört yaşında olan küçük kızınla bir arada olman zorlaşmıştı. Oysa ne kadar da seviyordun onu. Ne kadar da güçtü o aylar senin için. Ardından çılgınca birkaç yıl geçirdin; sonra da askerliğini yapmak için orduya girdiğinde, ülkenin Doğu'suna sürgüne gönderildin. Sürgünden döndüğünde artık derinden yaralanmıştın; böylece de herşeyi unutmak için Elmadağ'daki pastahanelere, barlara, diskoteklere dadandın. Artık haftanın çoğu akşamları oralardaydın: Parizyen, biraz ötedeki Oriental kahvesinde, arkadaki Gülistan barda, gene o çevredeki Hidromel, Klüp 33 gibi diskoteklerde. Yeni bir kuşak türemişti ve bütün genç züppeler oralarda toplanıyorlardı. Otomobillerini kahvelerin bulunduğu kaldırımın üzerine gösterişli bir biçimde çekiyorlar, daha kapıyı açarken üzerlerindeki değişik giysiler görünsün istiyorlardı. Kızların uzun etekler, maksi paltolar giydikleri, genç erkek kuşağının da otomobilden inerken önce botlarının görülmesini istedikleri bir dönemdi. *Il Delfini* ya da başka italyan filmlerinde olduğu gibi. Zaten bu dış görünüş tutkusu biraz da Istanbul'da oynayan filmlerden geliyordu.

Lokallerin içerisiyse, büyük italyan kentlerinin burjuva mahallelerinde görüldüğü gibi, giyim-kuşam, şıklık, saç tuvaleti, toplum içinde büyük ölçüde farklılaşma eğilimlerinin alıp yürüdüğü dönemlerin imleriyle doluydu. Biraz da haksızlık yapmaktan çekinerek içlerinin boş olduğunu düşünüyordun. Fazlaca da eleştirel bir tavır takınmadın, sonunda da kesin yargılara varmadın. Paylaştığın nihayet onların da olan bir yaşamın parçasıydı.

Kentin bu modern pastahanelerinde toplanan yaz mevsiminden yorgun kızların —belki yaklaşan kışı hüzünle karşılayan yalnızca sen değildin— birkaç yıl ardarda bu yeni kahvelerde arkadaşlıklarına devam ettiklerini, haftanın belirli günleri apartmanın bodrum katındaki diskoteğe indiklerini

(siyah ve metal rengi bir dekoru vardı diskoteğin, dans edilirken ışıklar pistteki renkleri durmaksızın değiştiriyordu), bir iki —bazen— dedikodulu duygusal flörtten sonra evlenip evlerine çekildiklerini, Harbiye'de, Nişantaş'da, Maçka'da ya da yeni kurulan daha uzaklardaki mahallelerde —Levent'de, Etiler'de— evli kadınlar olduklarını, gençlik yıllarındaki sevimliliği de çoğunlukla yitirdiklerini söyleyeceksin. Ama gene de bütün bütüne haklarını yememelisin: içlerinde romanlar okuyan, iyi müziği seven, dahası çok duyarlı insanlar da vardı. ('İnsan her yerde bulunabilir: Doğu'da bir sürgün kışlasında da, burada da' diye düşünüyordun.) Farklılaşmak isteklerine karşın toplumda olan biteni çok içten duyanlarına rastladın onların.

Ama en önemlisi görünüşlerinin güzelliğiydi: buklelerin yanağa sarktığı bir saç tuvaletini düşünün, sırtında uzun bir palto kahvenin kaldırımında, biraz yüksekçe bir basamak üzerinde durmakta (palto kruvazedir, beli dardır, bütün gövdeyi sarar; sonra ince glase, siyah ayakkabılar ya da glase bir çizme)...

Kızlardan biriyle tanışmıştın. Onu Istanbul'dan Doğu'ya gitmeden bir yıl kadar önce Parizyen Kahvesi'nin iç bölümünde arkadaşlarıyla otururken görmüştün. Açık kumral saçlıydı, ince, güzel, beyaz bir yüzü vardı. Belki de yaşından küçük gösteriyordu. Belki de yaşça çok küçüktü. O sırada onyedi yaşında olabilirdi.

Büyüyen çocuğun yaşama meydan okuyan örgensel varlığı her zaman seni ilgilendirmiştir.

Kahvenin arka yanındaki derince bölümde oturuyordun. Dipte, küçük, kırmızı, sarı ışıklı bir bar vardı. Tanıdığın birkaç kişi de oturuyordu orada: Istanbul'da —gizli, karmaşık, derin, büyülü bu eski Babil kulesinde— Doğu'dan döndükten sonra edindiğin birkaç tanıdık... Kız ayağa kalktı ve barın yanından aşağıya doğru kıvrılan merdivene doğru yürüdü. Kalçaları yüksek, bacakları inceydi.

İki yıl sonra sinema tutkunu bir genç adam tanıştırdı kızı sana.

«Twiggy Cânân.»

«Ne güzel bir isim.»

Kız Nişantaş'da, Topağacı'nın o sayısı belirli sokaklarmdan birinde, dış yüzü de pek geniş olmayan bir apartmanın ilk katında annesiyle birlikte oturuyordu. Umduğunun tersine soğuk bir *snob* değil, sevecen tavırlı yalın bir kızdı.

«Sizi iki yıl önce bu kahvede görmüştüm» dedin. «Çok iyi hatırlıyorum.»

Sinema tutkunu genç adam:

«Twiggy hep evinin penceresinde oturur, sokaktan geçen arkadaşlarıyla konuşur» dedi. «Onun alışkanlığı bu. Daha çok otomobillerle gelir arkadaşları, orada, pencerenin dibinde uzun uzun konuşurlar.»

«Otomobilleri çok seviyorum» dedi kız. Görünüşü iki yıl önceki gibiydi, ama biraz büyümüş, ondokuz yaşma gelmişti artık. «Şimdi ondokuz yaşındayım.»

Evine uğramıştınız. Pencerenin önünde karşılıklı konulmuş iki koltuk vardı. Oradan karşıdaki apartmanların alt katları, giriş kapılarına, boşluklar üzerinde uzanan —çünkü derine, sokağın altına iniyordu daireler— köprüleri (apartmanların arka yüzleri daha da derince bir vâdiye açılıyordu) görünüyordu. Sokaktan, apartmanların giriş kapılarına uzanan köprüler.

«Sen de bir otomobille gelirsen, daha çok konuşursun onunla» dedi sinema tutkunu genç.

Twiggy güldü.

«Gerçekten çok seviyorum otomobilleri» dedi. «Otomobil kullanmaya da bayılıyorum. Çok usta değilim ama. Bir otomobilin varsa ben kullanayım.»

«Hiç de yeni bir araba değil.»

1960 modeli Opel Kapitän marka bir otomobille gelmiştiniz. Bu açık, gençliğe özgü tavır karşısında gülümsedin.

«Her zaman gezebilirsin bu arabayla» dedin.

Kız salonun arkasına düşen odasını göstermek istedi. Kitaplarla, magazin dergileriyle dolu bir odaydı bu. Eflâtun renkli, pütürlü bir yatak örtüsüyle kaplı tek kişilik bir yatak, küçük, tahta bir okuma masası vardı. Bütün duvarlar kadınlı, erkekli, yabancı sinema oyuncularının resimleriyle, *rock* şarkıcılarının renkli posterleriyle kaplıydı.

«Ne güzel bir dünya.»

«Ne tuhaf bir dünya» dedi sinema tutkunu genç adam.

Yeniden salona döndüğünüzde, kızın saçları sarıya boyalı, biraz tombulca bir kadın olan annesi dönmüştü eve. Sıcak bir gülümsemeyle karşıladı sizi, sinema tutkunu genci seviyordu anlaşılan. Böyle yalın, sevecen insanlardı işte.

«Geldiğin zaman salonun ışığı yanıyorsa cama vur, konuşuruz» dedi kız sana. «Her zaman evden çıkmak istemiyorum.»

Aradan geçen iki yılda kızda bir değişmenin olduğunu düşünebiliyordun. Daha çok evinde yaşıyordu şimdi, kendi dünyasında.

«Herkese güvenemiyorum» dedi. «Kahvede de dedikodulu şeyler oldu.»

«Arkadaşların da çekildiler mi kahveden?»

«Evet. Hemen hemen hepsi dağıldılar. Pek bir tadı kalmadı kahvenin. Şimdi evde oturup dergi okumak daha güzel geliyor bana. Sonra arada bir ablam uğruyor çocuğuyla. Burada oturuyor. Sonra geceleri gelen annemin misafirleri, hepsi iyi insanlar.»

Topağacı'ndaki dar sokağa çıktınız. Teşvikiye'nin, rastgele parkedilmiş otomobillerle dolu, apartmanlar arasına sıkışmış, serin, gölgeli sokaklarını dolaştınız. Teşvikiye Camii'nin, ağaçların dalları sokağa sarkan duvarı boyunca yürüdünüz. Otomobili parkettiğiniz yer camiin duvarına yakındı. Geniş ön

koltuğa oturdun, direksiyon simidini tuttun. Sol elinle de kapının dibinde bulunan el frenini bıraktın.

Yaklaşan belki de tuhaf bir ilkbahardı. Başını biraz öne eğip camiin bahçesindeki ağaçların arasından baktın. Güneş öte yana, gri, gölgeli yüzleri caddeye bakan apartmanların çatılarına vuruyordu.

«Bu türlü gezintiler yaparsak, polis bizi izliyor da olsa kuşkusu azalır» dedi sinema tutkunu genç adam.

Daha aşağılara düşen evinde *kaçak* birini saklıyordu anlaşılan. Bir ay kadar önce sıkıyönetim ilân edilmişti. Ankara'dan kaçıp gelmiş bir kızdı bu. Fısıldayarak söyledi sana.

«Şimdi de bu türlü yaşamaya alışacağız galiba.»

Ne diyeceğini bilemiyordun. Sinema tutkunu genç orta boylu, sert çizgili, yakışıklı bir adamdı. Uzunca bir palto vardı sırtında. Havalar oldukça ısındığı halde onu çıkarmamıştı henüz üzerinden. Sinema rejisörü olmaktı bütün tutkusu, uzun, yalın, şiirsel filmler yapacaktı. 1963'de henüz çocuk sayılacak bir yaşta, Ankara'da Harp Okulu ayaklandığında öteki öğrenciler gibi tutuklanmış, üç ay kadar askerî bir garnizonda tutuklu kalmıştı.

Düşündüklerini sezmiş gibi:

«Biz de sisli bir mayıs sabahı, Ankara sokaklarını tutmuştuk» dedi başını çevirmeksizin. Bir sinema ekranına bakar gibi otomobilin camından dışarıya bakıyordu.

«Ne tarafa gitmek istiyorsun şimdi?» dedin.

«Şirkete» dedi. O sıralarda bir reklâm şirketinde reklâm filmleri yapıyordu.

VII. RAFAEL

Parizyen Kahvesi'nin hemen altında Klüp 33'de dans pistinin yanındaki ince, uzun, üzeri metal kaplı masalardan birinde otururken Rafael'le tanışmıştın. Rafael'i de sana tanıştıran o sinema tutkunu gençti.

Rafael incecikti, çok yakışıklıydı, siyah saçları alnına dökülen gencecik biriydi. Kravatını kalınca bağlamış, ceketinin ön düğmelerini iliklemişti. Daracık metal masada içki bardaklarını yerleştirmek için yapılmış oyuklara yerleştirilmiş bardağından içki içiyordu. Oyuklara yerleştirilmiş bardaklardaki içkilerin gelip geçenlerce dökülmesi önleniyordu böylece. Rafael o deliklerden birisinde parmaklarını gezdirerek:

«Burada bir kadeh içki de önemlidir» dedi.

Buraya gelen gençler arasında içki düşkünleri azdı. Klüpde oturup, dansetmek için bir kadeh içki alıyorlardı. Belki iç bölümde —biraz daha karanlıktı o yan— birkaç esrar meraklısı vardı. Bazı genç kızlar da serüven merakıyla deniyorlardı bunu.

Rafael incecik görünüşüyle masanın yan tarafında rahatça oturmuştu. Sinemacı:

«Paris'li ayakları atan birisi» dedi, başıyla Rafael'i işaret ederek.

Rafael'se güldü.

«Arkadaş» dedi. «Kızları seviyor musun?»

Ne diyeceğini bilemedin bir an.

«Ben severim. Sadece parayla yatarım kızlarla» dedi. «Para öderlerse yatarım.»

Merakla baktın ona. Bütün bu rengârenk ışıklı karanlıkta senden daha genç olan bu yeni kuşağın, senin bilemeyeceğin ölçüde değişmiş insanlar olduklarını düşünerek paranoid bir kuşkuyla sarsıldın. Çok yakışıklı bir genç adamdı Rafael. Ama besbelli ki şaşırtmak istiyordu seni. Onu benimsemek istemiştin ama şaşırtıcıydı söyledikleri. Rafael garsondan yarım şişe viski istedi; garson viskiyi getirince de, sen ya da sinemacı parasını ödemeyesiniz diye acele acele ödedi parayı. Sen de onu tanımayı sonraya bıraktın. Kızların parasıyla geçinen biri değil, tersine çok para harcayan birisiydi belki de. Belki de senin zihninde doğan düşünce, o sarhoş zamanlarda arasıra beliren paranoid düşüncelerden biriydi.

«Yukarıya uğruyor musun?» diye sordu Rafael, «Yukarıya, amerikan bara. Gülistan'a.»

«Uğruyorum.»

«Orada görüyoruz. Güzel kızlar geliyor oraya. Hepsi de para saçmaya hazır.» Gülüyordu. «Birşeyler yapalım. Birlikte yemek yiyelim ya da konyak içelim. Seviyor musun konyak?»

«Tabiî» dedi sinemacı genç ona sorulmuş gibi.

İnsanca bir sıcaklığı vardı bu Rafael'in. Başlangıçta zor da görünse onunla arkadaş olacaktın. Kendini başka türlü göstermek isteği duysa da. Kızlarla onlardan para alıp yatsa da, onlara para ödese de. Daha genç yaşlarda edinemediğin bir arkadaş türünün boş kalmış yerini dolduruyor gibiydi. Madem ki karanlık, kapalı bir yerdeydin, renklerin durmadan değişen ışıkları arasında, canla başla dans eden senden sonraki kuşağın güzelim genç kızları arasında; madem ki yarı karanlıktı burası, sen de onca şey çekmiştin, askerlikte seni gönderdikleri sürgünde belin bükülmüştü; madem ki açlığı ve ilkelliği gördükten sonra buraya gelmiştin, buraya, gizem-

sel, parıltılı olmak isteyen bu klübe; madem ki yukarıda, yeryüzünde bahar mevsimlerinin ilk rüzgârlarının estiği o güzelim kahveye geliyordun (o kahvede mutfağın yanındaki daracık geçitten —yalnız kahveyi işletenlerin tanıdığı insanlara verilirdi oradan geçiş izni— arkaya, amerikan bara geçilen daracık bir koridor, buraya diskoteğe inen de küçük bir merdiven vardı); madem ki toplumda yaklaşan büyük çalkantıyı seziyordun, hazırlanan komploları, cinayetleri, ölümleri, zorbalığı, cesaret, başkaldırma, yenilgi ve acımasızlığı; madem ki bütün parıltısına ve cesaretine karşılık yaşadığın hayat —uzun yıllardır bu kentin öteki kesiminde de, burada, bu batılı yakasında da— bir sokak köpeğimişsin gibi izlenerek geçmişti; madem ki 'kendimi tanıdım tanıyalı sokaklarında süründüm o kentin' diye düşünüyordun; madem ki cesaretinden pek fazla birşey yitirmemiştin, 'başıma geleceklere katlanacağım' diyordun ve madem ki bu otuz yaşının çevresinde çok iyi içki içebiliyordun, sonra da dindirmek için içindeki melankoliyi, en parıltılı lokallerde eğlenmeye cesaret edebiliyordun, öyleyse bırakacaktın kendini, denizlere bırakılmış sarhoş bir tekne gibi yaşamın içine. Önünde ışıklarını gördüğünü sandığın büyü yaşanmış bir büyü olsun; ardında da bir büyü olarak kalsın o gene.

1964 yılında, kentin bu yakasında, biraz ötede, Şişli'de sıkıntılı bir ilkbahar mevsimi geçirmiştin. Güneşin kenti açık renk ışıklarıyla aydınlattığı uzun bir ilkbahar mevsimi. Istanbul'da ardarda birçok ilkbahar mevsimi geçirmemiş olan kimselerin, o mevsimin doğasını bilebileceklerini sanmıyorsun. Şimdi öyle sanıyorsun ki o dönemde de, daha önceki yıllarda da Istanbul'da ilkbahar mevsimi daha bir uzundu. Rüzgârların durmadan yön değiştirerek esip durdukları o ılık mevsim, gökten yağdırdığı altın rengi ışık altında, artık üşütmeyen kuzey-batı rüzgârlarıyla, güneyden esen sıcak rüz-

gârın dengelediği başdöndürücü bir mevsimdi. Aşk gereksinmesini sonsuzca duyuran bir mevsim.

Şişli Alanı'na çıkan caddede, alana yakın bir yerde, yüksek bir çatı katında oturuyordun. Evin arka terası sabahın ilk ışıklarını alıyor, güneş öğleden sonra ön terasa vurmaya başlıyor, o zaman da, Boğaz'a doğru uzanan kentle Boğaz'ın kıyısındaki tepeleri, onların arasından Poliakoff'un resimlerinde olduğu gibi parça parça mavi su parçalarını gören o arka terası kuzey rüzgârı dövmeye başlıyordu. Serin, serin rüzgâr! Buradaki serin kuzey rüzgârları gibi. Çatıların üzerine, zengin mahallelerinde henüz yeni yeni görünmeye başlayan televizyon antenlerinin örümcek ağları dikilmişti. Durgun, durgun bir ilkbahardı. Askerî bir ayaklanmaya kalkışmış bir albayın, Ankara'da, kentin kıyısındaki köhne bir hapishane yapısının bahçesinde sessizce idam edildiği durgun bir ilkbahar.

Çatı katının öğleden sonraları güneş vuran ön salonunda oturuyor, ayakların lâcivert halı üzerinde, pikaptan müzik dinliyordun. Okuduğun kitaplar oraya buraya bırakılmıştı. Kentin Istanbul yakasından kopmuş gibiydin, karından da, üyesi olduğun işçi partisinden de ayrılmıştın. Kederliydin, ölsen gam yemeyecektin. Kendini yeni bir mahallede seni bekleyen yalnızlığa bırakmıştın. Yalnızlığa, yani hiçlikle karşı karşıya oluşa, ölüme yakın bir yere. Bu güzel ilkbahar mevsiminde en iyisi buydu, kentin bu çevresindeki yalnızlık. O ışıklı çatı katındaki yalnızlığı öylesine sevmiştin ki, aşağıdaki, gençlik yıllarının geçtiği İstiklâl Caddesi'nin kalabalığına kadar da uzanmıyordun yürüyüşlerinde. Ne Balıkpazarı'nın kalabalık meyhanelerine, ne karşıda, kıyıdaki Kumkapı'ya, ne Taksim yöresine, ne de başka bir yere. Atlas Sineması'nın girişindeki Kulis Bar'a da gitmiyordun. 'O zaman bitmeliydi yaşamım' diye düşündün. Bitmedi, sonra da ardarda birbirine benzemeyen perdeler açıldı.

Rafael'in seni çağırdığı öğle yemeğine giderken, o 1964 yılının ilkbahar mevsiminde Halâskârgazi Caddesi'nin kalabalığına karışmıştın.

Pangaltı'da Çukur Balıkçı, balıkları içleri kırmızıya boyalı yuvarlak, tahta tepsilere dizmişti. Bütün öteki balıkçılar gibi: çinekoplar, barbunyalar, mercanlar, sardalyeler, büyük bir kılıç balığının kuyruk bölümü. Çukur Balıkçı'nın biraz aşağısında, Dolapdere'ye inen kalabalık yokuşa doğru, dış yüzü odunlarla kaplanmış bir meyhanenin girişi vardı.

Yol kavşağını geçtin. Eski *Hay-Layf* pastahanesi ayaküzeri birşeyler yenilen bir sandviçci haline dönüştürülmüştü. Karşı sıradaki ermeni Şahan'ın kahvesi —ne yüksek bir tavanı vardı— yıkılmış, *Gençler* adlı bir giysi mağazası olmuştu. Caddenin kalabalığı çok artmıştı. Herşey değişiyordu, herşey. Başka bir Istanbul başlıyordu. Sonradan bunun yaşamı da değiştirdiğini anladın.

Bu kentte yaşadığın halde, o yalnızlığa çekildiğin 1964 yılının aydınlık ilkbahar mevsiminde görmüştün ilk olarak Tatavla'ya uzanan Kurtuluş Caddesi'ni. Mütareke yıllarında adı duyulmuş olan Tatavla: rembetikolu, zeybekolu, kabadayılı meyhaneleri, bahçelerine yayılmış —yukarıdan sarkıtılan lâmbalarla aydınlanan masaları— süslü, güzel rum kadınlarıyla. Kurtuluş'a giden tramvaylar yoktu artık, ama cadde hâlâ italyan, rum, ermeni yapısı evlerle doluydu. Tatavla'da eski Ortodoks kilisesinin bulunduğu toprak alanda biten caddeyi, oradan Kasımpaşa sırtlarına doğru açılan gökyüzünü de ilk olarak o zaman görmüştün. Buradan, tâ Haliç'e kadar uzanan dağdağalı başka bir Istanbul vardı.

Gece yarısından sonra Rafael'le Klüp 33'den çıkıp otomobille uzun bir Boğaz gezisi yaptınız.

Şişli-Levent yolundan, Maslak üzerinden Kireçburnu'na iniliyor, oradan sahil yolu alınıp, kıyı şeridinden Dolmabahçe'ye

dönülüyordu, Ayazpaşa yokuşundan gene Taksim'e çıkmak üzere.

Rafael yanına rum asıllı bir genç arkadaşını da almıştı.

«Biliyor musun? Yeni boşandım daha» dedi Rafael.

«Çok genç değil misin henüz?»

«Evlendim ve boşandım işte.»

«Sizin cemaatten bir kızla mı?»

Beyoğlu Balıkpazarı'nda, çarşının kalabalığıyla sokağa yayılmış tezgâhlardan giriş kapısı görünmeyen Gregoryen kilisesinde yapılan düğünlerden sonra sokağa yayılan o resmî giyimli kalabalıkları düşünüyordun.

«Hayır, türktü karım. Bunalımlara düşmemi istedi, derinden yaralamak istedi beni. Yaraladı da. Ailemin zenginliğinden ötürü vurmak istedi bana.»

'Bu ince, esmer genç adam bir aşk kırgını mıydı?' diye düşündün.

Kireçburnu'nda, suları çırpıntılı, rüzgârlı Boğaz'ın kıyısına çıkmış, Yeniköy'e varmadan önceki tek tük ağaçların sıralandığı sahilde yavaş yavaş ilerliyordunuz. Kabarmış lâcivert denizde dalgalar garip bir ışıkla parıldıyor gibiydi. Gündüzleri otomobilleri parkettikleri bir açık hava kahvesiydi burası. Gece yarısından sonra bomboştu. Yol, biraz ilerde, ışıkları parıldayan Yeniköy çarşısının içine giriyordu.

«Beni aptal bir zengin çocuğu yerine koydu. Babamın zenginliğini diline doladı» dedi Rafael. «Bitmez tükenmez istekler sürdü öne. Ardından da, her defasında 'alamıyor musun?' diye alay etti benimle. Bana dokunan bu. Bir yandan da solcu olduğunu sürüyordu öne. Ben solcu olmadığım için. Oysa ben babamdan pek para isteyemem.»

«.....»

«Sokakta bazı genç erkekleri gösteriyordu bana, onlarla sevişiğini ileri sürerek. Şaşkın, ağır, ezici, çirkin bir evlilik geçirdim işte.» Durdu. Sonra: «Sen tanırsın o kızı» dedi.

Kızın adını söyledi. Hayır, tanıdığın bir kız değildi.

«Tanınmış solcu bir gazeteciyle evli şimdi.»

Dolmabahçe'den yukarıya çıkan yoldaki geniş virajı dönüyorduk.

«Burada durabilir misin?» dedi. «Şuradan bir an Boğaz'a bakacağım.»

Dolmabahçe'ye, aşağıya inen merdivenlerin başladığı yere yakındınız. Orada bir merdiven sahanlığı vardı. Otomobilden çıktı Rafael, oraya, denizi genişçe gören sahanlığa doğru yürüdü. Orada incecik gövdesiyle bir an durdu, denize bakan siyah gölgesi görünüyordu. Gözünün birini siler gibi bir hareket yaptı. İçkinin etkisiyle dalgındın, fazla dikkat edemiyordun ona. Orada Rafael'in bir an kollarını havaya kaldırdığını sandın. Belki de büsbütün bir sanrıydı bu. Belki de sadece durup denize bakmıştı. Döndüğünde sessiz bir törenden dönüyormuş gibi sakindi.

Onlar Şişli Alanı'nda inmek istediler.

«Dimitri yakında askere gidiyor. Çok tedirgin» dedi Rafael.

Öğle yemeğini Gülistan barda, alçak bir masanın çevresinde yediniz: böfstragonof, domatesli yeşil salata, peynir, kırmızı şarap. Rafael:

«Burada herkese servis yapmazlar» dedi.

«Buranın seçkinlerinden olduğun muhakkak canım.»

Barın arkasındaki camlardan ileriye doğru uzayan çimenlik görünüyordu. Bayağı, düz, bir çimenlikti, gece göründüğü gibi gölge oyunları yaratmaksızın olduğu gibi uzanıyordu. Ötede Fransız Hastahanesi'nin yapısı küçük, sarı bir biblo gibi duruyordu. Yemek bitince bütün ısrarına karşılık, hesabı ödemene ya da katılmana izin vermedi Rafael.

«Kızlardan topladığın paralar mı?» diye takıldın ona.

İnce yüzüyle ağzının kıyısından güldü Rafael.

«İşimiz para harcamak» dedi. «Bütün kızlar için hep ben harcadım, Hep ben harcamak isterim.»

Şimdi büyük bir denizde yüzdüğünü imgelediğin o düşsel kentte tuhaf bir *tarihi* vardı insanoğlunun: dostlukla çevrelendiği dönemler olurdu, el üstünde tutulduğu dönemler; sonra da horlanır, izlenir, tutuklanır, cezaevine de konulurdu insanlar. Lüks yaşamla sefalet... hepsi bir aradaydı. Geceleri kabadayılar çiçekçi dükkânlarını zorla açtırıyorlar ve parasını ödeyerek, büyük bir demet çiçek sunuyorlardı sevdikleri kadınlara. Büyük otellerin raylı, cam kapıları sabaha karşı açtırılabiliyor ve Boğaz'a bakan bir terasta şampanya içilerek kahvaltı edilebiliyordu. O sırada, belki de, açlıktan kıvranarak ölen birisi vardı yüz metre ötedeki kaldırımda. Sadece yaşamak, daha çok yaşamak, cinsel zevki durmadan arttırarak yaşamak isteyen zengin tabakadan güzel sevgililer bulabiliyor; sonra da daracık sokakları dolduran genelevlere, ışıklar içindeki lüks randevu evlerine gitmek zorunda kalıyordunuz. Hepsi, hepsi de yanyanaydılar. Bir gün biri, öteki gün öbürüydü sizi bekleyen.

Âdetâ batan güneşin saçtığı kırmızı-siyah dumanlı bir ışık altında olup bitiyordu bunlar. Kendiliğinden içine sürüklenilen yaşamlar vardı, özenle, düzenlenerek, düşünülerek hazırlananların yanında. Sıkıntılı, küçük olaylarla dolu, birbirinin aynı, doyumsuz, iz bırakmayan günler yaşardınız. Ardından öyle şeylerin içine düşerdiniz ki, doyumun da ötesine geçmek isteyen ermişçesine bir savrulma içinde bulurdunuz kendinizi. Eşsiz rastlantıların yaşandığı bir kentti orası. Sımsıcak sevişmelerin. İnsanın içini dışına çıkaran çiftleşmelerin.

Gözünün önünde canlanmaya çalışan geçmiş eski baloları andırıyor sanki, örülmüş renkli kâğıtların duvarları süslediği, tavandan aşağıya, başının üzerine kadar sarktığı, şeytan minarelerinin masaların üzerini doldurduğu, cazın dağılma vakti yaklaştığında en yüksek sesle çaldığı, konfetilerin havada savrulduğu balolara.

İç-avlulara batmayan ışığın vurduğu bu ıssız yabansılıkta neyi bekleyebilirsin ki? Gemilerle, ardından da ovaları geçen

trenlerle geldiğin sürgün yerinde seni heyecanlandıracak ne olabilir? Hem heyecandan uzak, sakin hayatların yaşandığı bir yere geldin, hem de senin heyecanlar duyman çok zor artık. Bir cennet vardı. Ardında bırakmıştın. İçinde yaşadığın gürültülü bir cennet. Denize inen ışıklı sokaklar vardı. Güneş vardı. Uğultulu bir kent. Bıraktın onları. Öte yakasına geçtin o cennetin.

«Seni Belkıs adlı bir kız arkadaşımla tanıştıracağım» dedi Rafael. «Şimdi nişanlı. Ama nişanlısıyla arası çok iyi değil sanırım. Çok eski bir arkadaşım.»

Otomobille Park Oteli'nin köşesine düşen tek katlı, aydınlık, antik pastahanenin önünden geçiyordunuz. Gece yaklaşmıştı ama gene de mavi bir ışık, bulvarın ortasını dolduran ağaçların arasından parlıyordu.

«Buradan aşağıya kıvrılacaksın. Parti aşağılarda bir evde çünkü.»

Dimdik yokuştan aşağı otomobili birinci vitese takarak inmeye başladın. Park Oteli'nin denize bakan teraslarının dibinden eski Cizvit Okulu'nun arkasına düşen sokağa saptınız. Artık dik yokuşu güçlükle tırmanan arabalar yoktu, sakin, orta genişlikte, denizi gören bir sokaktı burası. Gecenin, geç gelen ilkyaz gecesinin Istanbul'un üzerine oturduğu Kabataş'a inen bu eski sokaklarda sanki solukla duyulur gibi oluyordu. İlkyaz gecesi, mavi karanlığının altında, kentin üzerine yaydığı, beyaz bir parlaklık da saklıyordu sanki. Park Oteli'nin yerleştirildiği sırtın üzerinde eğlence mahallesi Beyoğlu'nda, akşam vakti başlayan canlılıkla uygun düşen beyazımtırak bir parlaklıktı bu.

Park Oteli'nin alt tarafında arazi yüz metre kadar, denize doğru aşağıya iner. Daha sonra, daha da dikleşir bu yokuş, kıyıda uzanan geniş caddeye kadar çok diktir çünkü. Ötedeyse Boğaz'ın Marmara Denizi'yle birleşen geniş ağzı, o derin

genişlik görünür. Bütün o geniş Istanbul Limanı. Karşıda Bizans'tan kalma, eski müslüman Istanbul, Topkapı Sarayı'nın kurşun rengi, küçük köşklerinin sivri bacaları, ağaçlar arasındaki o yaygın saray vardır. Geniş, görkemli, debdebeli bir görüntü. Güneye doğru, sağda gölgeleri suya vuran büyük camilerden, ışıklı, sonsuz kıyılara kadar uzayan, arkasında ışık oyunlarının her an değiştiği bitimsiz silüet. Oralarda, hepsi bu silüeti gören evlerden birinde, terası da bahçesi de olan eski bir yapıdaydı parti. Bahçe kapısını açıp giriyordunuz. Bahçedeki merdivenlerle evin alt katındaki sahanlığa iniyordunuz; oradaki kapıdan teras yoluyla bahçeyle birleşmiş, geniş tavanlı, iç-içe iki salona varıyordunuz.

Çok kalabalık bir partiydi. Ev sahibesi, çılgınca neşeli genç bir kadın yiyeceklerle, bir yığın içki şişesini, salonun sağında yer alan genişçe bir masaya sıralamıştı bile. Ressamlar, gazeteciler, sol politikalara bulaşıp da ağızlarının payını almış bir yığın genç aydın, yazarlarla üniversiter'ler vardı orda. Bir yığın da genç kadın: artık Ankara'dan Istanbul'a göçmüş olanlar, eski Istanbullular, yeni boşanmış olanlar, flört edenler, pek az flört edebilmiş olanlar... birbirine hiç de yabancılık duymayan bir çevre. Kendini rahat hissedip de ardından arkadaşlığın ve içkinin verdiği coşkuya kaptırmamak olanaksızdı. Bütün sorun içki temposunu iyi ayarlamaya kalıyordu. Neşeli, bağırıp çağırarak konuşan, şakalaşan birçok insan vardı orada. Rafael bu çevreyi daha genç olan Elmadağ'ın züppelerine yakın tarafından, sen de otuz yaşla kırk yaş arasındaki «yaşamış insanları» tarafından tanıyordun. Rahatça konuşamayacağın kimse yoktu. Öte yandan hemen hepsi de eğlenmeye hazırdılar. Sonra bu partilerde, hesapta olmayan bir iki ilgi çekici kadın da çıkardı oraya, bu geniş çevrenin eğlenceli yaşamına «antresini» yapardı.

Salonda, terasa yakın koltuklardan birinde oturan, eski sinema oyuncusu bir kadınla konuştun önce. Tanınmış bir se-

hatyo yazarı olan kocasından birkaç yıl önce boşanmıştı. Ona her rastladığın zamanki gibi yüzüne gene pek çok makyaj yapmıştı, ama sarıya boyalı saçları hâlâ bütün diriliğiyle omuzlarına doğru dökülüyordu. Ardından terasa çıktın, zengin bir ailenin resim yapan kızı olan Darida'yla, Hüseyin'le konuştun. Bir süre sonra salona yeniden döndüğünde gelmişti Belkıs. Duvara yakın bir koltukta oturuyordu, ayağında çok yüksek topuklu ayakkabılar vardı, sarı saçlarıyla teninin parıltısı hemen göze çarpıyordu. Yanaklarına âdetâ mora dönüşen koyu kırmızı bir allık sürmüştü. Buğday rengi yüzündeki bu büyüleyici renk, şaşırtıcı bir biçimde giysisi ve ayakkabılarının rengiyle uyumlanıyordu. Partideki, hemen hemen hepsini tanıdığın insanlara göre daha rahat görünüyordu. Onlardaki eğlenme konusundaki acelecilik onda yoktu. Kendini gösterebilmek için bir gayret harcamıyor, durgun, gururlu, biraz da küstahca güzelliğiyle, duvarın dibindeki koltukta bir resim gibi duruyordu.

Rafael, Belkıs'a:

«İşte sana sözünü ettiğim adam bu» dedi.

Değişiklik olsun diye, alayla eğilerek selâmladın onu.

Belkıs sana, senin daha da ötene bakıyormuş gibi baktı.

«Memnun oldum.»

Rafael, Belkıs'ın oturduğu koltuğun arkasına elini koymuş, krallık saraylarında çekilen fotoğraflardaki gibi bütün inceliğiyle orada duruyordu. Bir an üçünüzün partinin gürültüsünden uzaklaştığınızı, oldukça hareketsizce birbirinize bakarak kalakaldığınızı düşündün.

Belkıs öylesine şık, zenginliğin verdiği gururla öylesine aldırmazdı ki, gecenin indiği bu saatte, ona âşık olacakmışsın türünden, içinde yükselen bir duyguyu bastıramadın.

VIII. BÜTÜN O RAHATSIZ EDEN ÇOCUKLUK

Doğduğun yılla Çanakkale Savaşı arasında yirmi yıl kadar bir zaman parçası var. Oysa yüzyıl başındaki savaşlar, senin çocukluğunda ne kadar eskide kalmış olaylar olarak anlatılırdı. Bütün o savaş, yıkım, kıyım ve göçün tarihi senin çocukluk yıllarına hiç de uzak değil oysa. Şimdi belli bir yaşa ulaştıktan sonra düşünüyorsun da yirmi yılın uzun bir zaman aralığı olmadığını anlıyorsun. Babaannen bir göçmen olarak geldiği Istanbul'da Fatih Camii'nin medreselerinde oturdukları yoksulluk dönemlerini anlatırdı. Balkan Savaşı'nın yoksulluğunu, bulaşıcı hastalıkları, arabalarla Istanbul'a akan göçmenleri, hayır kurumlarının cami avlularında dağıttığı yemekleri, müslüman Istanbul'un yangın yerlerine dağılmış fakir insanları. Ama o dönemlerden söz açılınca, uzun savaş yıllarında Istanbul'da spekülasyonlarla zengin olanlardan da bahsedilirdi mutlaka.

Beyazıt'daki Üniversite'ye dönüştürülmüş, eski Harbiye Nezareti ile sonradan açılmış bulvar arasında kalmış olan harap Vefa semtinin çocukluğunda oldukça temiz olan sokaklarını ansıyorsun. Gün boyu birşeyler satan sokak satıcılarının bağırarak geçtiği taş döşeli, hayalden yapılma sokakları. Çocukluk uykuların arasında duyduğun seyyar balıkçıların, çocuklara keten helva satan satıcıların o düşsel seslerini. Saraçhanebaşı'ndaki eski Bizans su kemerlerinin altından geçerek Aksaray'la Unkapanı'm —denizle Haliç'i— birleştiren

o bulvarın Vefa'dan Unkapanı'na değin uzanan kesimi bugün de yoksulluk içinde: küçük, daracık sokaklarla, toprak yığını haline gelmiş arsalarla, eski, çöken tahta evlerin yerine yapılmış çirkin kâgir yapılarla dolu.

Babanın gençlik döneminin Şehzadebaşı semti de bir yıkıntıya dönüştü artık. Yüzyıl başında en seçkin mimarlarca yapılan güzelim sinemalar yıkıldı yıkılacak. İncecik bir kadın olan anneannen başına bir eşarp bağlar, seni elinden tutarak götürürdü o sinemalara. O da, babanın annesi de Istanbul'un, o savaş yıllarında genç yaşta dul kalmış sayısız kadınlarından ikisiydiler. Kocalarından ya bu toplumsal karışıklıklar sırasında ayrılmışlardı ya da kendilerini alkole vermiş olan kocalarının evlerini bırakıp kaçmışlardı. Akrabalar arasındaki okumuş genç adamlar, sayısız Istanbul genç aydını gibi, Çanakkale Savaşı'na —insan eriten o ateş ocağına— çağrılmışlar, dönmemişlerdi bir daha geri. Orada ölüp kalan, yüzbinlerce müslüman, hıristiyan Istanbul genci gibi. Cesetleri de geri gelmiş değildi. Bazen birinden bir eldiven kalmıştı geriye, bazen de evin kilerine bırakılmış bir şemsiye. Fakir halk tabakalarının erkeklerinden, sadece çocuk yaşta olanlar kurtulmuşlardı, '1. Cihan Harbi'nin o ateşten çemberinden. Buydu tarih! İnsanların en iyilerini ateş ocağında eriten bir makine. Kadınları çocuklarıyla dul, yetim, yoksul olarak camii bahçelerinde dağıtılan karavanalar başında, kuyrukta bekleten saydam bir zaman parçası.

Unutuluştu kol gezen! Ölümün kır renkli atlısı çocukluğunun harab yangın yerleriyle dolu Istanbul'unda kül rengi bir bulutun içine girip gözden kayboluyordu. Herşey, olayları bir bir yaşamış, ekmek kuyruklarında beklemiş, gaz elde edebilmek için günlerce soğuklarda titremiş olan o genç dul kadınların anlattıklarındaydı, sözcüklerin seslerine yerleşiyor, sonsuzca dönüşerek yaşamı etkiliyorlardı: Beyazıt'da idam edilen siyasi ölülerin Edirnekapı'ya, sur dışındaki mezarlıklara taşınan kaskatı cesetleri, siyasi tutuklamalar, suikastler, sal-

gın hastalıklar... Bunların yanında karaborsayla acımasızca zengin olan bir zümre, eğlence yerlerini doldurup taşıranlar vardı. Süreğen yoksullukla, sefahat için düşünülmeden etrafa saçılan para... Karartma geceleri ve fırınlar önünde gece de devam eden kuyruklar... hepsi, hepsi oradan çok da uzakta olmayan bir kıyıda, ateşin altına atılmış o genç insanların yok oluşları pahasına yaşanıyordu, onların...

Tramvaylara binip 1940 yılının sakin Istanbul'unda, o eski kentin bütün caddelerini aşarak, Galata Köprüsü'ne inerek, sonra da gölgeleri sokağı loşlaştıran yüksek yapıların bulunduğu Bankalar Caddesi'nden Şişhane'ye çıkarak... uzun bir yolculukla o dönemde sadece bağ evlerinin bulunduğu Mecidiyeköy'de bir akrabayı ziyarete giderdiniz. Güzel, genç, dul bir kadındı o. Saçlarını o dönemin Hollywood yıldızları gibi bukle bukle yapmış, kaşlarını incecik almış, üzerine boya çekmişti. Yatak odasında *Chat Noir* pudra kutuları vardı. Çocuk ellerinle onlara dokunurdun.

Şimdi bütün o yöreler yüksek apartmanlarla, caddelerin üzerinde de yükselen çevre yollarıyla, bitimsiz bir trafik akışıyla, egzos dumanlarıyla, kalabalıklarla, varlıklılık ve yoksullukla dolu. Kent daha öteleri, Levent sırtlarını da doldurup bütün Boğaz'ı kaplamak üzere büyüyor. Yabanıl, çirkin inşa edilmiş mahalleler üst üste yığıldı. Bütün bu kargaşalıkta çok zenginler, kalabalığın pek ulaşamayacağını sandıkları tepecikler üzerine oturtulmuş ya da vâdimsi küçük bir kıvrıma yerleştirilmiş ufak sitelere saklıyorlar kendilerini. Alışverişlerini uşakları yapıyor, çoğunlukla da şoförler kullanıyor otomobillerini. Gene de teraslarından Boğaz görünüyor. Sabahın buğulu havasında, durgun sulardan, kendini akıntıya bırakarak bir tanker geçiyor. Martılar kıyıda yiyeceklerini devşirdikleri suyun üzerine yayılmış çöplere dalıyorlar. Kıyıdaki eski köylerde hâlâ Ortodoks kiliseleri var. Rutubetli havanın içinde ağlarını hazırlayan birkaç rum balıkçı, eski yapılarının kimi hâlâ yıkılmamış çarşılar duruyor.

Pazar günleri, sanırım hâlâ sahildeki o küçük köylerde çan sesleri duyuluyor, eski, beyaz, sakin Boğaz'ı anımsatır gibi oluyor.

Şimdi kuzeyde, yabancı bir kentte, iç-avlunun taşları arasından sürgün veren bitkilerle, onların üzerine vuran gecenin ışığına bakarak, içine yer etmiş görüntülerin bütün o dönemin Istanbul'u ile ilgili görüntüler olduğunu iyice hissediyorsun. Beyazıt Alanı'ndaki havuzun yeşilimtırak suyu, yandaki büyük camiin önündeki Küllük Kahvesi —baban severdi gitmeyi oraya—, Harbiye Nezareti'nin büyük, çimenli bahçesi, çam ağaçları, Beyazıt'daki soluk gökyüzü, Divanyolu'ndan geçen tramvaylar, tahta evlerin üst üste yığıldığı Kumkapı, Yenikapı sahilindeki kahveler, çırpıntılı bir deniz, kahvelerin tahtadan yapılmış teraslarında oturan Istanbul kadınları, kibarların oturduğu Gedikpaşa... hepsi gözünün önündeler. Ardından annenle, uzun tren yolculuklarıyla, istasyonunun ardındaki sokakta faytonların beklediği bir Anadolu kentine gittiğinizi ansıyorsun. O uzun tren yolculuğunu, trenin önünde durduğu küçük istasyon binalarını, söğüt ağaçları arasından akan suları, tarlalar üzerinde dağılan güneşi, taneleri ayıklanmış yığılı duran buğday öbeklerini, sarı, açık yeşil, kızıl Anadolu toprağını.

Rafael'le birlikte oturduğunuz kahveden bulvarın ortasındaki büyük ağaçlar, onların ardındaki eski yapı Dame de Sion Kız Lisesi'nin kapalı pencereleri görünüyor. Rafael garsondan sütlü kahve ile konyak istiyor. Sen sadece konyak ısmarlıyorsun. Rafael konyağının yarısını sütlü kahvenin içine boşaltıyor. Istanbul'da iklimin değişmesiyle giderek seyrekleşen o uzun ilkbahar mevsimlerinden birinin yaklaştığını sanıyorsun. İklimlerle çok ilgilenen sen. Mayıs ayı geldiği hal-

de sıcaklar bastırmadı henüz çünkü. Yuvarlak bir masanın çevresinde oturuyorsunuz. Güneşin altında. Akşamüzerine doğru hafif bir rüzgâr çıkacaktır. Gece yarısından sonra, karanlığın içinde, uzun uzun sulara batıp çıkan martıları seyrettikten sonra, sabaha değin çırpınıp dururlar o beyaz kuşlar zihninin içinde. Uyanmaya zorluyorlardır sanki seni bitip tükenmeyen çırpınışlarıyla. Sen uyanır gibi olduğunda da o beyaz kanatlar uyumaya zorlayacaklar seni. Hayır, sanki seni uykuyla uyanıklık arasında garip bir sarhoşluk içinde tutmaya çalışıyorlar.

Şimdi o düşlerin düşünü görüyorsun. Bembeyaz Istanbul'un —suların içinden yükselen— düşü tedirgin ediyor seni. Belki seni daha derinden tedirgin eden birşeyler var da, sen onları Istanbul'un düşü sanıyorsun. Bir gün dalgalar, Istanbul'u sessizce beraberlerine alıp sürüklerlerse sulara, tek başına bir balıkçı gene de sandalıyla suya açılacaktır. İsa'nın doğumundan önceki dönemden kalmış Kağıthane yöresinde oturan düşten bir balıkçıdır o. İmrahor'daki o ferah, ilk hıristiyan bazilikaları kurulmamıştır daha. Ama denizden doğru kutsal bir rüzgâr esiyor. İskenderiye çok uzaklarda değildir. Düz, uzun, beyaz denizlerin ötesinde. Oradan yelkenli gemileriyle gelecek olanlar var. Kutsal bir kitapta yer alan haritada Istanbul, daha kuzeyde, boğazlar arasında, sanki yeryüzünden kendini saklamış gibi gözüküyor. Saklı, denizler, boğazlar, körfezlerle haliçler arasında. Ancak yaşanarak çözümlenebilecek bir gizin içine saklanmış gibi.

«Yemekten sonra en iyisi böylesidir» dedi Rafael.

«Hangisi?»

«Kahvenin içine katılmış konyak.»

«Partide Ankara'dan gelen bir kız vardı ya.»

«Evet. Kimdir o?»

«Hiç, bir süre uzakta kalması gerekli. Ona, biraz da, kimsenin pek uğramadığı bir yerde, kalabileceği bir ev bulmak gerek galiba.»

«Dimitri'ye söylerim» dedi Rafael.

«Bütün o günler ne kadar da heyecan doluydu Sandi, Istanbul'da, ilkbahar ışığının altında.»

IX. SAKLANANLAR

Cihangir'de limana ya da Boğaz'a bakan yamaçlardaki yollara inmeden, mahallenin parkına doğru uzanan caddelerden birindeki yeni yapılmış bir apartmana geldin. 1920'li yıllarda yapılan, yüzleri kurşun rengi siyaha dönüşmüş eski apartmanların arasında, demir kapısının camlarından içeriye bakılınca beyaz mozaik döşenmiş girişinin görüldüğü apartmana. Orada oturan tiyatro oyuncusu arkadaşın öyle tanımlamıştı sana. En üstteki katta oturuyordu, çatı katında.

O koltukta oturuyordu. Her zaman gülen, iri gövdesinden taşan gücü de yansıtan yüzüyle karşıladı seni. Alçak sesle mi, yoksa her zamanki doğal halinle mi konuşacağını bilemeden kızın yanına oturdun.

«Gazeteler sizden çok bahsettiler» dedin. «Ama yayınladıkları resimlere hiç de benzemiyorsunuz.»

«Saçlarım aslında siyaha yakın renkte» dedi kız.

«Nasıl gelebildiniz onca yayından sonra Ankara'dan Istanbul'a?»

«Trenle. Saçlarımın rengini, saç tuvaletimi değiştirdim, biraz da, daha gençlere özgü giysiler giydim o kadar. Aynaya baktığımda kendim bile tanımadım kendimi. Çok rahat geldim. En küçük bir şüphe yaratmadan.»

Arkadaşın, salonda, biraz ötede, ayakta duruyordu. İç odalardan birinin kapıya yakın bölümünde saç tuvaletini tamamlayan karısını görüyordun.

«Daha uzakta, tenha bir yerdeki bir evde kalabileceksiniz.»

«Oraya gitmeden önce buradaki grupla bir görüşmek istiyorum» dedi kız.

«Çok tehlikeli değil mi? Aranıyor onlar da.»

«Çok temkinliyim. Yakalanırsam kimsenin yakalanmasına yol açmam. Kısa bir görüşme.»

Arkadaşına bakıyordun. O düşüncesini belli etmeyen bir tavır takınmıştı.

«Pis bir iş gibi duyurdular bu olayları. Beni de pis bir işe bulaştırmak isterlermiş gibi propoganda yaptılar.»

Öyle bir durumdu ki ne çekindiğini belli edebilirdin, ne de böyle bir rastlaşmanın yararları ya da zararları üzerine bir fikir yürütebilirdin. Başkaları için kaygı duymaman gerektiğini kendi kendine söylediğin halde, gene de kaygı duyuyordun onlar için. Karar veren onlardı, kendilerine göre heyecanla sıraladıkları gerekçeler vardı; senin kendi siyasal kavrayışınla yerli yerine oturtamadığın, sonuçlarını sezemediğin, sezsen de sezgilerini kesinleştiremediğin gerekçeler. Bütün bir sonbahar mevsiminden sonra, kışın olaylar bile bile yükseltilmiş, sonra da beklenmedik bir anda bir hükümet değişikliği yapılarak sıkıyönetim ilân edilerek, sadece harekete geçen gençlik grupları değil, sanki bütün toplum görünmez bir cendere içine alınıvermişti.

Tutuklananlar, daha çok demokratik anayasayı savunan profesörler, tanınmış sendika liderleri, yazarlardı.

«Ankara'da tutuklananları ne yapıp yapıp cezaevinden çıkarmak gerek» dedi kız.

«Nasıl olabilir ki bu?»

«Gerçekleşmesi, gerçekleşmesi gerek» dedi.

O tutukluyken tanıdığın sarışın genci düşündün.

'Ağabey bu arabayı bana verir misin?'

Onun arkadaşı olan kıvırcık saçlı, esmer, doğu illerinden birinden Istanbul'a Üniversite'de okumaya gelmiş genci de düşündün. Sonra da başka birini: incecik, sinirli, saçları kısa ve düzgün, uzun bacaklı, yüzünün derisi gergin birini. Beya-

zıt'daki Üniversite yapısının bahçesinde, anıtın yanına öldürülmüş bir öğrencinin tabutu yerleştirilmişken, üzüntüyle oradan uzaklaşan, yere çömelerek, başını kolları arasına alan, çok uzun boylu esmer genci düşündün.

'68 yazındaki üniversite işgali çok önemli değil. Asıl şimdi gerçekleştirmek gerekli o boykotu.'

Beyazıt Alanı'ndan Divanyolu yoluyla ağır ağır götürülen öğrenci ölülerini, onları izleyen uzun insan selini düşündün. Ardından Sirkeci'de bir araba vapuruna yerleştirilen cenazeleri! Anadolu'ya köylerine gideceklerdi o genç ölüler ve orada kazılmış mezarları çevresinde küçük ama üzgün bir topluluk olduğu halde gömüleceklerdi.

«Onlarla yakınlığı olan birini bulmaya çalışacağım» dedin. «Belki o seni *ötekiler*in yanına götürür.»

Doğu'nun küçük bir kentinde yapılan askerlikten sonra Istanbul'a geldiğinde, sokağa da arka bahçeye de bakmayan, sadece, apartmanın ortasındaki çatı yoluyla boşluğa bir penceresi olan küçücük bir odayı seçmiştin kendine yatak odası olarak. Orada, küçük bir komodinin içinde ufak tefek, bir iki, kendine özgü eşyan vardı: kırmızı (V) harfi biçiminde erbaşlara mahsus bir iki işaret, Doğu Anadolu'da tüfek atışlarından sonra anı olarak sakladığın birkaç boş kovan, gene oradan getirdiğin 7.65'lik italyan malı bir tabanca, birkaç kadın arkadaşının fotoğrafı ve mavi kaplı küçük bir defterde askerlikten sonra başlayan yaşamında unutmak istemediğin duyguları not ettiğin küçük bir defter. Bu kargaşalıkta da, daha başka şeylere sahip olmak istemiyordun sanki.

'Ağabey, harekete geçmemiz gerekiyor. Türkiye'ye yaklaşan faşizmdir; harekete geçersek belki faşizmi gözler önüne serer, onu yaralarız... Belki.'

'Biz gençliğin içinde olduğumuz için kolayca görüyoruz. Gençlik içinde görüyoruz faşizmin hazırlandığını.'

'Nasıl olursa olsun legal yolları denemek gerek.'

'Legal yolları denemedik değil. Ardarda yurdun çeşitli yerlerinde anayasayı savunan mitingler yaptık. Köylere kadar gittik. Olmuyor. Adamlar güçlü. Önlüyorlar.'

'O güç dediğiniz bu toplumun geleneksel yapısıdır. Onu kırmak kolay değil ki!'

'Aceleye getirilen bir hareket terse dönebilir. Zaten ordu içinde bir kaynaşma var. Onun izleğine düşebilirsiniz.'

'Ama herşey öldürülen genç arkadaşlarımızın ölüsü üzerine oynanıyor. Onlar öldürülmese, inan ki, daha yaşlı aydınları öldürmeye başlarlardı. Ülkenin demokrat insanlarını.'

'Demek ki birşeyler düzenliyorlar. O kapanın içine düşmemek gerek.'

'Düşmemek diyorsun, öldürüyorlar.'

'Ne yapmayı düşünüyorsunuz?'

'Sol hareketi köylere kadar yaymak gerek. Sonra da halktan gelen hareketlerin başına geçmek.'

'Herşey parti yoluyla olur.'

'Ona izin vermiyorlar ki!'

Hepsi kulaklarında yankılanıyor şimdi.

Önemli bir değişmeyi sağlayacak bir örgütlenmenin olmadığına, herkesin ağzında dolaşan 'devrim' denilen şeyi yaratabilecek gücün doğmadığına inanıyordun. Hantal, dağınık, belirsiz bir toplumdu; tarihin düzensiz bir çöp yığını gibi dağınık mirâsını taşıyan. Ama o sarışın gençle de konuşurken, bir yığın gerekçe göstererek karşı çıkamıyordun önermelerine. O buzlu bir camın önünde duruyordu sanki, camın ötesini göremiyordun.

1968 yazında öğrenciler Beyazıt'daki Üniversite'yi işgal etmişlerdi. Ardından işgali kendiliğinden bıraktılar. Dolmabahçe önüne amerikan savaş gemileri demirleyince, Istanbul'da kalabalık öğrenci gösterileri patlak verdi. Beyazıt'daki Üni-

versite'nin öğrencileri, bazı amerikan askerlerini denize attılar. Ama bir miting coşkusu, biraz da şaka havası içinde olup bitti bu işler. Denizciler, denizden sandallara tırmanıp, açıkta bekleyen savaş gemilerine gittiler. Hiçbiri denizde kaybolmamıştı. Ama karşılarında bu olayı hoşgörüyle karşılayacak güçler yoktu: ne amerikalılar, ne de «Devlet». Olaylar da bunu doğrulayacaktı sonradan, yöneten, yönlendiren değil, sadece bastıran bir merkezî otorite geleneği azgınlaşacaktı.

Dolmabahçe sırtlarındaki Teknik Üniversite'nin öğrenci yurdunu basan polis, geceleyin orada bulduğu bir Hukuk Fakültesi öğrencisini, binanın üst kat penceresinden atarak öldürdü. Ertesi gün bütün Istanbul kaynaşıyordu. Minibüslere binmiş bir yığın genç, Cihangir'deki ilk yardım hastahanesine gidiyorlardı. Sonra yaz mevsimi geçti, yüksek okullar açıldı, öğrencilerin öldürülmesi de devam etti. Beyazıt Alanı'nda bir öğrenciyi vurdular gündüz vakti. Vuran bir polis memuruydu. Herkes görmüştü bunu. Kan içindeki öğrenci, bir polis cibine bindirilerek belirsiz bir yere götürüldü, saatler sonra hastahaneye bırakıldığında, kurtarılamayacak kadar kan yitirmişti artık. Birkaç hafta sonra, bir gece vakti, sağcı öğrenciler, Beşiktaş'da, denize yakın bir yerdeki bir yüksek okula saldırarak doğulu bir öğrenciyi tabancayla öldürdüler. Fakir bir ermeni ailenin çocuğuydu bu, eski kıyımların yarattığı korkuyla ermeni olduğunu saklayan. Bir ay kadar sonra da, Yıldız'daki camiden, namaz kıldıktan sonra çıkan bazı sağcı öğrenciler, ardarda iki öğrenciyi öldürdüler.

Çok büyük bir cenaze töreni oldu. Gene Beyazıt'daki Üniversite'nin —o coşkun 28 Nisan 1960 ayaklanmasının— başladığı bahçede başlamış, kentin Istanbul yakasındaki eski, uzun yollarından, bütün o Osmanlı ve Bizans yapılarının önünden geçilmiş, Sirkeci'de —karşıda Galata'nın göründüğü— dalgalı deniz kıyısında bekleyen —cenazenin yerleştirildiği— araba vapuru iskelesine kadar gelinmişti. Bayrağa sa-

rılı tabut, araba vapurunun üst katında, alandan görülür bir yere konulduğunda, yukarı yollardan gelen kalabalık henüz alana erişememişti. Sonra herkes toplandı. Rüzgâr vardı. Gemi ardarda iki düdük çaldı. Genç öğrencinin köyden gelen, çarşaf sarılı annesi, dayanamayıp oğlunun tabutu üzerine kapandı. Gemi kıyıdan ayrılırken yüzbin el sallanıyordu.

Öğle vaktiydi.

'Bizi silâha sarılmaya zorluyorlar.'

O döneme değin karşılaşamayacağını sandığın, bambaşka bir gerçekliğin içine savruluyordu toplum. Ateş çizgisine de genç kuşak yerleştirilmişti.

'Öyle ya da böyle ölüm.'

'Harekete geçmişken ya da durup dururken.'

'Başkaldırmaya zorlanıyorsunuz ama, size birşey yapmayın demek de güç artık.'

'Her yandan ateş açıyorlar.'

'Ummadığın yerlerden çıkıp gelen ölüm.'

'Tabanca mermilerinin ucundaki ölüm. Resmî tabancalardan çıkan ya da gizlice sağcıların eline verilen.'

Gemi Galata rıhtımından ayrılırken biliyordun hüzünlü birşeydi ardında bıraktığın. Kapanmamış bir yara gibi acılı birşey vardı bu ayrılışta. Çıkışında güçlük çıkarsa sana destek olmaları için birçok arkadaşına haber vermiştin geminin kalkış saatini. Polisin birçok kişinin yurttan çıkışını önlediğini biliyordun. Yolcu Salonu'nun aydınlık holünde altı-yedi dostun vardı seni yolcu eden.

Geminin, mevsim dolayısıyla —kış yaklaşıyordu— az olan yolcuları gümrük salonunu geçip cam kapıların ardındaki rıhtımda duran gemiye bindiler. En sona kalmıştın. Biraz ötede, polis kontrolünün yapıldığı yerde küçücük bir pencereden pasaportunu uzattın. Bekliyordun. Gerçekten de he-

men damgalanıp verilmedi pasaportun. Öteki yolculardan ayrı bir konumun olduğunu biliyordun. Holde bekleyen arkadaşlarına belirsiz bir işaret yaptın. Sessizce bekledin. Onbeş dakika kadar sonra, pasaportunu alan polis memuru yan kapıyı açarak odadan çıktı, karşıdaki merdivenleri tırmanmaya başladı. Orada kapalı bir bölüm vardı. Yirmi dakika kadar sonra geri geldiğinde yolculuğuna izin verilmişti. Rıhtıma bağlı gemiye doğru yürümeden önce arkadaşlarına sarıldın.

Yolcu Salonu'nun yüksek tavanlı holüne sonbaharın soluk ışığı vuruyordu. Sen arkadaşlarına sarılırken, ağır, tutuk bir hava esti. Saçları başında giderek azalmış bir avukat dostun: 'Geri dönmemezlik yapma' dedi. Güngör'ün karısı sinema oyuncusu Selen de gelmişti sizi yolcu etmeye. İncecik kumral bir kadındı. 'Büyük Ada'ya selâmlar söyle' dedin. 'Benim yerime de dolaşın sabahları gezintiye çıktığınızda.'

Sen geminin merdivenlerini çıkarken, artık başka bir yolcu kalmamıştı gemiye binecek. Ağır, buğulu, köhne ama canlı Galata —sen güverteden bakarken— yaklaşan gecenin gölgelerine gömülecekti birkaç saat sonra. Haliç gümüş bir zincir gibi parıldıyor, gözalıyordu. Ondokuz yaşından başlayarak kendini şehvetle dolu yaşamasına bıraktığın kirli Beyoğlu'nun, Marmara Denizi'ne, limana, Kızkulesi'ne bakan arka terasları, pencereleri, geniş hıristiyan yapılarının denize bakan arka yüzleri kendi içine gömülürmüş gibi görünüyordu. Giden ayrı düşüyordu ondan. Yoktu şimdiden, henüz sen uzaklaşırken yok oluyordu; üzerine kapanıyor ve ardından bir daha kaldırmıyordu başını.

İstiklâl Caddesi'ne ulaşan genişçe bir avluya açılan Saint-Antoine Kilisesi'nin yüksek, arka yüzünü görüyordun. Tünel'de, Galata'nın yüksekliklerinde, eski bir evin üst katlarında otururken, arada bir tepesindeki sahanlığa çıktığın Galata Kulesi'nden görülen büyülü, hıristiyan, yahudi Istanbul, şimdi bütün yapılarıyla gittikçe küçülen bir adacık gibi yayılıyor, gözden uzaklaşıyordu.

Denize vuran solgun ışıklara baktın. Henüz ağır gölgeleri üzerine çullanmayan, ama kıpırtılı varlığını duyuran bütün bir geçmişti ardında bıraktığın. Taş döşeli, dar sokaklar, rutubetini hissettiğin geçitler, oralarda dolaşan beyaz insan yüzleri... Gerçekliklerini yitirse de gittikçe netleşerek, belki de asıl gerçekliklerine bürünen yaşanmışın imgeleri, hepsi, Istanbul adı verilen bu deyimlendirilemez birikintinin üzerine yağacaklardı. Boğaz'ın sularındaki dökütülere dalıp çıkan, gecenin beyaz kuşları, Büyük Ada'da uyuduğun odanın pencerelerini sabaha kadar döven martılar, kuytu manastırlar, binbeşyüz yıllık sarnıçlar, gizli, küçük kiliseler, ışıklı Beyoğlu mahzenleri... seni —kuzeyin bitimsiz çizgisinde— öğle uykularında yoklayacak, acıyla kıvrandıracaklardı.

Taksim'deki Bulvar Kahvesi'nde Neco'yu buldun. Seni beklerken, yuvarlak masanın kenarında, bir tehlike varmış gibi sırtını kamburlaştırarak oturuyordu. Kruvaze, ince çizgili bir takım elbise giymişti. Neşeli ve şıktı. Sarışın çocuğun izini son haftalarda yitirmiştin. Artık sana görünmüyordu. Onun nerelerde olabileceğini ancak Neco bilebilir diye düşünüyordun. Çünkü o sarışın çocuğun topluluğundan olduğunu tahmin ettiğin N., sana telefon edip, arada bir sadece Neco'nun anlayabileccği mesajlar bırakıyordu, o sana uğradığı için iletesin diye.

«Olur» dedi Neco, «N.'ye haber veririm. Ancak o yapabilir bu işi.»

Gençlerin nerede olabileceklerini elbette sormadın. Belki Neco da kesin olarak bilemezdi. Birşeyler yapmaya karar veren topluluklar kayboluyorlardı ortalıktan.

Neco kaşlarını bitiştirip:

«İşte böyle» dedi.

«Çok şıksın bakıyorum.»

«Araziye uyuyorum.» Ardından: «Biraz fazla birşeyler bek-

liyorlar benden» dedi, «adım çıkmış sanki. Bir süre ortadan kaybolmalıyım.»

Ertesi gün arkadaşının çatı katındaki dairesine uğradığında kız oradaydı. Askılı, beyaz bir pantolon giymiş, saçları hafif açık bir renge boyanmış, esmerliği ilk anda gene de belli olan genç bir adam da vardı orda. Dikkat edince onun N. olduğunu anladın. Şaşırmıştın. Hafif bir makyaj yapmıştı ama biraz da acemice bir makyajdı bu; hafiften Anadolu turnesine çıkan operet oyuncularına benziyordu.

«Dün gece az kalsın yakalanıyorduk» dedi kız. Eliyle N.'yi işaret etti. «Bereket versin ona.»

N. yakındaydı, biraz ötede, pencerenin tül perdesinin ardından sokağa bakıyordu. Alçak sesle konuşuyordu kız.

«Görüşebildin mi istediklerinle?»

«Görüştüm. Çok uzakta, bilmediğim bir gecekondu mahallesinde. Eve gittik. Sarışın genç de oradaydı.»

«Ne diyorlar?»

«Aynı düşüncedeler.»

«Nasıl olacak bu?»

«Eylemlere devam etmekle.»

«.....»

«Benim orada kalmamı istemediler ama.»

«Sen gazetelerin çok bahsettiği birisisin, sessiz kalman gerekiyor sanırım.»

«Evden çıktıktan sonra bir bekçi topluluğuna rastladık. Onlar bizi durdurdular. Bereket N. iyi rol yaptı. Bir çapkınlık işiymiş gibi koydu sorunu ortaya, 'anlarsınız ya, siz de erkeksiniz' falan...»

«İlk tehlikeyi atlatmış oldun.»

«Zor atlattık ama.»

«Pek dışarıya çıkmasan.»

N. yanınıza yaklaştı, sana söylemiyormuş gibi yaparak, ama gene de sana söyleyerek:

«Sizin bir-iki eleştiri yazınızı okumuştum» dedi. «Sartre,

Camus... v.b. varoluşçuluk üzerine. O dönem geçti artık. İnsancıllık falan.»

«.....»

«Hani arabada bir çocuk var da, arabaya bomba atılırsa doğacak insanî sorunlar... Camus'nün ünlü oyunu. Kapanıyor o dönem. Şimdi bir çocuk var. Şimdi bir çocuk var, istenilen para verilmezse öldürüleceği ilân edildi.»

Tanınmış bir sinir doktorunun çocuğunun kaçırıldığını gazetelerde okumuştun. N.'nin çocuğu kaçıran grupla ilişkisi olduğu anlaşılıyordu, bunu da şimdi biraz belirtmekten çekinmiyordu sana.

«Çocuğa birşey yapacaklarını sanmam» dedin.

Birşey söylemedi, düşündü biraz.

«Yapılmamasını isteyenler de var» dedi sonra.

Arkadaşın:

«İzlendiğinizi sanmıyorum» dedi. Sen gelmeden önce konuşulan konuya dönüyordu.

«Akşamüzeri bir arkadaş otomobille gelecek, onu Levent'de başka bir yere götürecek» dedin. «Bomboş bir ev. Bir aktör oturuyor sadece. O da geceleri çok geç geliyor.»

«Aktör durumu biliyor mu?»

«Sanırım. Sağlam çocuk. Kendisi gönüllü istedi.»

N.:

«Biraz sonra gideceğim» dedi.

Heyecanlıydı. Kendisini bir devinim içinde, düşünceleri üzerinde kayan, yuvarlanan bir serüvende duyuyor, belirli bir heyecan duyuyordu bundan. Tehlike duyguları arıtıyor, kıyısında dolaşanı coşkulu bir iç-yükselişe sürüklüyordu. Giriştiği işe inanıyordu o: sonunda başarılı olsun, olmasın, yapılması gerekendi bu onca. Başkaldırmıştı... öteki arkadaşları gibi: sağda, solda ölecek, öldürülecek olduklarını sezenler gibi... *'aşağılık bir yığın döneğe karşı halk adına'*... aslında halkın içinden, Anadolu'dan gelen çok genç insanlardı: iyice örgütlenmemiş, siyasal sonuçları hesaplanmamış bir hareket baş-

latmışlardı ama, başkaldırmışlardı işte. Aslında da zorunlu olarak o noktaya itilmişlerdi.

«Size saygımız var Selim Bey. Namuslu aydınlarsınız siz. Ama yetmez. Sizler küçük-burjuvalarsınız.»

Senin içinse sorun başkaydı. Saklanabilmek için yardım isteyen birisi vardı senden, onu saklayabilmek istiyordun, yakalanmasındı. Bu tuzağın içinde esen fırtına dinecekti. Eylemler insan yaşamlarına mal olmasındı, yumuşasındı, liberalleşsindi bu insanlık-dışı tarihi yaşamış toplum.

«Bu küçük-burjuva sözünden hiç üzüntü duymuyorum. Seçimimi yaptım ben. Faytonda çocuk olduğu için ona bomba atmayacağım. Sen de atmayacaksın, sen de.»

N. birşey söylemedi, gülümsedi, elini elinin üzerine koydu gitmeden önce.

Gece Rafael'i kahvede gördüğünde:

«Ne kadar da güzel bir kız» dedi.

«Gitti mi?»

«Gitti. Çok iyi, tenha sakin bir ev. Sık sık dışarıya çıkmazsa yakalanmaz sanırım» dedi.

Akşam gazetelerinde Florya taraflarında bir evin basıldığı haberi vardı. Asmalımescit'de, Refik'in, dar sokaktaki lokantasında yemek yerken okuyordun onları. Kimse bulunmamıştı evde. Sadece masanın üzerine bir not bırakılmıştı: *'Naylonumuzu attık, gidiyoruz.'* Bu sözün Neco'nun ağzında dolaşıp duran sözlerden biri olduğunu biliyordun. Neco da bilmediğin yerlerde kalıyordu artık, ama onu bulmak istediğin zaman, sende yazılı olan telefon numaralarından bir sonuç alamazsan, nerelere, hangi kahvelere giderek onu arayacağını biliyordun. Onu, hemen hemen, istediğin zaman bulabilirdin ama sarışın genç artık uğramıyordu sana, telefon da etmiyordu; onun nerede kaldığını bilmek istesen de kolay kolay öğrenemezdin.

Bahardı Istanbul'da. Sıraselviler'den Taksim'e uzanan o apartmanlar arasındaki incecik, uzun yoldan yürüyordun. Soldaki Aziz Dimitri Kilisesi'nin bahçesine güneşin aydınlığı vuruyordu. Şimdi düşündüğün zaman o bahar aylarının her dönemdekinden daha uzun, daha taze bir aydınlıkla dolu olduğunu sanıyorsun. Canlı, yaşamla iç-içe yaşanıyordu; bir sürü belirsizliğin içinde, günlük yaşama yapışık. Mayıs ayında N.'nin İzmir'de kaldığı evde, polisle giriştiği bir silâhlı çatışma sonucu öldürüldüğünü okudun. Gazetecilerle, onlara bilgi verenler, vurulmuş gövdesini, önce, kendisine çok benzeyen kardeşinin ölüsü sanmışlardı. Ardından öldürülenin N. olduğu anlaşıldı. Polis, aldığı bilgi üzerine evi kuşatmıştı. Kuşkusuz bildirilmişti polise. Karşı koymuş, teslim olmamıştı. Çok sonraları askerî tutukevinde rastladığın bir arkadaşı bilgi verdi sana: Istanbul'da sinirleri bozulmuş, ('biraz tutarsız davranmaya başlamıştı' diyordu), arkadaşlarınca İzmir'e gitmesi önerilmişti. Orada bir grup oluşturmaya çalışacakmış. Istanbul'dan tanıştığı bazı kabadayılar aracılığıyla İzmir'deki tanınmış bir kabadayının yanma gönderilmiş; onu polise ele veren o kabadayıdan başkası değildi. Askeri tutukevinden çıktıktan sonra İzmir'de öğrendin: önce değişik evlerde kalmış, ardında da Güzelyalı'da öldürüldüğü eve yerleşmişti. İzmir'deki serüvenini sana anlatan, bir gün onun evinde de kaldığı bir askerlik arkadaşındı.

Ertesi gün öğleden sonraydı. Feriköy'de birinci kattaki evin salonuna oturmuş kitap okurken kapı çalındı. Levent'deki aktörün evine giden kızdı bu. Oydu.

«Bu kadar rahatça dolaşabiliyorsun?» dedin.

«Çok sıkılıyorum evde, bugün tek başıma epeyce dolaştım. Ne tanıyan var beni, ne de birşeyden şüphelenen.»

Sen ceketini giyerken:

«Sinematek'in kahvesine gideriz» dedin.

Sonra da:

«Yo, burada, cadde üzerindeki sinemaya gitsek, belki daha iyi» diye fikir değiştirdin.

'Şu kız bir kuş olup da uçup gitseydi bir yerlere.'

Sinemanın birinci kattaki girişinde, matineden önce kalabalık giderek arttı, girişteki kahvenin salonunu doldurdu, aşağıya inen merdivenlere kadar uzandı. Kalabalık içinde özel bir ilgiyle kıza bakan hiç kimse yoktu. İlerde, karısıyla birlikte, kapıların açılmasını bekleyen bir gazeteci arkadaşını gördün. Kalabalığın arasından hafifçe selâmlaştınız. Karanlığa girdiğinizde kız:

«Sıkılıyor insan evde» dedi. «Sinemaya geldiğimiz çok iyi oldu.»

X. BOŞ ALAN

Normalmstorg adında düzlük, küçük bir alan vardı. Beton döşeli bir alan. Eski, yeni yapılarla çevrili, dört köşe bir alan. Denize yakın olan bölümünden de, arka bölümünden de otobüsler geçiyordu. Orada kulesine, romen harfleriyle vakti gösteren siyah, yuvarlak bir saatin de yerleştirildiği uzun, sarımtırak-beyaz, eski bir yapı da vardı. Nybroplan denilen açıklığa, üzerinde Dramaten yazan tiyatro binasının önüne, küçük körfeze çıkılıyordu. Kıyıda uzanan asfalt caddenin üzerindeydi *Café Eclair*.

Biraz ötesinde duvarları süslerle bezeli, ortasında bir amerikan bar da olan büyük bir kahve daha vardı. Bu sakin ülkedeki ilk günlerinde bomboş sokaklardan geçerek o gösterişli kahveye gittin. Bara tünedin. Tanıdıklar edinebileceğini sanıyordun. Anladığına göre daha çok yabancılarla gelip geçici insanlar uğruyorlardı kahveye. Arada bir para harcamayı göze almış, gezmeye çıkmış kızlar ya da erkekler vardı. Kimse kimseyi pek tanımıyor, barın müşterisi hep değişiyordu. Barda yanma düşen insanlar dostluk kurmaya kalkarlarsa da ortak konu bulamamanın verdiği donuklukla sözler havada asılı kalıyor, sağa sola dağılıyor, ağırlaşıyordu; ilişki kurma isteği zorlaştıkça katılaşan hamurdan bir duvarla tıkanıyordu sanki. Ertesi gün o birkaç kelime konuştuğun insanı da bulamıyordun. Dostluk çok zordu burda.

Nybroplan'dan yukarıya, kentin içine doğru uzanan cadde biraz daha güzeldi. Orada ağaçlıklı kaldırımda yürümek, sana yaşamının eski dönemlerinde yürüdüğün ağaçlıklı bulvarları anımsatıyordu. Hüzünlü, tuhaf bir tad alıyordun bu yürüyüşlerden. Stureplan denilen kentin oldukça canlı bölümüne doğru yürürken alıyordun bu tadı. Burası kentin kapalı mimarî yapısının donukluğunun bozulduğu, herhangi canlı bir büyük kentin, herhangi bir caddesini ansıtan bir yerdi. Bu yüzden seviyordun caddenin bu bölümünü. Büyük bir park vardı caddenin sonunda. Parkın içinde de yaygın, sarıya boyalı yapısıyla Krallık Kütüphanesi yer alıyordu. Oradan —parkın yanında uzanan caddeden— sonsuzca yukarıya doğru uzanılıyordu. Solda, çimenlikler üzerinde büyük ağaçların gölgelediği park vardı. Bu caddeleri dikine kesen bir caddeye kadar. Orada gidişli gelişli yoluyla, ortasındaki ağaçlı bölümüyle bir gezinti yeri halini alan bu caddede uzun süre yürüyebiliyordun. Bir kilometre kadar sonra kentin yapıları azalacak, kent dışına ulaşılacaktı. Modern bir mağaza, köşke benzeyen yapıların zemin katlarında açılmış, gündüzleri oldukça boş birkaç lokanta. Yemek de, içki de çok pahalı olduğundan müşterileri oldukça az olan lokantalar.

Bu yaz ayında, orada, Stureplan'da mavi geceler geçirdin: cuma geceleri, cumartesi geceleri ya da o gecelerden daha da sıkıntılı olan pazar geceleri. Cuma geceleri gençlerle öğrenciler dolduruyordu caddeleri. Bembeyaz ışıkları pırıl pırıl yanan, kırmızı cam kapılı hamburgerci dükkânlarına gidiyorlar; Big Burger, Cloks, Hard Rock Café... adını taşıyan bu dükkânların önünde kalabalık topluluklar oluşturuyorlardı. Çok genç çocuklardı: saçlarını maviye, kiremit rengine boyamış olanları da vardı aralarında. Cumartesi geceleri daha çok amerikan arabaları kullanan genç işçilerle, işçi ailelerinin çocukları dolduruyordu yolları. Motorları güçlendirilmiş amerikan arabaları kullanıyorlar, bu küçük, oyuncak gibi kentte otomobillerinin egzoslarından çıkardıkları büyük gü-

rültülerle dolaşıyorlardı. Bazen de arabalarının önüne, çamurluklardan biri üzerine ya da direksiyonunun bulunduğu kapının motorla birleştiği yere amerikan bayrağı asmış oluyorlardı. Tuhaf bir biçimde amerikan hayranıydılar, ilgilendikleri motor teknolojisi onları bu hayranlığa götürüyordu. *'Senin o bayrağı görünce yerinde duramayan gençliğin...'* Şimdi bir düş kadar uzakta kalabalık Istanbul'un mitinglerini ansıyorsun. Geceleyin kalabalıklar yürüyor zihninde. Bazen de sabahın erken saatlerinde... Henüz sabahın altısı değil mi? Evinin penceresinden görülen Unkapanı Köprüsü'nün üzerinin bu kadar çok insanı alacağını sanmazdın. Ne denli sık, ne denli birbirine yapışık bir kalabalık yürüyor orda. Sanki gökyüzünden inmişler yere. Küçük balkondan Saraçhanebaşı'na doğru bakabilirsin... O da ne? Daha da büyük kalabalıklar var geride. Çok daha erken saatlerde büyük topluluklar Şişhane yokuşunun sivri virajını dönerek Taksim Alanı'na gitmemişler miydi? Unkapanı köprüsünü geçerek gelen kalabalığın Şişhane yokuşunu çıkmasını bekle! Ne diyorlar? Dinle. İnsanların sesi. İnsan sesi bu. Kırmızı, uzun bir bez üzerine sarı harflerle yazılmış sözler var değil mi? Toplumda dönüşüm isteyen sloganlar. Bütün bu geçmişin gürültüleri beyninin içinde dönüp duracak. Bir ünlemi yükseltmek istiyor o halk kalabalığı. Sadece, sadece ezilmiş olan bir halkın sesini ünlemek istiyorlar.

Unut şimdi bunları.

Akşamüzeri, Nybroplan'daki küçük körfezin üzeri güneşin vurduğu sarı ışıklarla, yeşile benzeyen kirli bir renge dönüşmüştü. Göktaşı gibi donuk bir gökyüzü. Belki de ışıkların dinmediği bir ilkbahar. Uzun bir ilkbahar gününü ansıtan serinlikte bir yaz günü. Orada duvarları kahverengine dönüşen mat bir yeşil renge boyanmış bir barda oturacaksın, seni çeviren bütün bu yabancılığa dokunarak. Kuzeyin efsanelerini dinlemek istermişsin gibi kulaklarını boşluğa uzatacak-

sın. Hayır, kuşkusuz gündelik konuları konuşuyorlar. Alçak sesle konuşuyor onlar. Fısıldar gibi.

Camın yukarı bölümlerinde gündüzün aydınlığının henüz büsbütün silinmediğini görüyorsun. Artık, dünyanın sessiz yerlerinden birinde, bitmeyen bir gündüz içinde oturup sessizliği hissedeceksin; dünyanın kitlesinin derinliklerinden geldiğini sandığın sessizliği ya da kutuplardan, buzullarla kaplı kutupların altındaki manyetik alanlardan. Küçük bir çocuk 1940 yıllarının Şehzadebaşı'nda dolaşıyor. Kırmızılı-yeşilli çift vagonlu tramvaylar geçiyor. Yollar ışık içinde. Beyazıt Alanı'ndaki havuzun çevresini kıvrılıp bu yöne doğru geliyorlar. Eski Şehzadebaşı'nın külleri arasından çıkan tramvaylar. Kaybolmuş bir çocukluğun yıkıntılarını taşıyorlar.

Saraçhanebaşı'ndan Fatih semtine doğru tırmanan parke yolu görüyorsun. Bozdoğan kemerlerine koyu renkli bir güneş ışığı vuruyor.

Gün batacak, besbelli.

XI. ARAMA GECESİ

Sıcak, sarsıntılı, altüst edici bir ilkbahardı. Kentin de altüst olduğu bir ilkbahar.

Ardına kadar açık demir kapısından içeriye doğru bakıldığında, sadece birahanelerin yer aldığı Çiçek Pasajı'nda büyük bir kalabalık olduğu görülüyordu. Tatil gecelerinin olağan kalabalığından daha da büyük bir kalabalık. Olağanüstü birşeylerin döndüğünü sezmiş olan bir insan seli orayı doldurmuştu. Ertesi gün sokağa çıkma yasağı vardı çünkü.

Mayıs ayının sıcak bir gecesiydi. Mermer döşeli, eski geçide konulmuş küçük masalardan birinde oturuyordunuz. Geçidin üst katlarındaki —karanlığa gömülmüş— tozlu pencerelerde canlılık izi görünmüyordu. Bunca dışarıya çıkarılmış masaya karşılık, geçidin ortasında, yere döşeli aşınmış mermerlerin üzerinde, gene de yürünebilecek bir yer kalıyordu. Ama bu gece yoğun bir insan seliydi pasajın iki kapısı arasında gidip gelen. Bardaklarını fıçıların üzerine yerleştirmiş, bira içen halkın yoğun uğultusu yükseliyordu.

«Deccâl'ın atlıları geliyor»

«Sabaha doğru bir yığın insanı toplayacaklar evlerinden.»

«Çok tedirgin bir gece. Sonsuz bir karanlığa girdiğimi sanıyorum.»

«Son gecemiz sanki. İyi içki içmeliyiz.»

«İsa'nın son yemeği gibi sıralandık fıçının çevresine.»

«Bir sonuç da çıkacağı yok.»

«Öğlen haberlerinde, radyodaki sesi duymadın mı? Ne çılgınca bir girişim bu.»

O sırada, kalabalığın arasından, başında geniş kenarlı mor renkte masalsı bir şapka olduğu halde Belkıs göründü. Birahanelere üşüşmüş kalabalığın yanında şıklığıyla tam bir çelişki görünüşü yansıtıyordu. Şık, sarışın, ince, güzel bir figürdü. Yanında, orta yaşlı biraz tombulca görünen, takım elbise giymiş, kıravat takmış birisi vardı.

«Burada mısınız?» dedi. «Sizi arıyordum.»

Sinema tutkunu genç:

«Kolayca buldunuz değil mi?» dedi.

«Nişanlım» diye tanıştırdı Belkıs, yanındaki adamı. Küçük masanın çevresinde oturmaları için onlara da yer açıldı. Yuvarlak, kısa taburelere oturuyorlardı şimdi.

Hem rakı, hem de bira içiyordunuz, bazı sıcak yaz geceleri —Istanbul'un o sonsuz sıcak yaz gecelerinde— yaptığınız gibi. Biranın rakının etkileyici gücünü arttıracağını düşünüyordunuz. Oturduğu masadaki insanlara duyduğu yabancılığı çabucak üzerinden atmış görünen Belkıs:

«Sizi de toplayacaklarını umuyor musunuz?» dedi.

«Bakalım aramızdan kimleri alacaklar.»

«Çok kişiyi toplayacaklar sanıyorum.»

Belkıs'ın nişanlısı terini sildi. Tanımadıkları vardı masada, biraz sıkılıyor gibiydi.

Belkıs:

«İzmir'de oturuyor o» dedi. «İzmir'de böyle bir pasaj yok.»

«Beş orta bira» dedi garson.

«Büyük Ada'dan tanıyorum bu badem satıcısını. Adamı kıramam. Bana selâm verdiği zaman, badem ısmarlamamı bekliyor demektir.»

Badem satıcısı orta boylu, saçları dümdüz arkaya taranmış orta yaşlı bir adamdı. Badem tabağını masaya yerleştirirken:

«Fazlası da var.» dedi.

İnsanın —kendini bıraksa— heyecanlara sürükleneceği bir geceydi: bütün bir kentin halkını, bir gece boyunca evlerine kapatmak, sokakları boşaltmak, sonra da askerî araçlarla bu boş sokakları dolaşıp 'solcu' olarak, uzun yıllardan bu yana fişlenmiş bütün insanları toplamak ancak şeytansı bir despotun aklından geçebilirdi. Ama oluyordu, olacaktı işte; NATO'nun 'operasyon' plânları arasında vardı. Eski, güzel Istanbul, etrafını çeviren sonsuz sular, binbir çiçeğin açtığı bahçeler, yüzyıllık ağaçları arasında esen rüzgârla bu saçmalığı sırtında taşıyacaktı. Hayır, kimse de pek baş kaldırmadı buna, katlanacaklar, hattâ çok da önem vermeyeceklerdi.

Biraz sonra, üzerlerinde iki parmak kalınlığında beyaz köpüğüyle geldi yeni bira bardakları.

«İşte böyle, hem rakı, hem de bira içiyoruz. Bu bahar mevsiminde ikisi birlikte iyi gidiyor.»

«Bana da iyi geliyor doğrusu.»

Belkıs sana bakıyordu. Gözlerinin renginin açık yeşil olduğunu farkettin. Bütün açık yeşil gözlerde, açık kahverengi çizgiler de var mıydı?

«Bu şapka çok şık» dedin.

«Öyleyse çıkarayım» dedi kız, sonra da «siz de aynı düşüncede misiniz?» dedi.

«Hangi düşüncede?»

«Yarın sabah toplayacaklar mı?»

«Sanırım» dedin. «Ama saklanmayacağım.»

'İnsansal olan insansaldır, insansal olan insan içindir ve insan doğru bildiği yoldan şaşmamalıdır.'

«Yaşantımız gene hareketleniyor» dedi biri.

Bir başkası:

«Aslında hareketten falan da bıktım. Rahat sakin bir hayat istiyorum doğrusu. Kırk yaşma yaklaştım, rahat yüzü görmedim bu ülkede. Bıktım usandım bu despotizmden.»

Böyle düşünülüyordu ama somut olan başkaydı. Daha doğrusu böyle korkunç bir gece yatağında uyumak, derin de olsa

tedirginlikler yaşamak, ama sabahleyin, her günkü gibi herkesin dökületeği sokaklara özgürce dökülmek başkaydı. Mayıs ışığının altında uzanan insanların artık çıktıkları sokağa bakmak, sonra banyonu yapıp sokağa dökülmek çok farklıydı.

Böyle düşünülüyordu ama somut olan başkaydı: eve dolusan askerler ve sivil polislerce gözaltına alınmak, askerî araçlarla henüz günün iyice doğmadığı boş sokaklarda, bilinen ya da bilinmeyen asker ya da polis merkezlerine götürülmek, ayakta kalabildiği kalabalık bir odaya ya da bir hücreye tıkılmak, ardından da daracık bir barakaya yerleştirilmek ya da tel örgülerle çevrili bir bahçeye bırakılmak farklı birşeydi.

Böyle düşünülüyordu ama, bunları yaşamak ayrı ayrı şeylerdi; bunlar ancak yaşanırken yaşanmış oluyor, ancak yaşanırken somut olarak görünebiliyordu. Ertesi gün öğlen vakti özgür kalıp evinden çıkan arkadaş, sabaha karşı evinden alınmış arkadaşının nereye götürüldüğünü günlerce bilemiyordu. Onu arayıp bulmaya karar verse de, günlerce sürüyordu bu arama. Ertesi gün serbest kalıp sokağa çıkan arkadaşla, gözaltına alınan birbirlerini yitiriyorlardı, günler boyu yaşadıkları ayrı bir somut gerçeklik oluyordu, günler boyu onlar ayrı-düşmüş oluyorlardı; günler boyu yaşadıkları farklı farklıydı.

Geceleyin saat onbire doğru pasajda biraz tenhalaşma oldu. Biraz önce bağırıp çağırarak, yüksek sesle konuşarak, şarkı söylemeye cesaret ederek bira içen kalabalık 'tedbirli' davranıyor; saat onikiden önce evlerine kapanmak için, sarhoş da olsa yola koyuluyordu. Saat onikide gece sokağa çıkma yasağı başlıyordu ve halk kendi devletinden korkuyordu. Ertesi gün öğlen saatine kadar evinden çıkmadan sessizce oturacaktı. Yandaki masada oturan, saçları dökülmüş adamla, esmer, uzun boylu arkadaşı da kalktılar. Yasaklar, sefalet, baskı, işkence yaşadıkları ya da sık sık duydukları, tanık oldukları şeylerdi. Hızla boşaldı bira pasajı.

«Ne olursa olsun birer bira daha içelim.»
«Korkmuyorum hiçbirinden.»

Gece yarısına doğru, boşalan sokaklarda yürüdüler. Araç bulmak güçleşmişti. Evleri uzakta olmayanlar acele acele yürüyerek gidiyorlardı. Hemen hergünkü yaşamlarının başladığı Taksim Alanı'na geldiğinizde, alana açılan büyük yolların tanklarla çevrili olduğunu gördünüz. Parkın yanı boyunca uzanan caddede sonsuzca uzanan başka askeri araçlar vardı.

Belkıs'la nişanlısı caddede sizden ayrılmışlardı. Belkıs otomobilini ara sokaklarda bir yerde park ettiğini söylemişti. Sıcak bir geceydi. Masmavi karanlık Batı yakasında sanki belli belirsiz bir ışıkla aydınlanır gibiydi. Askerî araçların içinde görülen mavi bereli askerlere bakıyordun.

«Ne karanlık gece.»
«Hayır, hayır, pis bir gece.»
«Türkiye'nin en iğrenç gecesi.»
«Haydi, haydi, gidelim artık.»

İstersen Fatih dolaylarında kimselerin bilmediği bir eve gidip orada yatabilirdin. İstiklâl Caddesi'nde Tünel'e yakın, cadde üzerindeki eski yapılardan birinin dördüncü katında bir kadın arkadaşın vardı. Belki o ev, aranacak evler listesinde olmayabilirdi. 'İstersem orada yatabilirim' diye düşündün. Ama ardından verdiğin karar, kendi kendine duyduğun güveni daha da arttırıcı oldu: 'gelirlerse gelsinler, evde olacağım'. Meydan okumanın, haklı olmanın, sana yakışanı yapmanın sıcaklığını duydun.

Feriköy'ün arka yanlarındaki, kırlara yakın, apartmanların sona erdiği sokaklardan birindeki eve, dört katlı apartmanın zemin katı üzerindeki birinci katma vardın. Yandaki boş ar-

sanın kıyısında yer alan otomobil tamir atölyeleri, kapalı, ışıksızdılar. Anahtarınla kapıyı açtın. Eve girdiğinde babanla annen uyuyorlardı. Askerlikten sonra seçtiğin küçücük odana gittin. Gerginlik içinde uzandın yatağa. Gece sessizdi artık. Öteki gecelerden de sessiz bir gece. Birkaç defa derin uykuya dalar gibi oldun. Düşünde kırlardaydın. Doğu Anadolu'nun berrak, ıssız doğası içinde, yukarıda, yamaçlarda. Ovadan geçen asker taburlarını izliyordun. Toz içindeydiler ve topraktan yapılmışı andırıyorlardı. Ardından sık sık uyandın.

Yarı uykun arasında bir aracın motor sesini duydun. Yataktan kalktın, uzun koridoru geçerek salona, sokağa bakan pencerenin yanına gittin. *Onlardı:* askerî bir jeep'le gelmişlerdi. Jeep'den erler indi. İki er koşarak karşı kaldırımı tuttu. İkisi de evin önünde yer aldı. Ml tüfeklerine süngü takmışlardı. Genç bir subayla bir-iki sivil memur vardı başlarında. Subay kapıya doğru yöneldiğinde —o henüz merdivenlerden yukarıya çıkmadan— giyinmek için odana dönmüştün bile. İki dakika sonra hazırdın gitmeye.

'Belkıs, geldiler işte, gidiyorum şimdi.'

'Umduğun gibi çıktı, değil mi?'

'Evet, umduğum gibi. Başka ne umabilirdim ki? Bekliyordum. Buydu umduğum.'

'Siz toplumu değiştirmek istiyorsunuz sanırım ve hazırlıklısınız böyle şeylere.'

'Bilmem. Belki de sadece insan *olmak istiyoruz biz. Belki de sadece bu: insan olabilmek.'*

Uzun sürmüş bir sonbahardan sonra kış da hafif geçmişti: yumuşaktı kış. İki defa sabaha karşı kar yağmış, ama gün boyunca saatler ilerledikçe o da kalkmıştı yerden. Ardından

serin bir bahar başladı. Mart ayında hep yağmurlar yağdı. Istanbul, sise gömülmüş siluetiyle hep gri bir görünüş verdi. Yağmurlar, nisan ayı boyunca da bazen öğleye doğru, bazen de akşam karanlığı basmadan çiseledi. Yağmurdan sonra gökyüzü hep pırıl pırıl oldu.

Taksim Alanı'ndan batıya doğru bakıldığında, alçak yapıların üzerinde ince, beyaz bulutlar yer aldı sonra. Onlar daha çok camilerle dolu Istanbul yakasının üzerinde görülüyorlardı. Belki de daha uzaktaydılar, Marmara Denizi'nin üzerinde de, bu yakadan böyle görünüyorlardı. Tuhaf bir havaydı. Geceleyin, Beyoğlu'nun dar sokaklarındaki bir amerikan bara giderken, taşıtı bıraktığınız yerden kapıya varıncaya kadar üşüyordunuz. Ama ardından, geceyarısından sonra lokalden çıkarken değişmiş oluyordu hava. Hava lodoslamıştır, rüzgâr denizin kıyısına molozları yığacak. Denizin kıyısına molozları yığan rüzgâr arkadan da yağmuru getirecektir.

İnce, uzun, yüksek, gri yapılarıyla İstiklâl Caddesi tıpkı kartpostallardaki gibiydi ve derin bir sonsuzluğa uzanıyor gibiydi. Gölgeler içinde ince, uzun bir caddeydi, akşamın kızıl rengini yansıtan.

Akşam vakti Tepebaşı'na açılan daracık sokaklara güneş vuruyordu. Güneş, İngiliz Sarayı'nın ağaçlıklı arka bahçesini de aydınlatırdı. Orada bahar mevsimi yaklaştığında, kuşların seslerini duyarak, bahçe duvarı boyunca yürüyorsun. Tepebaşı'nda ağaçların yapraksız dalları gökyüzünü örtüyor gibi. Oradaki yükseklikten aşağıdaki mahalleleri, geniş ufukta batan güneşi görüyorsun. Kırlangıçlar yapıların ön-yüzlerine, pencerelerin üzerindeki çıkıntılara yerleşirler, ardından daireler çizerek büyük bir hızla uçarlar yapraklarını dökmüş ağaçların arasına.

Ardından Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nun önünden geçip, Asmalımescit'in rutubetli sokaklarına giriyorsun. Dar, taş sokaklar. Birbirine geçitlerle birleşen eski büyük hanların içinden geçiyorsun. Giderek bu mahalleye yayılan birleşme evlerini görüyorsun. Bütün bu gettoda, dördüncü sınıf eğlence yerlerinin kapılarında bekleyen tombul kadınlarla, sokaklara yayılan kötü müzik karşılıyor seni. Sanki bu kentte herşey, birlikte çöküyor. Sokak aralarına sıkışmış sakin lokantalarla, gölgeli, ıslak kaldırımlardan yükselen tuhaf bir kokunun çağrıştırdığı yapışkan akşamı bekleyeceksin orada.

Bu sokaklarda yer alan ucuz otellere dönen turistler var. Yaşamını geçirdiğin, senin olan Istanbul bu işte. Nerede olursan ol —ister tutuklar evinde, ister uzaklarda kuzey ülkelerinde bir kentte, istersen Akdeniz'in kıyısında ol— istersen Pire Limanı'nın meyhanelerinde düşün bu kenti, senin kentin bu işte, bu sıcak ve rutubetlî kent.

Pera Palas kavuniçi ışıklarını yakmış, geniş yemek salonları, birinden öbürüne geçilen barları, çay salonlarıyla ondokuzuncu yüzyılın sonunda bu yörede denenmiş geç-barok çağı, ince oymalı madenî asansörleri, lavanta kokan iç çamaşırları, kadınların, uzun, bol eteklerini, insanların yüzlerinden okunan o durağan şehveti, rastlantılarla ortaya çıkan, ardından da yitip giden o bitimsiz çağrıyı sunuyor sana.

Eylül ayının ortalarında haziran ayındaki işçi yürüyüşleri dolayısıyla ilân edilmiş olan sıkıyönetim sona erince kentte önce derin bir sessizlik olduğunu hatırlıyorsun. Hiçbirşey olmamış gibi derin bir sessizlik. Ardından tutuklu sendikacılar, karşı kıyıdaki büyük kışladan serbest bırakıldılar; kışlanın geniş koridorlarında marş söyleyerek yürüyüşlerinin fotoğrafları yayınlandı gazetelerde.

Ekim ayında artık küçük bir parti olan İşçi Partisi'nin Ankara'da kongresi yapıldı. Kongre sönük geçti, bu partinin da-

ğılmasını önleyemedi. Ayın sonuna doğru YSE işçileri aç olduklarını söyleyerek greve başladılar. Bulundukları yerdeki hükümet doktoru da işçilerin aç olduklarını, işbaşı yapamayacaklarını belirten bir rapor verdi. Ama gene de sakindi büyük Istanbul. Kış ortasında, Istanbul'da lodos havaların sürdüğü bir günde, Ankara'da, kentin en işlek bulvarındaki İş Bankası'nın bir şubesi soyuldu. Gazeteler bu haberi büyük başlıklarla verdiler. Soygunu en tanınmış öğrenci liderlerinin yaptığını öne sürüyorlardı. Dört gün sonra, soygunu yapan Deniz Gezmiş ile arkadaşlarının, bir evde, bir polisi bağlayarak kaçtıkları öne sürüldü.

Asmalımescit'te, her zaman uğradığın Refik'in lokantasında sönük ışıklar altında akşam yemeğini yerken bir gazetede: *'Polis yetkililerine göre, eylemci gençler marksçı değil, bakuninci'* diye bir haber okudun. Olaylar üzerine polisin yaptığı kuramsal yorum şaşırtıcıydı. Cezaevlerinden serbest bırakılan öğrenci liderleri aylardır ortada yoktular.

Eve giren sivil polisle iki üniformalı memur kütüphaneyi aramaya başlamışlardı. Bir yüzbaşı da salonun kapısının yanında duruyordu. Altmış kadar kitabı toplayıp bir paket yaptılar. İç odaları arayan polis, erbaş işaretleriyle, boş mermi kovanlarını bulmuştu. 7.65'lik tabancayı büyük bir saksının toprağının dibine gömmüştün.

«Adınızı söyler misiniz?» diye sordun yüzbaşıya.

«Türk ordusundan bir yüzbaşı» dedi.

«Bu alınanlar askerlikten bana kalan küçük hatıralar.»

«.....»

«Kitapları neden alıyorsunuz» dedi uyanmış olan baban. «Hepsini bir bir yazacağım buraya.»

«Yazın.»

«Ben gitmeye hazırım.» dedin.

Polislere döndü:

«Bitti mi?»

«Bitti yüzbaşım.»

Kapının önünde sıcak bir sabah vardı. Askerlere baktın, herşeyden habersiz gibi, süngülü tüfekleriyle duruyorlardı. Duvar gibi sessizdiler. Olan bitenle ilgilenmiyor gibiydiler. Topraktan ya da kurşundan yapılmış bazı varlıklardı sanki. Jeep'e binerken sinemacıyı, Rafael'i, öteki arkadaşlarını düşündün. 'Kız bari yakalanmasa' dedin kendi kendine.

'Çiçek Pasajı'ndaki dün gece gene de güzeldi' dedin. 'Dün gece ile bugün ne kadar birbirinden farklı.'

Aydınlık, sıcak bir bahar günü olacaktı. Bir mayıs günü.

'Belkıs sen ne kadar da güzeldin.'

XII. GÖZALTINDA

Genç memur koğuşun kapısı önüne gelip, bahçedeki barakada sorgulayacağı tutukluları tek tek kendisi seçiyordu. Belki de bazı fotoğraflar vardı elinde, onlara iyice bakıp aradığı kişiyi belleğine yerleştiriyor, sonra da onu bulmak için tutukluların bulunduğu barakaya geliyordu. Beş altı tanınmış kişiyi çağırıp sorguladıktan sonra, seni de çağırdı. O önde, sen arkada, bahçedeki tek kişilik barakaya gittiniz; ardınızdan da iki resmî kılıklı polis memuru geliyordu. Tuvalete giderken de yaptıkları gibi, bu defa da, iki polis memuru izliyordu sizi. Polisler odanın içinde kalmadılar, sivil memurla karşı karşıyaydın.

«Adınız, soyadınız?»

Söyledin.

«Hangi politik düşünceyi benimsersiniz?»

«Demokratik sosyalistim.»

«Görüyorsunuz ülkede neler oldu. Başbakanımız anayasayı değiştirmeyi öngörüyor. Çok haklı nedenleri de var. Ne dersiniz?»

«Anayasayı değiştirme sorunu açık olarak kamuoyunda tartışılmalı. Burası herhalde yeri değil.»

«Evet. Belki haklısınız.» dedi memur. «Sayın Başbakan bazı ölçülerde kamuoyunda tartışılmasına izin verecek.»

«Ama görüşmeye çağırdığı anayasa profesörlerini hemen ardından tutukladılar.»

«Bunlar geçici fırtınalar» dedi genç memur, biraz da gülümseyerek. «Önemli olan ülkenin esenliğe çıkması.»

Senle konuşuyor, bu arada da önündeki bir kağıda bazı işaretler koyuyordu. Daha çok dış görünüşünle ilgileniyor gibiydi ve senin göremediğin kağıda yaptığı işaretler —öyle sezmiştin ki— söylediklerinle ilgili değildi.

«Biliyor musunuz?» dedi. «Ben aynı zamanda üniversitede öğrenciyim ve içerde, sizinle beraber, hocalarımdan biri de var. Çok sevilen bir hoca. Onu görünce utandım.»

«Onu da sorgulayacak mısınız?»

«Konuşacağım kendisiyle.»

İç avluya bakıyorsun ve bu kentte akşamüzerleri bir sürü kuşun bağrışarak ağaçlar üzerine konmadığını, sonra ağaçlardan havalanarak havada çemberler çizerek başka bir ağaca doğru uçmadıklarını düşünüyorsun. Öğleden sonraları gitmeyi alışkanlık haline getirmek istediğin kahveyi, hemen her gün yağan yağmurlarda güneş şemsiyeleri altında sığınışını düşünüyorsun. Akdeniz'de ışık içinde yol alan bir gemide, güvertenin kıyısına yaslanarak seyrettiğin köpüklü, mavi denizi düşünüyorsun. Paris'in yağmurlu havalarını, gri binalarını. Sular içindeki Hamburg kırlarını. Sonra yeniden bu kuzeyi, seni, dünyadan da geçmişten de uzak tuttuğunu sandığın bu durgun kuzeyi.

O günlerle ilgili başka şeyler de hatırlıyorsun. Yakınlarınızla da olsa görüşmeniz yasaktı. Sizi arayıp bulmuş kadınlı erkekli bir kalabalık, barakanın caddeye bakan tarafında, on metre kadar ötede bekliyordu. Küçük pusulalar gönderebiliyorlardı size, siz de onlara küçük pusulalar yazabiliyordunuz. Ellerine çok geç varan küçük pusulalar. Hukuk Fakül-

tesi asistanlarından birinin 'anayasayı değiştireceklermiş, bunu da bize soruyorlar, hem de burda' diye bağırdığını hatırlıyorsun. Ama sesi camdan dışarıda, en az on metre ötede duyuldu mu, bilemiyorsun. Çok yaşlı bir solcuyu hatırlıyorsun: 72 yaşındaydı, bembeyazdı saçları, mavi gözleri iyimserlikle bakıyordu, o gecenin sabahı gözaltına alınmasa, öğleden sonra Moskova'ya uçacaktı, devrimin ilk yıllarında orada kalmıştı, Rusya'da bir çocuğu vardı, Rusya'da bir çocuğu vardı ve belki de otuz yıldır görmemişti onu, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki komünist örgütlenmelere katılmış, birçok defa tutuklanmıştı, 'bir defasında da kaçtım tutuklanmadan' diyordu, '1932'deydi, saçlarımı boyattım, aylarca değişik kılıklarda dolaştım'... Sonra içine doldurulduğunuz barakayı hatırlıyorsun: çirkin bir yerdi, yer bozuk bir betonla kaplanmıştı, yaşlı-genç yığınla insan masalarda, sandalyelerde, yerlerde uyuyorlardı; ping-pong masasının üzeri çok sertti, yer oradan daha iyiydi, ama ping-pong masasının üzeri boştu, pek orada uyumak isteyen çıkmıyordu. Beş gün sonra deniz albayı giysileri giymiş bir askeri yargıç geldi, gözüne kestirdiği birkaç kişiye: 'senin suçun ne?' diye sordu, aldığı karşılıklar hep 'bilmiyorum'du, yaşça daha genç olanlara da: 'Cihan Alptekin nerede?' diye yöneltiyordu sorularını; ardından o yargıç albay gitmişti, akşamüzerine doğru da, üç kişi dışında, herkesi bıraktılar.

Ortaklaşa bir taksi tuttunuz, Nişantaşı'nda sen inerken, takside kalanlara 'allahaısmarladık' dedin. Beşiktaş sırtlarındaki nezarethaneden kentin ortasına gelince, uzun süre kafeste tutulmuş bir hayvan gibi yabansılaşmış duyuyordun kendini. Canlı kente baktın: kaldırımlar şık giyinmiş kadınlarla, gündelik yaşamını sürdüren insanlarla doluydu. Alışveriş yapıyorlar, evlerinde ya da dışarıda geçirecekleri geceye hazırlanıyorlardı. 'Hiç kimsenin hiçbirşeyden haberi yok' diye düşündün. 'Bunca insanın toparlandığını, şimdi de serbest bırakıldığını bilmiyorlar bile. En *alçaltıcısı* da bu.'

Barselona'da, 1936 iç savaşı sırasında, her gün insanların kurşuna dizildikleri hapishaneden kaçmış bir cumhuriyetçinin yazdıklarını anımsadın. Kentin şık kahvelerinin önünden geçmişti ve şampanyalarını, bollerini yudumlayan çok iyi giyinmiş, şen şakrak insanlar görmüştü cumhuriyetçi. O zaman tiksinir gibi olmuştu işte insanlıktan, yaşadığı çağdaş, belki de sadece o toplumdan. Hayır, hayır dünyadan. Sağır, sağır, sağır bir toplumdu ve herşey bireyin kendi dünyasıyla çerçevelenmişti. Kaypak, dönek, vurdumduymazdı herşey.

Feriköy'deki eve girdiğinde, Cihangir'deki aktörü, seni bekler buldun. Üzerine doğru gözleri sevinçle parlayarak yürüdü. Saklanan kızı o tanıştırmıştı sana, işte şimdi de onunla ilgili birşey olup olmadığını merak ediyor, sorumluluk duyuyordu.

«Bugün bırakılacağınızı tahmin ettim» dedi. «Ve doğru eve gelir diye düşündüm.»

«Kir içindeyim» dedin. «Rahatça tuvalete bile gidemiyorsun.»

«Kardeşim hastalandı» dedi. «Sinirleri zayıftı. Bu aramalara, tutuklanmalara dayanamadı. Hassas olanlar dayanamıyor. Doktor başında şimdi.»

«Öyle» dedin. «Sevgili kız. Nedense olaylara uzak olanlar daha çok etkinlenirler.»

«İstedikleri de zaten bu» dedi. «Sinmiş toplumu daha da çok sindirmek.»

Sustunuz. Sen banyoya girecektin, o da senin yıkanmanı bekleyecekti. Koltuğa otururken:

«Kızla ilgili birşey sordular mı?» dedi.

«Hayır, hayır. Hiçbir şey.»

Akşama yıkanmış, ince bir gömlek giymiş tek başına Bulvar Kahvesi'ne gelmiştin. Aktör arkadaşın evde karısını yalnız bırakmamak için ayrılmıştı senden. Oniki bin kişinin

gözaltına alınmış olduğunu biriken gazetelerde görmüştün. Arka sayfalarda, sıkıyönetim yasaklarından kaçmış küçücük bir haberdi. Ama şimdi herşey eskisi gibiydi işte. Olup bitenle hiç ilgisi olmayan, dünyadan habersiz genç sevgililer, orta yaşlı insanlar, gülüşüp konuşan bir kalabalık vardı masalarda. Beş gün önce geceyarısından ertesi gün öğleye kadar sokağa çıkmamışlar, sonra da kalkmıştı işte sokağa çıkma yasağı, çoktan unutmuşlardı bile bunu. Nedenini de sormuş değildiler kuşkusuz, kendi kendilerine. Onlara beş gün öncesini anımsatmak bile zordu şimdi. Bir tek mutlu belirti vardı kahvede: Jean Ferrat'ydı hoparlörde şarkı söyleyen. Şaşılacak bir rastlantı ve bilgisizlik: Potemkin Zırhlısı üzerine bir şarkıydı bu. Kuşkusuz gizli polis Fransızca bilmiyordu.

Bulvardan geçenler vardı. Yandaki masada kalmış bir gazeteye göz attın: sabahleyin polis örgütünün kuruluşunun yıldönümü kutlanmıştı, yeni elbiseler giymiş polisler dağılıyorlardı şimdi. Ellerinde bayrakları, tören düzeninde yaptıkları geçit resmi bitmişti. Birazdan bütün bu törenler de, vurdumduymaz genç sevgililer de, senin duyduğun direnç de, yalnızlık da gecenin karanlık uğultusuna gömülecek, yiter gibi olacaktı. Bir süre için. Doğal olarak bir süre için. Bir süre için. Sonra hepsi yeniden başlayacaktı.

Yıkanmış gövdende, yumuşak gömleğinin okşayışını duyuyordun.

XIII. BOŞ SOKAKLAR

Gözünün önünde dövülenler de olsa, barakadan ortalama elli metre ötedeki tuvalete götürülürken, sağını solunu alıp, kollarına yapışan polisler seni aşağılamaya da çalışsalar, ping-pong masaları ya da yere serilmiş gazeteler üzerinde de yatsan, beş gün süren bir gözaltında kalmanın çabucak unutulacağını söyleyeceksin. Kentin eski bölümündeki polis merkezinin üst katında, *siyasî bölüm*'de yapılan işkenceler karşısında nedir ki bu? Kaldığınız barakadakilerden oraya üç kişi götürülmüştü: otuzbeş yaşlarında olan tanınmış bir sinema oyuncusu, dövülen gazeteci (kaburga kemikleri zedelenmişti), bir de elli yaş dolayında olan bir şair. Sonradan kentin merkezine yakın, Taksim Alanı'na uzanan incecik cadde Sıraselviler'in üzerindeki loş yapı Sinematek'deki küçük kahvede rastladığın sinema oyuncusu anlatmıştı: falakaya yatırılan genç sanıkların ayakları parçalanıyor, ardından, ayaklar fazla şişmemeleri için tuzlu suya sokuluyor, işkence görmüş gençler, işkence seanslarından sonra hücrelerine kucakta taşınıyorlardı. Daha sonra da, siyasî bölüm müdürüyle sıkıyönetimden gelen askerî savcıların, gizli haberalma servisi üyelerinin işkencelcri seyrettiklerini, seyrederken de viski içtiklerini duydun. 'Dayanmak için herhalde.' Kızların, kocalarının ya da sevgililerinin onurlarının kırılması için, cinsel organlarına cop sokulmuştu.

Asıl can sıkıcı olan kentteki derin sessizlikti. 22 Mayıs günü sabaha karşı gözaltına alınarak barakalara, kışlalara, polis

merkezlerine doldurulan binlerce kişi serbest bırakılmıştı ama, tutuklamalar durmadan sürüyordu. Istanbul'un gazetelerin yayınlandığı basın merkezinde, Bâbıâli adı verilen mahallede, bazen, paketlenmiş kitaplarla birlikte götürülen, iyi giyimli, sessiz bir insan görüyordunuz. Polislerle, askerlerle çevrili oluyor, halkın arasında gözaltına götürülüyordu. Kimse de ses çıkarmıyordu buna.

Caddelerinde polislerin gösteri yürüyüşleri yaptıkları Istanbul, zindanlarına genç insanların doldurulduğu kışlalarıyla, çarkları geriye doğru döndürülen acınası bir toplumun derin sancısını çekiyordu. İşgal edilmiş bir kentti sanki.

Yaz ortasında yağmurlu günler başladı.

Bu kuzey kentinde, mevsim yaz da olsa, gökyüzü bulutlarla kaplandı mı, bulutlar arasından güneşin solgun ışıkları da sızmıyordu. Bütün kent gri bir esmerliğe gömülüyordu. Yağmur çiseleyerek yağıyor, kentin daha eski olan güney bölümünde, çoğunlukla sarıya çalan eski yapıların bakımsız yüzleri karanlık geceye hazırlanıyorlar sanki. Oysa pek de karanlık olmayacak gece.

Güneye doğru eski yapılar boyunca uzanan, eski, dar caddeden, *Götgatan*'dan geçiyorsun. Esmer deniz ardında, otomobil yollarının kesiştikleri setin üzerinde bırakıyor görüntüsünü. Solgun bir kuzey akşamüzerisi. Kuşların son kanat çırpışlarını duyuyorsun. Kırmızı bir kulenin süslediği, biraz meyilli bir yoldan çıkılan, eski, taş döşeli bir alana doğru yollanırken, ardında, uzaklarda bıraktığın anıların görüntülerinin gene oralarda, uzakta kaldığını sanıyorsun. Işıklı, yumuşak başlarını kaldırıyor gibiler: pırıl pırıl Boğaziçi'nin suları, akşamüzeri yakamozlarla çırpınıyor; karşıda Kandilli'de camlara vuran güneşin ışıkları durmadan renk değiştiriyor-

lar; Tarabya'daki otelin geniş çay salonunda, yıllar öncesi sanki, Nâzan başını eğmiş, canlı yüzüyle sana bilmediğin bir gerçeği anlatır gibi. Kendinden değil de, senden sözediyor sanki. Ama şimdi imgeleminde daha canlı kurnaz yüzü, güzel beyaz cildi erguvan renkli ışığın içinde parlıyor.

Renklerini güneş ışığından alıyor insan ciltleri: buradaki sarışınlık, soluk beyazlık yitik bir güneşin rengi. Metroya binip, yeniden körfezin üzerinden geçeceksin. Solgun denizi göreceksin. Sonra metro gene yerin altına girecek, birkaç durak sonra tertemiz bir istasyona ineceksin. Metronun merdivenlerini çıktığında, ağaçlı, geniş bir cadde göreceksin; bu saatte müşterisiz, boş bir 'şarap lokantası', karşıda, içini gençlerin doldurduğu ışıklar içinde dondurma ve sandviç yenilen bir lokal. Birkaç yolun birleştiği, halkın yeşil ışığın yanmasını beklediği kavşağa geleceksin. Sonra kaldırımda, daha çok yabancıların gittikleri bir kahve-bar. Onu geçtikten sonra, gitmeyi alışkanlık haline getirmek istediğin kahveye varacaksın.

Yağmurlu havada tentenin altında oturanlar da var. İyi giyimli, gözalıcı renkler taşıyan birkaç kişi: bol paltolar, desenli gömlekler... kırmızı işçi tulumu giymiş genç bir adam görüyorsun. İçerde oturmak belki en iyisi. Ne Sandi, ne de bir başkası... Kahveye son gelişinde dikkatini çeken insanlardan hiçbirini görmüyorsun. Durmadan değişen bir insan kalabalığı... Artık önemli olan yalnızlıktır. Kendi yalnızlığının içine doğru gideceksin, büyülü bir yalnızlığın; içine hiç de yalnız olmadığın —geçmişin gürültüsü uğulduyor kafanın içinde sanki, seni sarhoş eden bir hızla— yalnızlığın içine.

Sandi de, Güngör de, üzerinde yaşadığın bu dünyadan, bu binbir ışıklı simgeler karmaşasından, kendileri kararlaştırmış gibi erkence çekip gittiler. Ötekiler de, yaşasalar da çok uzaktalar artık. Sense buradasın. Batmayan güneşin altında, taş sokaklarda. Ağaçların dalları arasından kuzeyin denizlerinin göründüğü yerlerde. Taşçıl bir yalnızlık içinde. Bura-

da, uzaktan seyrettiğin bir yaz dönümü rüyası içinde. Geçmiş sadece kafanın içinde. Gelecekse hiç yok sanki. Kuşkusuz geçmişsiz ve geleceksizsin. Kentin parıldamaya başlayan ışıklarına, öteki yapıların taşçıl varlığına bakıp duracaksın işte.

XIV. BELKIS

Belkıs'ın Çiçek Pasajı'na geldiği arama gününün akşamından bu yana ancak bir hafta geçtiği halde, bu kısa zaman parçası sana çok uzunmuş gibi geliyordu. Aylarca önceymiş gibi ya da belki birkaç yıl önce: gri-lâcivert, soluk bir geceydi. Sonu kargaşayı andıran bir gece. Taksim Alanı'nda mevzilenen tanklar, ertesi gün öğleden sonraya kadar süren sokağa çıkma yasağı bittikten sonra kışlalarına çekilmiş olacaklardı. Şimdi bütün bu yörede, olağan görünen yaşam başlamıştı.

Belkıs'ın mor fötrden şapkası sıcak gecenin içinde, başka bir yaşama ilişkin bir işaretti sanki. Bir simgeydi: özgür, kaygısız, zengin günlerin, insanların hiçbir şeye aldırmaksızın rahatça yaşayacakları günlerin bir simgesi.

Şimdi o pasaj yıkıldı artık. 1890'larda yapılmış olan yapı, bir gece bütün müşteriler evlerine döndükten sonra, sabaha karşı çöktü. Gazetelerin yayınladıkları fotoğraflar enkazla dolmuş güzelim geçidi gösteriyordu. Yapının İstiklâl Caddesi'ne bakan ön-yüzü duruyordu. Sadece, geçidin sahibelerinden olan, hanedandan gelen, geçit kadar yaşlı bir kadın enkazın arasında kalarak öldü. Bütün bir dönemin bittiğini simgeliyor, yeni başlayan bu dönemi ölümüyle protesto ediyordu sanki. Bir süredir başlamıştı o dönem: geçidin müşterilerinin değişmesiyle, lokantaların işletmecilerinin başka ellere geçmesiyle, geçidin altının oyulup durmasıyla. Kadının ölümü, birikip duran bu bozulmanın tam da niteliksel bir

yozlaşmaya dönüştüğünü simgeliyordu sanki. Bütün bir ağırbaşlı dönem bitmişti.

Belkıs'ın çalıştığın yere uğradığını hatırlıyorsun. Gözaltı günlerinden hemen sonraydı. Odada yalnızdın. Başında mor şapkası yoktu.

«Söylediğin gibi çıktı» dedi. «Gözaltına alındın.»

«Sadece beş gün için.»

«Beş gün beş gündür» dedi.

«Yatacak yer yoktu. Yere serilmiş gazeteler üzerinde, sandalyelerde, ping-pong masasının üzerinde uyumak zorunda kalmak, en kötüsü buydu.»

«Ne tuhaf şey.»

Akşamüzeri Taksim Alanı'na komşu olan Bulvar Kahvesi'nde buluştunuz. Belkıs gündüz giydiği kostümü değiştirmiş, bolca, çiçekli, akşamüzerine de, geceye de uygun düşecek koyu renk bir elbise giymişti.

Gözlerine baktın: 'senin sevgilin mi olmak istiyor bu kız'.

«Sana birşey anlatmak istiyorum» dedi. «Benim babam ordudan ayrılmadır. Sonra inşaatçılık yaparak zengin oldu. Bu çevrede de sahip olduğu birçok bina var.» Kahvede çalınan banttaki müziği dinliyorsun. Jean Ferrat'nın şarkısı da gelecek kuşkusuz. «Annemle ayrı yaşıyorlar. Valikonağı Caddesi'ndeki sinemayı bilirsin. Annemin de o sinemaya ekli, yanda, bir apartmanı var. Birçok yapı inşa etti babam.»

«Çok ünlü bir firma babanınki.»

Kahveye Belkıs'dan beş on dakika önce gelmiştin; daha sen kendine henüz birşey ısmarlamadan gelmişti Belkıs.

«Anlatmak istediğim bu yapılar. Babamın zenginliğinden sözetmek istemiyorum. Tuhaf düşünceler içindeyim. Çok değişmeleri olan bir toplum bu. Belki de aslında pek birşey değişmiyor da, hep değişecekmiş gibi görünüyor. Şimdi dinle bak: 1960'da askerî darbe olduğunda babam çok korktu. Darbeden önce ayrılmıştı ordudan. Demokrat Partililerin arasına karışmıştı. Onlar aracılığıyla kurmuştu şirketini. Dar-

beyi yapan subaylardan bazılarını askerî okuldan tanıyordu... Beni aldı karşısına: 'Kızım, ben bunları tanıyorum, aşırı solcudur bunlar. Ne yapacakları belli olmaz' dedi.»

«Aşırı solcular mıymış 27 Mayısçılar?»

«Ben terminolojiyi bilmem.»

«Belki bazı radikal kişiler vardı aralarında. Bir süre reformların zorunluluğundan sözedildi. Çok iyi hatırlıyorum. Ama sonra liberalleri hakim oldular duruma. İşte senin de bildiğin, şimdi değiştirilmek istenen anayasayı yaptılar ya.»

«Babam...»

«Ama öyle sanıyorum ki ben bu hareketin heyecanını duydum. Genç kişiler olarak yaşadığımız topluma bağlı umutlarımızın yükseldiği bir dönemdi o dönem. Belli bir özgürlük de getirdi toplumâ.»

«Demokrat Parti yıllarını hatırlamıyorum ben. Henüz çok küçüktüm.»

«Gündelik yaşam rahat görünse de, hiçbir şey konuşulamazdı. Herşey siyasal polisçe denetleniyordu. Biz de. Henüz çok genç olan biz de izleniyorduk.»

«Onu anlatacağım sana. 60 darbesinden çok korkan babam, beni hemen, âdetâ zorla İsviçre'ye yolladı. Orada Lozan'da hukuk okumak zorunda kaldım. Babam bütün malının mülkünün —yeni edinmeye başlamıştı onları— elinden alınacağını sanıyordu.»

«Boş bir düşünce değil mi? O darbeciler sosyalist de olsalardı, kolayca gerçekleştirilecek şeyler değildi bunlar. Baban solculuğu mal düşmanlığı mı sanıyor?»

«Evet öyle sanıyor.»

«Çok parası ve malı mülkü var diye düşünüyor.»

«Öyle düşünüyor. Kimbilir belki de çabucak, kolay kazanılmış şeyler olduğu için korkuyor. Ama bütün bu zenginleşme annemin mutlu olmasına yaramadı. Babam sadece karısını değiştirdi. Annem de boşanmaya razı olmadı ondan. Bütün olan biten bu.»

«Senin mutlu olmana da yaramıyor mu?»

«Farkında bile değilim. Zaman zaman farkediyorum zengin olduğumu. O zaman zengin bir insan gibi kararlar almaya çalışıyorum. Ama ben, gene de parasız kalmak istemem. Alıştım zenginliğe.»

Güzel bir ilkyaz akşamı yaklaşıyordu. İçtiğin cin-toniklerle yumuşamıştı birçok şey: ne Belkıs'ı henüz yeni tanımış olman, ne geçen haftaki gözaltı günleri, ne de gelecek günlerin üzerine düşen gölgeler... hiçbir şey, hiçbir şey düşündürmüyordu seni. Sadece gündüze göre daha serince olan içinde yiteceğin geceyi, salt geceyi düşünüyordun.

«Şurada, biraz ötede, bir İtalyan Lokantası var. Oraya gidelim. Bu cinler de insanı acıktırıyor.»

«Biliyorum. Güzel bir yer.»

«Apartmanların altında oldukça küçük. İtalyan Lokantası falan da değildi. Patron bir değişiklik yapmak istedi, İtalyan yemekleri yapmaya başladı. Şaşılacak şey, birkaç ay sonra Türk olan patron da, gene Türk olan garsonlar da, üç beş kelime İtalyanca konuşmaya başladılar aralarında. Böylece ilerliyor bu iş.»

«Şaşılacak şey.»

«Gülünç ama güzel. Orada şimdi çok iyi *ravioli* yapıyorlar. Başka italyan yemekleri de. Çok güzel biftekler de var. Şu sıralarda en çok *Kavak* marka şarabı seviyorum. Kavaklıdere'nin o *sek* olan beyazı. Çok iyi o. Çok iyi soğutulmuş beyaz şarap. Patronla da aramız iyi. Bir defasında, kaldırımda, eve gitmek için araç bekliyordum. Gördü beni. Arabasına alıp tâ eve kadar götürdü. Müşterisine ne güzel bir jest! Kara, eski bir arabası var.»

İtalyan lokantası büyük apartmanların arasındaki boşlukta, zeminin yarım metre kadar altındaydı. O boşluğa bakıyordu. Girişte küçük terasın arka yanına bir tente gerilmiş-

ti. Arkaya yerleştirilmiş çiçek tarhlarıyla bu tente, arka plânı güzelleştiriyordu. Daha aydınlık olan içerisinde yemeğe gelmiş insanlar vardı: çoğu da genç ya da orta yaşlı sevgililer.

Küçük masada Belkıs karşında oturuyordu. Kısa, sarıya çalan kumral saçları vardı. Onun zenginliğini düşündün. Sonra da kendinin zenginlik denilen şeyle ilintini. Zengin dostların vardı, ama kendin hiç de düşünmemiştin zengin olmayı. Seni çeken başka şeyler vardı. Hayır, sadece gençken bir ara İzmir'li «taşra zengini» bir kızla tanıştığında, kalın perdeleri ardından kordona bakan bir ev hayal ediyordun, sabahları o evde rahat bir yatakta uyanmayı. Salonun ılık havası içinde, denizi görecektin. Ama öyle sanıyordun ki sadece bu kadar da değildi senin zenginlikle ilişkin: çok daha karmaşıktı. Kuşkusuz zengin olmak istemiyordun, zengin olmak için çalışmak da, hayran da değildin zenginlere, onlara gizli bir hınç da duymuyordun. Ama tuhaf bir biçimde onlardan farklı olmak ve geçmek istiyordun onları. Belkıs zengindi. 'Bir insan' diye aklından geçirdin Belkıs'ın soluk yüzüne bakarken. Onunla birlikte olmaktan memnundun şimdi. Küçük masada garsonun getireceği soğuk Kavak şarabını bekliyordun.

'Bir insan' zengin ya da değil. İnsanların herbiri çeşit çeşit acılar çekiyordu. Çok çeşitli acılar vardı yeryüzünde. Herkesi gelip bulan çeşit çeşit acılar.

«İşte bu şarabın içimi güzel.»

«Bir de ben bakayım tadına.»

«Başka bir türü var: *Kımız*. Ama o dömi-sek. Hafif tatlımsı. Dömi-sek şarap sevmiyorum. Sek şarap seviyorum. Tatlımcık olmamalı.»

«Kırmızı şarap içmiyor musun?»

«İçemiyorum. Biliyorsun hep rakı içiyorum. Ama bu sıralarda bu şarap iyi geliyor bana.

Dışarıya, yüksek apartmanların arasına güzel, aydınlık bir gece inmişti. Altı metre kadar karşıda, biraz ötede bir otelin kaldırıma açılan, birkaç basamaklı girişi vardı. Oturduğunuz yerden birinci katta yer alan otelin amerikan barının ışıklarını görüyordun. 'Kadınlarla geçirilen geceleri!..' İstanbul'un yumuşak, lâcivert geceleri. İçki içilerek içinde yol alınan, gittikçe derinleşen yaz geceleri. Öylesine rahattır ki yaz gecesi. «Tatlı olan gecedir», Scott Fitzgerald da geceyi seviyordu. «Gecedir tatlı olan.» Giderek insanı sarıp sarmalayacak olan gece. Tehditleri uzaklaştıran senden. Çıktığın uzun yolculuk: gece.

Belkıs birdenbire:

«Nişanlımdan ayrıldım» dedi.

«Bak, şu şarabın tadına bak.»

«Bakıyorum. Nişanlımdan ayrıldım diyorum sana»

«Neden? Ciddi bir ilişkiye benziyordu.»

«Ciddi bir ilişkiydi. Büyük bir törenle nişanlanmıştık. Sana bir gün nişan fotoğraflarını gösteririm.»

«Seninle oturup konuşmak ne kadar hoşuma gidiyor.»

«Tutuklu kaldığın günler ürkütmedi mi seni?»

«Ürkütmedi. Bir suçum yoktu. Onlarınsa yaratacağı suçtan korkmamaya kararlıydım.»

«Cesur bir tipsin galiba?»

«Hiç de değil. Korkağın biriyim. Sadece kabul etmediğim şeyler var, onları savunmaya kararlıyım.»

«Benim zor anlayacağım bir durum.»

«Senin açından zor. Benim açımdansa kolay... Şimdi, kimbilir belki de benim sevgilim olmayı deneyeceksin.»

«Galiba. Ama gene de birbirimize pek uygun düşeceğimizi sanmıyorum.»

«Neden? Ciddileştirilmeyen bir ilişki düşünürsen...»

«Kimseyle evlenmek falan istediğim yok. Zayıf bir insanım ben.»

«Zengin ve zayıf.»

«Evet, zengin ve zayıf bir insanım. Bir Amerikan filmi ismi gibi: 'Zengin ve Zayıf'. Nişanlıma beni bağlayan yumuşaklığıydı. Yumuşaktı ve benle çok meşgul oluyordu. Hemen her gün arıyordu beni. Meşgul ediyordu. Zamanın nasıl geçtiğini anlamıyordum. Ama evlenmek konusunda onun da cesareti yoktu.»

«Her zaman kızların evlenmek, çok evlenmek istemelerinden korkuyorum. Kendim de çok evlenmek istediğim halde.»

«Ben eskiden evlenmiştim. Bu belli bir deney sağlıyor.»

«Kiminle?»

«Ankaralı bir bürokrat.»

«Tanınmış birisi mi? Ben tanır mıyım?»

«Hayır tanınmaktan korkan biri.» Durdu, bir süre sonra: «Size, sana ve arkadaşlarına hiç benzemeyen biri. Kaba saba görünüşlü, içinden çocuk olan iri bir adam.»

Beyaz şarap içerken, peynir ve domates salatası yemiştik. Ardından sahana konularak fırında pişirilmiş İtalyan 'pasta'ları geldi.

«Ne güzel yemekler, değil mi?»

«Çok güzel. Biraz sıcak ama.»

«Soğumasını bekle.»

«En iyisi bir şişe şarap daha içmek.»

«Yoo, hayır, sadece bir şişe değil, daha çok.»

«Ben de seviyorum içkiyi. Pek içmesini bilmesem de.»

Işıklar içinde bir lokantaydı. Gözleri rahatsız etmeyecek ölçüde, ama çok aydınlık. Loş olmaya hiç özenmemiş bir lokanta.

«Bir defasında çok yorgun gelmiştim bu lokantaya. Bu soğuk şarap öylesine iyi geldi bana. Hemen hemen pek de düşünmeksizin üç şişe içmişim. İçerken çok iyi geliyordu. Ama ardından ağır bir sarhoşluğa yuvarlandım. Ötedeki kahveye Parizyen'e gittiğimi hatırlıyorum. Orada genç bazı tanıdıklara rastladım. Yalpalamadım, çok da sarhoş olduğumu söylemedim kimseye, birşey belli etmemeye çalıştım. Sonra ya-

nımda oturan, mimarlık okulunu yeni bitirmiş ufak tefek birinin kulağına eğilerek 'ben çok sarhoşum' dedim. Yavaşça beni kaldırdı, evime götürdü. Sabahleyin küçük odada uyanıp salona çıkınca, baktım, o da orada kalmış, şezlonga uzanıp uyumuştu. Biraz önce kahvaltı sofrasını hazırlamış, çayı demlenmeye bırakmış, yeniden dalmıştı uykuya.»

«Ne hoş adamlar var.»

Lokantadan çıktığınızda, biraz ötede, kaldırımın üzerinde park ettiğin otomobile bindiniz. Nereye doğru gideceğinizi bilmediğin için arabayı henüz çalıştırmamıştın.

«Burada mı durup duralım?»

«Biraz burada duralım.»

«Ne yapacağız şimdi?»

«Bilmem.»

«Radyoyu mu dinleyelim?»

«Boşver.»

«Haberleri dinleyelim.»

«Biliyor musun, bu memlekette fakirlik çok yaygın, bir değişim olursa çok fırtınalı olur.»

«Seni otomobilde öpmek istemem.»

«Babamın da korkusu o. Paranın da kolay kazanıldığını bildiğinden...»

«Otomobilde öpmeyeceğim seni.»

Çalıştırmamıştın otomobili. Kapılarını kilitleyip bulvarın karşı şeridine geçtiniz. Oradan yukarıya, Şişli'ye giden caddeyle Nişantaşı'na ayrılan caddenin bulunduğu yere, Harbiye kavşağına kadar yürüdünüz. Oradan Nişantaşı'na giden caddeye döndünüz. Biraz ötede, kaldırımın üzerinde Belkıs'ın babasının sahip olduğu sinema vardı. Sinemanın reklâm vitrinlerinin hemen yanındaki büyük bir apartmanın kapısını açtı Belkıs anahtarıyla. Aydınlık bir apartman girişiydi. Geniş bir yerdi. Kıyılarına çiçek saksıları konmuş üç-dört ba-

samak merdiveni çıktınız. Asansörün, özel, pirinç anahtarıyla kapısını açtı Belkıs. En üst katın düğmesine bastı.

«Asansörde de öpüşmeyeceğim.»

Salonu caddeye, karşıdaki parka bakan bir daireydi burası. Geniş salonda yarı antika koltuklar vardı. Sen, çok hafif sarhoşlaşmış, salon kapısına yakın koltuklardan birine oturdun. Salon kapısının yanında bulunan geniş dolabın üstünü işaret etti Belkıs.

«Annemin konyakları» dedi.

Yanyana dizilmiş, tozlanmış, birçok konyak şişesiydi bunlar.

«Martell konyakları.»

«Martell?»

«Martell'in bütün cinslerinin koleksiyonunu yapıyor. Hemen hemen de hiç içmez kendisi.»

Antik dolaptan iki konyak bardağı çıkardı. Bardakları seçtiği bir şişeden doldurduktan sonra, uzun koltukta yanma oturdu. O sırada öpüştünüz işte.

«Bomboş bir ev sanki?»

«Evet, hemen hemen boş. Babam bu apartmanı tümüyle bıraktı anneme.»

«Burada mı oturuyor annen?»

«Hayır burada oturmuyor. Kireçburnu'nda başka bir apartmanda oturuyor.»

«.....»

«Gel içerde gidip yatalım.»

Yatacağınızı biliyordun, ama gene de oydu sürükleyen seni.

Salondan evin arka bölümlerine uzanan açık kahverengi fayans döşeli koridora girdiniz, koridorun sonuna kadar gitmeden solda, oldukça küçük bir odaya girdiniz. Orta büyüklükte, beyaz bir örtüyle kaplı bir yatak vardı, pencere aralıktı, üzerinden sarkan tül, sokağın havasıyla dalgalanıyordu. Büsbütün soyunmuştu Belkıs. Sıcak gecede, beyaz çarşafla

örtülü yatağın üzerine uzandınız. Bu oda, kentin yükseltilerinden birinde, oldukça yüksek bir yerdeydi. Odada, kentin yükseltilerinden birinde, güzelim beyaz şarapla konyaktan sonra, hafif bir baş dönmesi içinde —ne baş dönmesi, seni tutan sağlamlık içinde— yandaki eski apartmanların çatılarını, Nişantaşı'nın ara sokaklarını, Yekta'nın lokantasının dipteki ışıklarını görür gibi oldun. Sen de çıplaktın. Soğuk değildi gece, sadece gövdeyi okşayan, deriyi ürperten bir hava giriyordu pencereden. Belkıs'ın sarışın, kumral, kısa saçlarını tuttun, yüzünü avuçlarının içine aldın, uzun uzun öptün onu. İncecik bir teni vardı. Ardından bütün o beyaz gövdeyi öperek, kadınlık organına eğildin. Aşk yapma isteğin o denli yükselmişti ki, uzun süre öptün onu. Tümüyle çıplak gövdesi, çıplak, esmer gövdene yapışmıştı. Bütünüyle içindeydin, koridorun ışığı altında aydınlanan bu sarışın gövdenin. Hiçbir kımıltısının sarhoşluğunuza zarar vermediği sonsuz bir sevişme. Uzakta, karanlık sokaklarda bir yerde, bir cazın temposuyla, yumuşak bir davulun sesi geliyor gibiydi. Sonsuz bir ırmaktan üzerine serin sular dökülüyor, pencereden giren hava sırtını ürpertiyordu. Onunla o kadar uzun bir süre yatacaktın ki, onun seninle yatmaktan ne denli haz alıp almadığına dikkat etme zorunluluğunu da duymayacaktın.

Sabaha doğru Belkıs'ın ince gövdesinin yanında yarım yamalak bir uykuya daldığını anımsıyorsun. Onun çıplak gövdesine sarılıyordun. Ama yarı uykunda seni hep başka taraflara çekiştirip duran birşeyler vardı. Erkenden uyandın. Sıcak bir bahar günü başlayacağı anlaşılıyordu. Odanın kapısı açıktı. Belkıs uyuyordu daha.

Koridorun karşı sırasına düşen fayans döşeli banyoyu buldun. Filiz yeşili bir renkle kaplıydı banyonun çevresi de, banyo küveti de. 'Fayanslar, hep fayanslar' diye düşündün. 'Bu evde egemen olan şey bu.' Orada soğuğa yakın ılıklıkta bir duş yaparsan, gecenin sarhoşluğunu üzerinden atacağını sanıyordun. İşte bütünüyle herşeyden arınmıştı gövden. Boşal-

tılmış, mutlu kılınmış, yoğrulmuştu. Yumuşak ve diriydi. Herşeyden de uzaktı. İdeolojilerden de, karşı-ideolojilerden de. Duyduğun bir korku da kalmamıştı: tutuklanmaktan da, cezaevlerinden de, kışlalardan da. Kadının cömert gövdesiydi bunu sana veren. Mutlu cesaretini onun gövdesinden almıştın.

Odaya döndüğünde Belkıs:

«Erkenden uyanmışsın» dedi.

«Hıı,»

«Ama iyi oldu. Ben de bir grup arkadaşla Marmara Adası'na gidecektim. Gece bir ara 'boşver' dedimdi kendi kendime. Ama şimdi yetişebilirim.»

«Bana söyleseydin, seni uyandırırdım. İstediğim vakitte uyanabilirim ben.»

«Her istediğin vakitte mi?»

«Evet.»

«Ne kadar şefkatliydin.»

«Aşk şefkatten başka nedir ki?»

«Herkes için öyle değil.»

«Ne zaman döneceksin adadan?»

«Dört gün sonra. Ben seni ararım.»

«Ne güzel bir yolculuk yapacaksın, belki de, bembeyaz bir sisin içinde.»

«Seninle yattığımı eski nişanlıma söyleyeceğim» dedi. «Bugün grupta çok yakın bir kız arkadaşım da var, ona da söyleyeceğim.»

«Ne istersen yap. Ama nişanlına söylemesen daha iyi.»

«Söyleyeceğim.»

Sabahın havasının sana dirilik veren sokaklarına çıktın. Pangaltı'dan Kurtuluş yönüne dönen caddeye saptın. Feriköy'deki evine, küçücük odana gidecektin. Bu yöredeki caddelerde, sabahın bu erken saatinde tek tük geçen taşıtlar

vardı. Caddenin Kurtuluş'a doğru kıvrıldığı yerde, biraz öte-de büyük bir kalabalık gördün. Et-Balık Kurumu'nun satış mağazasının açılmasını bekliyorlardı. Ucuz et alabilmek için sabahın karanlığından beri bekliyor olacaklardı orda. Gözaltından çıkalı beri epeyce içki içmiştin, bu gece de çok aşk yapmış, az uyku uyumuştun. Kentteki büyük altüst oluş, aylardır sürüklenen olaylar, eylemlerin sanki bilinerek başıboş bırakılması, ardından ilân edilen sıkıyönetim, bütün toplumu sarmak isteyen çember, hepsi hepsi, polis memurları, askerler, siyasi polis, yargıç subaylar, barakalara toplanan insanlar, jeep'ler, CMC'ler, bütün o toz toprak... sen farkında olmadan sinirlerini germiş olacaktı. Belki hiçbiri değildi de, sadece yaşadığın bu son geceydi sinirleri geren. Hiç böyle bir et kuyruğuna girme zorunluluğun olmamıştı hayatında. Zengin değildin ama, hiçbir zaman da sabahın rutubeti içinde bekleyen bu halk yığını kadar da fakir olmamıştın. O zaman gözyaşlarını tutamayıp ağlamaya başladın. 'Zengin bir evden geliyorsun, sonra da halkın durumunu görüp gözlerin doluyor' dedin kendi kendine. Kalabalıktan uzaklaşmıştın. Buradaki, mezarlığın duvarını izleyen kestirme yoldan gidecektin eve. 'Bir çelişki mi bu yaşadığım? Çelişkiyse de ne güzel bir çelişki! Bu halk için cezaevine giren hiç üzülmesin' diye düşündün. Haberi olmasa da halkın. 'Bu halk için cezaevine girilir, sen de hiç üzülme.'

Ev sakindi. Küçük, iyi yerleştirilmiş salondaki lâcivert, koyu kırmızılı renkleri belirgin olan halının güzelliğini daha önce farketmemiştin. Sabahın ışığında parlıyordu o renkler. Koridoru geçip alacakaranlık küçük odana girdin. Biraz da orada ağlayabilirdin. Kimse seni duymadan, sessizlik içinde. Ardından tatlı bir uykuya daldın. Tatil günüydü. İçin rahattı. Mutluydun işte. Yapacağın hiçbir şey yoktu.

XV. HİLTON OTELİ'NDE BİR GECE

Belkıs Marmara Adası'ndan döndükten sonra işine telefon etti; eski kocasıyla bazı sorunları görüşmeye Ankara'ya gideceğini, ama bu yolculuktan önce görüşebileceğimizi söyledi.

Tuhaf bir mevsimdi, sıcaklar yerleşiyor, sonra ardından hava sıcaklığı biraz düşüyor, yağmur yağıyordu. Yağmurdan sonra yeniden bastıran sıcaklar buğulu bir rutubet yaratıyordu kentte. Ama —herşeye karşın— (bazen öyle düşünüyordun) güzeldi gene de serbest olmak. Bazen Bebek'e doğru ağaçlar altında yürürken öyle düşünüyordun. Cezaevlerinde, kışlalarda birçok arkadaşın vardı, onları bulundukları tutukevlerinde düşündükçe, mevsim çok uzun geliyordu sana. İçinde bulunduğun zamana yapışmıştın sanki. Sana tenha gelen Istanbul'da; sana mı tenha geldiğini, yoksa gerçekten tenhalaştığını mı bilmeden.

Belkıs'la gene Bulvar Kahvesi'nde buluştunuz. Güzel, ince gövdesini saran siyah bir kürklü ceket giymişti. Fazla göze çarpıcı olmayan, ama güzel bir ceketti kuşkusuz. Çok genç yaşlarda varlıklı ailelerin kızlarından arkadaşların olmuştu. Üniversite öğrencisiyken gene varlıklı olduğu söylenen bir ailenin kızıyla nişanlanmıştın. Çok genç yaşta aşkın ve cinselliğin boğucu bunaltısı yüzünden evlenmek üzere söz vermiştiniz birbirinize: Amerikan Koleji'ni bitirip Üniversite'ye yazılmış bir kızdı. Ardından okulu bırakır gibi oldu, Ankara'ya

giderek Amerikalıların yeni yeni açmaya başladıkları iş yerlerinden birinde çalışmaya başladı. Sonra da bir an önce evlenmek istediğini yazdı sana, bunun gereksinmesini duyuyordu. Seninse öğrenimin uzayıp duruyor, bitmiyordu bir türlü.

Cinsel gereksinimlerle karışan o gençlik bunalımları içinde kızı görmeye Ankara'ya gitmiştin. Hiç unutmuyorsun, yoğun bir sisin bastırdığı bir bahar sabahıydı. Sıhhıye'den ileriye doğru uzanan, yeni açılan asfalt bir yolun kıyısında, iyi yapılmış inşaat barakalarını andıran yapılardan birinde çalıştığını sanıyordun. Yeni yapılmış olan yol çakıl curufu içindeydi ve göz gözü görmüyordu sisten. Hayır, orada değildi kızın iş yeri. Çok başka bir yerdeydi. Genişletilen hava alanına yakın, kentin dışında. Bir inşaat etkinliği başlamıştı heryerde, yollar, havaalanları, askerî tesisler, yepyeni bir kent yapılıyordu sanki. Amerikalılar yerleşiyorlardı Türkiye'ye. Kore Savaşı'na asker gönderen hükümet, Marshall Plânı'ndan da yardım almıştı. Nişanlınla o kış ayrıldınız. Kız da hemen bir inşaat müteahhidiyle evlendi.

Çok genç olduğun halde, *yenileşen* toplumun, heryerde reklâmı yapılan bu *'girişimci ruhu'*nun dışında, eski değerlere bağlı duydun kendini. O günden sonra da, zengin kızlarına karşı daha bir eleştirel, biraz da sarkastik oldun. Türeyen *'yeni burjuvazi'*ye karşı belli belirsiz bir kin uyanmıştı sanki içinde. Bu *burjuvazi*, tıpkı Belkıs'ın babasının yaptığı gibi sadece arsa spekülasyonuyla, yeni arsalara yapılan inşaatlardan doğuyordu.

Ama gençlik yılları! Herkesin kendine daha çok zaman ayırabildiği oldukça düzenli bir yaşam vardı o dönemde Istanbul'da. Herşey ucuzdu. Gençler, topluluklar halinde, kızlı-erkekli Beyoğlu sinemalarında oynayan Hollywood filmlerine gidiyorlar, sonra rumların işlettiği pastahanelere ya da yeni açılmış sandviççi dükkânlarına doluşuyorlardı. Evlenme düşleri kuruyorlar, evlerinde, eskiden beri yapılan danslı çaylardan farklı *party*'ler düzenliyorlar, eğilimleri belirli,

giyimlerine dikkat eden, yaşamın *düz ve güzel* çizgisini izlemeyi düşünüyorlardı. Bu gençlik ortamlarında: fakülte kantinlerinde, Beyoğlu pastahaneleriyle sinemalarında, Boğaz kıyısındaki lokallerde zenginlik, içinde sonsuz güvenceler taşıyan, varlığı da yaşamı da süreklilendiren pırıltılı bir nitelikti sanki. Kendi adına, ileride zengin olmayı düşlememiştin ama, gene de öteki okullardaki —özellikle, Fındıklı'da deniz kıyısında eski, beyaza boyalı bir saray olan Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki— zengin kızlarıyla arkadaşlıklarını sürdürdün. Karmaşıktılar, ruhsal bunalımları vardı, zaman zaman boşlukta sallanır gibi oluyorlardı; taşradan yeni Istanbul'a göçmüş tutucu aileleriyle yeni yaşam arasında derin bir bunaltı duyuyorlardı —bazen süreğenliğe sürüklenen bir bunaltı—; ama bütün bu ruhsal dünya oyalayıcıydı senin için. Hayatın yalınlığından kaçıyordun sen de. Ama gene de bu kızlarla ilişkilerini ciddileştirmekten kaçındın. Biraz yaralı gibiydin.

Bu eski kentte, Istanbul'da, on dokuz yaşındayken herkese çarpan çok açık bir ayrıcalığın acısını duymuştun: çok zengin olan insanlar vardı, bir de çok fakir olanlar. Ayazpaşa'da oturuyordun ve kentin en büyük alanı Taksim yöresinde de sürünen, dilenen ya da çöp toplayan insanlar görüyordun. Bu farklılığın —o zaman kolayca anlamlandıramadığın— derin acısını duydun; sonra da okuduklarının etkisiyle olacak sanıyorsun —ama aslında o naif varlığını kandırabilmek için— *'önemli olan insanın iç-yaşamının zenginliğidir'* gibi bir düşünce yarattın kendi kendine. Öyle sanıyorsun ki, bu ayrımı gören öteki insanlar değil ama gençlik duygululuğun içinde en çok sen izledin bu düşünceyi. Büyükler bu duruma alışmış görünüyorlardı; çok yalın, açık bir gerçeklikti bu durum onlar için. Öte yandan duygularına yerleşmiş bir *seçme* de vardı artık senin için: fakülte yılların boyunca zengin olabilmeyi araştıranları da küçük görüyordun. Bunun en kolay yolu da evlenme yoluyla zenginlikti sanıyorsun. Şöyle ya da

böyle zenginleşmenin yolunu araştıranlar, çeşitli biçimlerde birer *alçak*tı sence. Ama eski zenginlerin kızları, gene de daha rahattılar. Onlarla gezmekten de, sevişmekten de zevk almış olduğunu kendinden de saklamıyorsun. Onların bazılarının senden hoşlanmalarının da bu zevki güçlendirdiğini söyleyeceksin. En güzeli o kızlarla fanteziler üzerine kurulu bir ilişki kurmaktı. Tutku ve geri itilme, ters dönen tutku ve kendi üzerine kapanış; tatlı deriyi hissetme, öpüşmelerin hazzı, tertemiz cildler, parfüm kokuları ve kızlık organlarının kayganlığı; karmaşık duygular, aşk duyguları, duyguların yükselmesi ve hüzün... bütün bunların toplamı değil miydi o kentteki gençlik yaşamı. Erken öleceğini sanan bütün çocuklar gibi, acelen vardı yaşamak için.

Belkıs cin-tonik bardağından içti ve isterseniz bir yere yemeğe gidebileceğinizi söyledi.

«İtalyan Lokantası» dedin gülerek.

«Bırak şimdi İtalyan Lokantası'nı. Ben seni pahalı bir yere davet etmek istiyorum.»

«Neresi orası?»

«İtalyan Lokantası'na sonra gideriz. Doğrusu çok sevimli bir yer. Ama bu gece ben davet edeceğim.»

«Peki.»

Belkıs Hilton Oteli'ne yemeğe gitmenizi istedi, en üst katta 'güzel' bir lokanta varmış. Çok büyük bir yemek salonuydu. Yerler halı döşeliydi. Gecenin karanlığında Boğaz'a bakan camların kadife perdeleri açılmıştı. Masaların üzerinde eflâtun renkli ışıklar yanıyor, lokantanın alacakaranlığında masalar çevresine hafif bir aydınlık veriyordu. Garsonlar büyük gümüş tabaklardaki yemekleri yerleştirdikleri servis arabalarını iterek dolaşıyorlardı. Bazen bir masaya servis yaparken yardımcılarının öteki tabakları tutmalarını istiyorlar; bazen de servis arabasındaki yemeğin üzerinde ispirto

alevi yakıyorlardı. Karanlıkta, görünmeyen bir köşeden de, bir piyanonun sesi duyuluyordu.

Belkıs:

«Herşeyi ben kararlaştıracağım» dedi. «Bu işi bana bırak.»

«Beyaz *'Kavak'* şarabı içeceğim» dedin. Bunu küçük masanıza yaklaşan şefe de söyledin. Kararlılığını belirtmezsen, hiç de içmek istemediğin 'beyaz şarapların en pahalısı'nın geleceği kesindi. Istanbul'un yeni türemiş bütün lüks lokantalarında olduğu gibi.

«Şimdi her zaman *Kavak, Kavak* şarabı içiyorum.»

Sırtını oturduğun kanapeye yasladın ve çevreye bakındın. Alacakaranlıkta görebildiklerin içinde tanıdık bir yüz yoktu. Müşterilerin bir bölümü de otelde kalan yabancılardı zaten.

Belkıs üzerinde kızartılmış peynirler bulunan, yanında da mantarlı bir sos yer alan bir Fransız yemeği seçti.

«Bu yemeği seveceğini tahmin ediyorum?»

«Büyük lokantalarda çok iyi yapılmış yemek az bulunur.»

«Bunlar güzel yapıyorlar. Nasıl buldun burayı?»

«Çok güzel, rahat. Ama her zaman gelinecek bir yer değil tabiî.»

«Bir değişiklik olsun» dedi. «Biliyor musun, bazen arkadaşlarım için para harcamayı o kadar seviyorum ki!»

«Ben de seviyorum. Param olduğu zaman.»

«Geçen gün bazı arkadaşları Galata Kulesi'ne götürdüm. Şimdi orada yeni bir lokanta var. Ne güzel bir kule değil mi? Bir gizem, bir büyü sanki. Yusyuvarlak Ceneviz Kulesi'ne oturuyorsun, ışıklar içindeki Istanbul'u görüyorsun. Ve lokantanın zemini yavaş yavaş dönüyor.»

«Nefis bir yer herhalde» dedin. «Gündüzleri çıkıyorum oraya, Galata'nın çatılarına, başka binalar arasına sıkışmış kiliselere, sinegoglara, karşıdaki Istanbul'un camilerine, Haliç'e doğru uzanan sonsuz ufka bakıyorum.»

«Akşam olurken Haliç'in suları parlatılmış bir gümüş gibi parıldıyor» dedi Belkıs.

«Sadece Haliç'in üzerinde görülebilecek bir renk değil mi? Çok seviyorum Istanbul'u.»

«O gece benimle çok güzel yattın» dedi Belkıs.

Solgun sarışınlığına, yeşil gözlerine baktın.

«Her zaman yatmak isterim seninle» dedin.

Garson buz kutusunun içine bir şişe şarap daha yerleştirmişti. Soğukluğu, doğrudan üzüm tadını vermese de, mahzenin kokusundan birşeyler saklıyormuş gibi bir tad veren, beyni saran sihirli içkiydi bu.

«Çok içelim» dedi Belkıs. «Ben pek beceremesem de.»

«Yok, yok, iyi içiyorsun.»

«Evet. Epeyce alıştım, üstesinden geleceğim bu işin.»

Otelin en üstteki terasımsı katında yer alan lokantanın, bu yükseklikten Boğaz'a bakan pencereleri, içinde karşı kıyıların bazı ışıklarının parladığı geceyle örtülüydü. Cam kıyısında oturmadığınız için, buradan Boğaz'a inen kıyıyı, otelin aşağıdaki terasının da altında kalan otomobil yolunu göremiyordunuz. Lokantanın orta bölümlerindeydi oturduğunuz yer. Boğaz'ın karşı kıyısındaki, epeyce ötedeki tepeleri, küçük engebelerle uzanıp duran araziyi düşündün. Eski yalılarla, kendine özgü ihtiyar ağaçlarla kaplı sahil bittikten sonra, ötede, tepelerin üzerinde arazi de, bitki örtüsü de değişiyor, Anadolu köylerine benzeyen köylerle, toprak köy yolları başlıyordu. Oralarda yerleşmiş birliklerin, kışlaların kimi bölümleri de askeri tutukevlerine çevrilmişti.

«Beni kürsüsüne asistan almak isteyen profesör de tutuklandı» dedi Belkıs. «Böylece büsbütün sallantıdayım. Onu ziyarete gideceğim, izin verirlerse. Turta yer misin?»

«Hayır.»

«Öyleyse konyak?»

«Onu kim reddedebilir.»

Belkıs garsona iki Martell ısmarladı. Hep bu markaydı ilk akla gelen.

O iki Martell'den sonra birer Martell daha içtiniz. Konyak, daha da tatlı yapıyordu geceyi. En iyisi konyaktı: insanı hem diriltiyor, hem de derin bir sarhoşluk veriyordu. İçe dalımın, ama insanın içindeki o korkunç hayaletlerin çağrışımını getirmeyen, insanı kötümser yapmayan bir içe dalımın içkisiydi sanki.

Burada lokantayı dolduran insanlar, karanlık gecenin içine uzanan, Boğaz'a bakan pencereler, asansörden sonra çıktığınız hah kaplı merdivenler, heryeri kaplayan o pastel renklerle Belkıs'ın zenginlik içindeki yumuşak varlığı, ardarda içilen konyaklar... İçini kaplayan alkolün verdiği sıcaklıkla özgürdün, özgür, cesur ve oldukça diri. Sanki seni koruyan bazı iç-güçler vardı ve sen o rahatlığın içinde genişleyen öznel güçlerinle, daha çok içebilmek istiyordun.

Belkıs:

«Eti pek beğenmiş olduğumu sanma. Hiç de iyi yapamamışlardı bugün» dedi.

«Yoo, yeniyor, ben memnunum.»

«Ne diye oturup duruyoruz burada. En alttaki bara inelim.» dedi. «Gel konyak içeceksen alttaki barda sürdürelim bunu.»

Genç, çok genç olduğun, Istanbul yakasındaki fakülteyle, fakülte kantinine gidip geldiğin, gecelerini de edebiyat meraklısı arkadaşlarınla Beyoğlu meyhanelerinde geçirdiğin dönemde evlenmeye söz verdiğin kızı düşündün. Elindeki parasıyla arsa spekülasyonu yapmaya çalışan babasının bu otelin yapılışına verdiği önemi anımsadın: yeni yeni içinde yeraldığını düşündüğü, düşlediği sınıfın bir sembolü gibi görüyordu bu oteli. Evlerinin küçük salonunda öğle yemeği yediğiniz vakitlerde, sözü bu otelin yapımına getiriyor; oraya akşam vakitleri 'beş çayına' gideceğini, kendi klanının bir

törenindeymiş gibi, ağır, törensi bir sesle anlatıyordu. Bu büyük otelin yapılarak açılması, onlar için ABD'nin arkalarında olduğunu gösteren bir simgeydi sanki. Yeni ilişkiler doğacaktı ve bu yeni ilişkiler onlara artık sınıflarını değiştirdiklerini, kendileri gibi olanlarla birlikte o uzaktaki büyük, zengin ülkenin yanında yer aldıklarını fısıldayacaktı.

Sonra da o yılların Istanbul'unu düşündün: ağaçlar kesilerek açılan bulvarları, toprak alanlara doğru uzayan çıkışsız geniş asfalt caddeleri, Aksaray'a doğru inen yeni açılmış bulvarı, oradaki geniş bir yer olan pastahanenin önüne vuran güneşi, camların ötesinde görünen, bulvarın hemen kıyısındaki tahta, eski Istanbul evlerini, hiçbir zaman bütünüyle zenginleşip modernleşemeyecek olan eski kenti... bugünün dünyasına hiç de benzemeyen, uzakta kalmış bir ilk-gençliği. Ardından da değişen kentle birlikte herşeyin değişmiş olduğunu düşündün. Sonra da kendi yaşamını düşündün: gençlikten yaşlılığa doğru uzanan bir tek yaşam değil de, sanki ayrı ayrı verilmiş birkaç yaşamdı sana sunulan, birbiriyle ilintileri salt senin belleğinde yaşayan, farklı birkaç yaşam.

Üstelik denizlere gömülen Istanbul'u ardında bırakıp, bu kuzey kentine sığındıktan sonra bu parça parça yaşamları daha iyi anladın.

Amerikan barın bulunduğu kat giriş katının da altındaydı; fakat karşıda, Boğaz'a bakan geniş bir vitrinin açıldığı terasa doğru uzanıyordu. İki metre kadar yükseklikte paravanlarla çevrilerek dekore edilmiş bir Amerikan bardı burası. Gecenin o saatinde pek de kimseler yoktu burada.

«Al Capone'la sevgilisi gibi antremizi yapalım.»

«Herşeyle alayı bırak.»

«Bak, burada ortada oturalım. Lokantaların da barların da ortalık yerlerini seviyorum.»

Bacaklarını uzattın ve çok uzun zamandır belirsiz bir gerginliği yaşadığını, kendini çoğu zaman rahat bırakmadığını farkettin.

«İki konyak. Martell.»

Belkıs:

«Bu gece burada kalacağız» dedi.

«Ne gereği var. Bizim kendi evlerimiz yok mu?»

«Burada kalıyoruz bu gece. Para harcamak istiyorum. Hepsi bu. Odayı ayırttım bile. Havuza bakan taraftaki en büyük odalardan biri. Oradan otelin ön bahçesine bakacağız. Evler biraz ötede bomboş dururlarken biz burada yatacağız.»

«İki Martell daha, lütfen.»

Turist topluluklarının bulunduğu 'danışma'dan odanın anahtarlarını aldı Belkıs. Küçük bir masada oturmuş, turistlere broşürler dağıtan birisinin yanından geçtiniz. Gecenin geç saatinde, kentteki gezintilerinden dönen yorgun argın birkaç turistle birlikte asansöre bindiniz. Üst katlardan birine çıktınız. Otelin köşelerinden birine rastlayan büyük odaya girdiniz.

İlerdeki pencerelere doğru yürüdün, geceleyin dibinden ışıklarla aydınlatılan havuza baktın. Uzun, çok geniş bir odaydı bu, neredeyse de iki oda gibi bölümleniyordu. Belkıs kapının çevresini aydınlatan ışığı yakmıştı. Birdenbire bir kürkü andıran tüylü ceketi çıkardı sırtından, göğüsleri ortaya çıktı.

«Hiçbir şey giymemiş miydin içine? Bir gömlek falan.»

«Hayır hiçbir şey giymedim.»

«Hay allah. Sonra da Al Capone'la sevgilisi deyince kızıyordun. Tam da o sahne bu.»

«Sus. İyice vermek istiyorum kendimi.»

Pek de iri olmayan göğüsleri vardı, ince beyaz teni odanın mat karanlığında parlıyordu. Bütün bütüne sarıldın ona.

«Gilda» dedin, Rita Hayworth'un eski bir filmini anımsatarak.

«Gene alay ediyorsun.»

«Alay falan değil. Madem böyle istiyorsun...»

«Bütün hayatımca çok çekici bir kadın olmaya çalıştım» dedi.

«Çekici bir kadınsın.»

«Ben de öyle düşünebilsem.»

Kapıya yakın olan yatağa sürüklendiniz. Belkıs'ın eteğini çıkarması gerekiyordu.

«Yarın da bu geniş odada at yarışları yapılacak.»

«Nerede?»

«Bu odada.»

«Sus şimdi.»

Orada bütün gece yattınız.

XVI. SABAH KAHVALTISI

Sabahleyin giyindikten sonra Belkıs:

«Kahvaltıya Park Otel'in pastahanesine gidelim» dedi.

«Nefis bir düşünce!»

«Düşün ne güzel bir sabah kahvaltısı, o klâsik yerde, kurvasanlar, demli çaylar gümüş çaydanlıklarda, bir yığın da batonsale.»

«Bak Belkıs, hiç de uzakta değilmiş annenin evi. Neredeyse görünecek burdan.»

«Oraya sonra gideceğiz» dedi. «Sahi Kireçburnu'ndaki evi hiç görmedin sen.»

«Otomobilin de şuralarda olacak. Bahçede ağaçların dibinde bir yere, şu yana bırakmıştın sanırım.»

«Duruyor mu otomobilim?»

«Duruyor sanıyorum. Şu beyaz olanı değil mi?»

«Çalsalardı keşke» dedi.

«Merak etme, bir gün çalarlar.»

«Biliyor musun? Çok genç olduğum zamanlarda, Galatasaray'da ya da Tünel'e doğru bazı barlara giderdik. Tabiî kadın arayan erkeklerin gidişi değil bu gidiş. Bütün arkadaşlar, bir arada olmayı, içki içmeyi sürdürmek için giderdik o barlara. Oralarda, bazı yahudi orkestraların çaldıkları *Klezmorin* türü bir müzik çalınırdı. Bohemya'dan, Odessa'dan, Varna'dan gelmiş yahudilerin çaldıkları müzik. —Kimbilir ne zaman?— O müziği dinlemek istiyorum şimdi. 'Köşe başında

sigara satan adam'ın öyküsü ya da 'Gümüş evlenme'... sonunda içli bir valse dönüşen o müzikleri.»

Park Otel'in cadde kıyısındaki pastahanesinde bir yaz günü sabahı oturdunuz. Belkıs'ın, Hilton Oteli'nin odasında düşündüğünden de güzel bir kahvaltıydı bu. Gülümsüyordun.

«Seninle birlikte yaşamak eğlenceli birşey olurdu herhalde.»

«Neden?»

«Sabahları gülüp duran bir adam. Her gün neşeli bir sabah en azından.»

«Evet. Sabahları çok iyi uyanıyorum. Az uyusam da neşeliyim her sabah.»

«Eğlenceli bir hayat!»

Onun birlikte yaşamak konusunda yaptığı şakayı şakayla karşıladın.

«Seninle birlikte yaşasak, bir de metresim olmasına izin verir misin?»

«Tabiî. Neden olmasın. Kadın olarak bir kadın bile etmem ben. Ne kadınlar var. Ne güzel hayvanlar! Evvelsi pazar Kilyos'da gördüm. Ne güzel kadınlar vardı. Ne güzel hayvanlar. Tam şetilecek kadınlar.»

Belkıs kırıldı mı diye düşündün.

«Sen kendin güzel birşey değil misin?»

«Sıskanın biriyim.»

O gün Park Otelin pastahanesinden çıkınca, çalışmaya gittin. Rüzgâr çıkmıştı. Belkıs Cağaloğlu'ndaki bürosuna giderken, seni de iş yerine bıraktı. Sen otomobilden inerken:

«Artık seninle yattığımı bütün arkadaşlarım biliyor» dedi.

Kendisini özgür duymak istiyordu. Neşesi yerindeydi.

«O zaman istersen eski kocana da söyle.»

«Söyleyeceğim.»

«İyi araba sürüyorsun ama frenleri sert yapıyorsun.»

«Benden bu kadar şoför olur.»

O günün akşamı Belkıs'ın, gene seni çalışma yerinden aldığını, gene onun otomobiliyle Taksim'e çıktığınızı ansıyorsun. İstiklâl Caddesi'nde Çiçek Pasajı'nın önünden geçerken:

«Benim yazıhanede çalışan çocuklarla geçenlerde bir gün buraya gelmiştik. Başka masada birkaç kadın vardı. Hiç ilgilenmediler bizimkiler.»

«Olabilir. Bütün kadınlarla ilgilenmesi mi gerekir bütün erkeklerin?»

«Sen olsan ilgilenirdin.»

«Sanmam.»

«'Siz de erkek misiniz?' dedim onlara.»

«Belki de seninle ilgileniyorlardır.»

«Çoluk çocuk onlar.»

Taksim'e yaklaşırken Aya Triada Kilisesi'nin yanındaki sokaktan sağa saptı, Santral Oteli'nin yanındaki bir yere parketti arabasını.

«Şurada bir kadeh içelim» dedi.

«Tabiî. Hiçbir işimiz yok nasıl olsa.»

«Hiçbir işimiz yok mu?»

«Var. Sıkıyönetimin bitmesini bekliyoruz.»

Santral Oteli'nin küçük kapısına yürürken daracık sokakta yanma sokuldu.

«Biliyor musun, seni sevmekten korkmuyorum» dedi.

«Neden?»

Eski, küçük İtalyan yapısı otelin üç dört basamak olan giriş kapısındaki merdivenlerini çıktınız, 'danışma'nın önünden geçip aşağıya doğru inen daracık merdivenlerden bara indiniz. Bodrumda rahat, alabildiğine rahat, alacakaranlık bir yerdi. Eski tahta masaların bulunduğu güzel bir bar.

«İyi akşamlar Maria»

«Hoşgeldiniz.»

Küçük bir tahta masanın başında Belkıs'la yanyana oturdunuz.

«Uzun bardaklarda konyak» dedin.

«Maden suyu da ister misiniz?»

«Hayır, sadece soğuk su.»

İçimi zorca olan yerli konyaktı.

Belkıs:

«Bordelleri tanır mısın?» dedi.

«Evet.»

«Beni bir bordele götür.»

«Gene yazıhanedeki genç çocuklarla bahse girdin sanırım.»

«Hayır, hayır. Şimdi alt katları Amerikan bar olan, herkese açık bordeller varmış.»

Zengin çocuklarına özgü bir cesaretle seni kışkırtıyordu. 'Kimbilir, belki de bütün istekleri de bir paravan' diye düşündün. Belki gerçekten çok cılız bir varlığı vardı; belki şimdi, yaşamının bu döneminde fantezilerin kıyısında duyuyordu kendini, belki sendin o fantezileri körükleyen; belki de arama gecesi sana rastlayıp da, ertesi gün gerçekten gözaltına alındığın için ilgilenmişti seninle. Kimbilir, belki de öyle değildi. Ayazpaşa sırtlarındaki partide sana rastladığı ilk gün, belki o gün ilgi duymuştu da sana, sonra gözaltına alınıvermen kışkırtmıştı bu ilgiyi. Kimbilir, belki de Rafael yaratmıştı bu ilgiyi, senin üzerine kurduğu mitolojilerle. Belki de sadece böyleydi Belkıs, kendi kendisiydi; fantezilerinin seninle ilgisi yoktu. Artık, bu yaşta çok iyi seziyordun ki, bütün bu insanların —arkadaşlarının da, sevgililerinin de— karşılıklı konulmuş aynaların, görüntüyü sonsuzca çoğaltması gibi sonsuz görünüşleri vardı, ardarda, birbiri ardısıra açılan.

«O gün, Hilton Oteli'ne gittiğimiz gün, ceketinin altına neden hiçbirşey giymemiştin» dedin.

«Orospu olmak istiyorum çünkü.»

«Şimdi bordelleri görmek istemen de oradan mı geliyor?»

Yeşil gözleriyle sana baktı, ardından:

«Sana açık açık söyleyeyim» dedi. «Çok çekici bir kadın olmak isterdim. Daha önce söyledim, inanmıyorsun.»

«Yeter ölçüde tatlısın.»

«Daha da *tatlı* olmalıyım.»
«Benim yanımda daha da tatlısın.»
«Gidip eski kocamla yatacağım.»
«Doğru söylemiyorsun.»
«Doğru söylüyorum.»
«Yanlış yapmış olacaksın.»

Santral Oteli'nin barından çıkıp, Parmakkapı'nın daracık sokaklarında —artık bir tiyatro dekorunu andıran eski, dar Beyoğlu sokaklarında— yürüdünüz. Yüzleri kararmış üç dört katlı taş yapılar yokuş aşağıya, Beyoğlu sırtlarından aşağılara, Taksim Hastahanesi'nin arka kapısına doğru iniyordu. Sağa saptınız. Fransız kız okulunun önünden geçtiniz. Gerçekten de Belkıs'ı o yeni tür bordellerden birine götürecektin. Alt kattaki Amerikan barda oturmanıza kimse birşey demezdi. Oraya kadın bularak, üst katta yatmak isteyen erkekler de böylesi durumlarda daha da terbiyeli bir tavır takınıyorlardı. Yasanın kıyısında dolaşan insanların belli bir saygısı vardı birbirine. Orada çalışan kadınlar da oturuyorlardı o barda, arada bir müşteri oldukça yukarı kata çıkıyorlar, ardından sevişmeleri bitince dönüyorlardı aşağıya.

«Seninle yattığımız ilk geceden sonra, Ada'dan dönüşümde, hemen eski nişanlımın evine gittim, orada uyudum. Seninle yattığımı da söyledim ona. Eski bir arkadaş gibi davrandı. Yatmam için başka bir oda gösterdi. Onun da şefkatine gereksinmem olduğunu sanıyorum.»

«Karışık bir aşk hayatın var.»

Hiç de kızmadan söylemiştin bunu. Şimdi onunla konuşurken kendini halk arasından çıkmış bir Beyoğlu bıçkını gibi duyuyordun, hattâ bıçkın aksanıyla söylemiştin.

«Çok şefkate gereksinmem var.»

İstiklâl Caddesi'nde karşıdan karşıya geçtiniz, Rumeli Han'ın pasajından geçerek, arkadaki dar, kirli sokağa çıktınız. Bu yeni tarz genelevlerden bazıları oradaydı. Eski Beyoğlu yapılarıydı bunlar. Amerikan barın bulunduğu alt kat, bir evin

salonu büyüklüğünde, hiç de lüks olmayan bir yerdi. Tavanı da yüksek değildi lokalin; binanın birinci katının kapısı açılmış, buradaki daire bir bar haline getirilmişti. Tahtadan yapılmış küçük Amerikan bardan yerli içkilerin servisi yapılıyordu. Uzunca bir masada oturan, lokalde çalıştığı anlaşılan kadınlardan birinin karşısına oturdunuz.

Servisi yapan da bir kadındı. İki konyak ısmarladın ona. Sonra da Belkıs'a yabancı dilde anlattın:

«İşte bordel. Bu kadar basit. İstersen buradaki kadınlardan biriyle yukarıya çıkıp, küçük odada yatıyorsunuz. Hepsi bu.»

Buraya gelmeye cesaret etmişti ama, doğrusu şaşkındı Belkıs. Buraya gelmek istediğini söylediği zamana göre kararsız, belki de biraz mahcuptu. Çok da tedirgin değildi ama, biraz içine çekilmiş, düşünceye dalmış gibiydi.

«Görüyorum» dedi.

Öteki masalar kadınlarla, erkeklerle doluydu. Daha çok bira ve rakı içiyorlardı.

«İstersen yukarıya çıkar yatarız ikimiz.»

«Sen istersen kadınlardan biriyle yat.»

Karşımızda oturan kadın:

«Ne diyor?» dedi.

«Hiç. Ne kadar güzel bir bar diyor.»

«Yabancı mı?»

«Evet, yabancıdır.»

«Buraları da görsün bakalım.»

Rahat, yumuşak bir kadındı. Güzelce bir ev kadını gibiydi. Önceden tahmin ettiğin gibi, kadın aramaya ya da sadece içki içmeye gelmiş erkekler de Belkıs'a gözlerini dikip bakmıyorlardı. Sokakta olduklarından da daha ölçülüydüler. Oyunu biraz daha ileriye götürdün. Belkıs'a:

«Bu kadınla yatsam, beni bekler misin?» dedin gülümseyerek.

«Sorun bu kadar kolay» dedi Belkıs. «Biz de işi ne kadar büyütüyoruz.»

«O mor şapkanı giyerek buraya gelmeliydin.»

Güldü.

«Ne matrak bir şapka değil mi?»

«Hayır, çok güzel bir şapka. Istanbul'da yarattıkları çöplüğün üzerinde uçan masalsı bir kuş sanki.»

«Ah, senin gibi ben de 'pis herifler' diyebilsem.»

«Belki bir gün sen de diyeceksin.»

İçkilerimizi bitirdik:

«Gidelim mi artık.»

«Olur, gidelim. Ama şu son yudumu da içeceğim.»

«Ne güzel bir yer değil mi? Hemingway yeniden Istanbul'a gelebilse, kuşkusuz uğrardı buraya.»

«Gerçekten çok ilginç bir yer.»

«Şapkan çok güzel bir şapkaydı, sevgili Belkıs. Ne güzel, geniş kenarlı, mor renkte bir şapkaydı.»

Yeniden Rumeli Hanı'nın altından geçtiniz, caddeyi aşıp Parmakkapı'daki dar sokaklara girdiniz. Oradan sokakları döne döne, yeniden, Santral Oteli'nin yanına kadar yürüdünüz. Evlerde ışıklar yanıyordu ve gezinen bir yığın insan vardı sokaklarda. Belkıs otomobilinin kapısını açtı, direksiyonunun başına oturdu. Ardından da öteki kapıyı açtı senin binmen için. Yanına oturdun. Marşa bastı, vitese takıp hareket ettirdi arabayı. Öndeki parketmiş arabayı sağlayıp, kaldırımın kenarındaki sıradan çıkabilmek için üç dört defa manevra yapmak zorunda kaldı.

Taksim Alanı'nı, Bulvar Kahvesi'nin önünden uzanan yolu, Divan Oteli'nin önündeki dörtyol ağzını, Elmadağ'ı geçip Harbiye'den kıvrılmış, Valikonağı Caddesi'ndeki sinemanın yanında, annesinin evinin önüne gelmiştiniz. Senin otomobilinse yolun karşısındaki parmaklıkların önünde duruyordu.

«Bebek'deki evime gideceğim» dedi Belkıs.

«Bu gece beni bırakıyor musun?»

«Bırakmıyorum.»

«Bırak istersen.»

Belkıs'ın arabasının kapısını açtın, parkın parmaklıklarının önünde duran otomobiline doğru yürüdün. Sen indikten sonra Belkıs otomobilini hemen hareket ettirmedi. Duruyor, sana bakıyordu. Sen 60 modeli Opel Kapitän'i arka arka park yerinden çıkardın, kaldırımdan indirdin, onun arabasının arkasındaydın şimdi. Yavaş yavaş hareket ettirdi arabasını. Sen de onu izledin. Kendi içine saklanmış gibiydi Belkıs; ama sen gene de birşeyler söylemesini istiyordun sana. Emlâk Caddesi'nden aşağıya doğru indiniz, Maçka'ya inen geniş asfalt yolun üzerindeydiniz şimdi. Belkıs, Maçka Oteli'nin önünden geçti, caddenin Dolmabahçe'den çıkan caddeyle birleştiği yerde, ıssız, güzel, ağaçlıklı yolda eski —Osmanlı döneminden kalma— suyu akmayan çeşmenin önünde durdurdu arabasını. Sen de arkasında durdun. Kapıyı açıp çıktın. Birşey söylemeksizin arabasına yaklaştın. Camı açıktı.

«Ne istiyorsun benden, eşşoğlu eşek?»

«Bebek'e kadar izleyeceğim seni.»

«Seviyor musun beni?»

«Seni de, başka kadınları da seviyorum.»

Güldü.

«Bırak öyleyse arabanı burada.»

«Otelin önünde bir yere parkedeceğim.»

Bu defa oydu arkandan gelen. Ağaçlıklı yolda çok seyrek geçen taşıtlar vardı. Tatlı ve aydınlıktı gece, hava yumuşacıktı. Otele yakın bir yerde parkettin arabayı. Çıkıp onun otomobiline geçtin, gene onun yanına oturdun.

Geldiğiniz yoldan Nişantaşı'na çıktınız. Annesinin apartmanının önünde parketti arabasını. Sinema çoktan boşalmış, ışıklarını söndürmüştü. Sadece ötedeki bir lokalin kapısındaki ışıklar yanıyordu. Giriş kapısını anahtarıyla açtı. Asansörle yukarıya çıktınız. Bazı koltuklar yaz mevsiminde tozlanmaması için beyaz amerikan beziyle örtülmüştü. Camlı

dolaplarda annesinin antika koleksiyonları vardı: gümüş paralar ve bazı küçük Hitit heykelcikleri. Dolapların üzerindeyse birçok içki şişesi sıralanıyordu. Salonda, gene aynı koltuğa oturdun.

«Annemin konyakları. Birini içelim de, ben tekelden çaktırmadan yeni bir şişe alayım ona.»

«Koleksiyonu bozulmamalı tabiî.»

«Unutmuştur bile. Bu eve aylardır gelmiyor bile. Artık Tekel de getirtmeye başladı bu içkilerin bazılarını.»

Ayaktaydı. Yüksekçe bir yere çıkıp, annesinin konyaklarından birini aldı. Birer kadeh koydu kristal kadehlere. Yanına oturup gömleğinin altından gövdeni okşadı.

«Benle kolayca orgazm olamıyorsun ama.»

«Çok zor, sadece senle değil. Bilmiyorum, belki de kabahat bende. Belki de konyaklar yapıyor bunu. Kendimi kötü alıştırdım.»

«Orospularla kolayca olursun ama.»

«Ne denir?»

«Gel buraya.»

Uzun koridoru, geçen defa birlikte kaldığınız küçük odayı, sağdaki banyoyu, ardından iki yanda bulunan iki oda kapısını geçip, evin arka yanına düşen salon kadar büyük bir yatak odasına geldiniz.

«Annemin odası.»

«Çok büyük bir yatak odası burası.»

Belkıs, annesinin yatağının üzerindeki örtüyü açtı.

«Şimdi burada yat sen.»

Soyunarak yatağa girdin. Yanma gelirken bir albüm vardı elinde.

«Sana nişan törenimin resimlerini göstereceğim.»

«Şu ünlü törenin mi?»

«Evet, onun.»

Kocaman bir albümdü. Belkıs sayfaları açıyor, bir bir fotoğrafları gösteriyordu sana: yeni kurulan Ankara kenti, ni-

şanlısının 'Bağımsızlık Savaşı'na katılmış babası, Ege sahillerinde bir yerde, Anadolu'yu terkeden hıristiyanlardan kalma bir eve yerleştikten sonra, evin bahçesinde çekilmiş bir fotoğraf, ticaret hayatıyla ilgili resimler, sonra Belkıs'ın babası, askerî okulda öğrencilik yılları, genç bir subaykenki resmi, açtığı ilk müteahhitlik bürosu, satın aldığı arsaların fotoğrafları, sonradan o arsalar üzerinde türeyen, yeni yeni, kent büyüklüğünde mahalleler, babasının annesiyle evlenme töreninde üniformalı, kılıçlı resmi, hemen hepsi de merasim kılığındalar... sonra Belkıs, büyük bir salonda kendi nişan töreninde, çok şık, davetlilerle fotoğrafları, ilk kocası, bürokrat olan tombulca bir adam, Belkıs'ın İsviçre'de göl kıyısındaki fotoğrafları, ilk kocasıyla deniz kıyısında çekilmiş fotoğraflar... hepsi birçok yerde gördüğün, ama gene de gizli tutulan birşeyler saklıyormuş gibi gelen görüntüler.

«Bırak bunları Belkıs.»

Onun örtünün altındaki, yaz rüzgârıyla serinlemiş, hafif nemli gövdesine sarıldın. —Arkaya açılan camlardan biri açıktı ve çok hafif bir rüzgâr vardı sanki havada—. Bacaklarının arası ıpıslaktı. Biraz sonra çıplak gövdesinin içindeydin onun.

XVII. ISTANBUL

Şimdi Istanbul —bütün bu kalabalıklaşan ve yıkılan kent— sana büyülü bir perdenin arkasından görünüyor. 50'li yıllar bitmemiştir, Beyoğlu'nda kaldırımları sabunlu suyla yıkıyorlar. Vakit sabaha doğru. Kaldırımları yıkayan genç işçi, biraz sonra, eline aldığı kırmızı su hortumuyla sulayacaktır sabunlu suyla yıkadığı yerleri... Yirmi yıl öncesinden de eski zamanları anımsıyorsun. Beyoğlu'nda Olivo Pasajı'ndaki büyük bir evde sabahladığınız geceleri. Mavi sabah, ışıklarıyla gecenin lâciverdini kovmadan çıkardınız taş sokaklara. Kimsecikler yoktur kaldırımlarda. Caddedeki yapıların kurşun rengi yüzlerine bakıyorsun. O güne değin görmediğin süslemeleri, oymaları, kabartmaları, balkonların kenarına yerleştirilmiş küçük heykelcikleri görüyorsun. Yukarı katlarda değişen pencere biçimleri seni şaşırtıyor. Sokağa doğru uzayan modern cumbalara bakıyorsun. Henüz herkesin uyuduğu saatler bunlar.

Yanında kıvırcık saçlı bir arkadaşın yürüyor, bir resim delisi, sabahın renklerini görmek isteyen, uyku tutmayan biri, deli gibi sert içkiler içiyor geceleri. Cihangir sırtlarına uzanıp, denize inen daracık sokaklardan denizi seyredeceksiniz. Bembeyaz bir sokak göreceksin, bahçe duvarlarından dışarıya ağaçların dalları sarkmış, bir merdiven sokak: taşlarla döşeli merdivenler, aşağıdaki imparatorluk zamanından kalma arnavut kaldırımı döşeli eski sokaklarla birleşen bir sokak. Ardından da Boğaz'ın kıpırtılı sularını görüyorsun.

Gece yarısı Galatasaray'daki Saint-Antoine Kilisesi'nde âyin yapan katolikler dağıldı. Aynalıçeşme'de, bahçe içindeki protestan kilisesinde verilmiş olan org konserinden dönenlere rastlamıştınız gece yarısı. O gece bütün kiliselerde âyin vardı: gregoryen, ortodoks, katolik kiliseleri gece yarısına kadar doldu taştı.

Balıkpazarı'ndaki ermeni gregoryen kilisesinin açık, demir kapısından içeriye girdin. Mermer döşeli taş avluya bakarken geçmiş paskalyaları düşündün. *Baylan* pastahanesinde pastaların bulunduğu tezgâhların arasına konulmuş renkli yumurta sepetlerini, vitrinlere vuran caddenin ışığını, eski Beyoğlu'nu. Balıkpazarı'nda, geceleyin, kaldırımlara yaydıkları sergilerini kapatmış olan satıcılar yeniden açacaklar onları. Meyva, sebze, balık sergileri... midye tavası satan araya sıkışmış satıcılar, lakerdalarını yerleştirdikleri küçük camlı dolapları açacaklar. Satıcı, müşterisine satmak için keskin, ince bir bıçakla kesecek lakerdayı, küçük terazide altın tartar gibi tartacak. Sonra gene bıçağın yardımıyla yerleştirecek kestiği parçaları, beyaz, yağlı kâğıda. Bir yandan da alçak sesle söylenmektedir kendi kendine: 'palamut lakerdası mı istersin, torik lakerdası mı, ikisi de var, mersin balığı fümesi gittikçe pahalılaşıyor, istersen ondan da al, şimdi almazsan canın sağolsun, sonra alırsın be abi.'

Av hayvanı satan dükkânlarda tavşanlar, yaban ördekleri sarkıyor, bıldırcınlar camekânm içindeki tabaklarda. Bir iki saat sonra açılacak o dükkânlar da. Pırıltılı camekânlarda tulum peynirleri, Urfa yağları, tereyağlar, Polonezköy balları parıldayacak. Tezgâhta çeşit çeşit pastırmalar var. Orta yağlısından almalısın. Ermeni satıcı onu öğütledi. Yirmi yıldan da önceki Beyoğlu'na gitmelisin, sabahleyin orta yağlı pastırmadan alıp Boğaz'm kıyısına uzanmalısın. Öğleye doğru, sıcağın bastırmaya başladığı saatlerde, orada, denize yakın bir çardağın altında bir duble sulu rakı içmelisin. Bebek'te yap bunu. Denizin kıyısındaki caminin duvarına yakın bir yerde;

kahvenin altındaki, denizle bitişen küçük meyhanede. Orada denizin yanıbaşında oturuyorsun, deniz ayaklarına değin ulaşıyor. Kırmızıya, yeşile boyalı balıkçı sandalları kıyıya çekilmiş. Küçücük Bebek iskelesine bir gemi yanaşıyor. Boğaz'ın suları üzerine günün ışıkları vuruyor. Şimdi sana hepsi uyanılmış düşten sonraki bir dünya gibi görünüyor. Burada, rutubetli iç-avludan başka bir yeri görmüyorsun çünkü. Onca uzakta olan Istanbul'u düşünürken, onunla ilgili herşeyi yakınında duyuyorsun şimdi. Sandalların kırmızılı-yeşilli boyası gözlerini yakıyor, sular yükselip ayaklarını içine alıyor, balıkların pulları o serin ışıkta parıldıyor. Deniz alıp götürmeli seni!

XVIII. SAİT HALİM PAŞA YALISI'NDA

Sonbahar yaklaşıyordu.

Belkıs'la hemen hemen her gün buluşuyordunuz. Birlikte Kilyos'a gittiniz, Kavaklar'da serin yaz akşamları mendireğin üzerine yerleştirilmiş bir masada rakılar içtiniz. Yağmurlu havalarda babasının sahip olduğu sinemada oynayan Amerikan filmlerini seyrettiniz. Belkıs'la birlikte, bu nitelendirilmesi zor —gittikçe isimsizleşen— kalabalık kentin sokaklarında, askerlerin dolaşıp durduğu yerlerde gezinmek güzeldi. Bazı geceler, o dönemde ucuz olan Tarabya'daki balık lokantalarına gidiyordunuz. Geceleri kurulan içki masalarında başka arkadaşlar da oluyordu: tutuklanmasını bekleyen eski bir ihtilâlci subay, tanınmış bir romancının kızı, bazı gazeteci arkadaşlar, yazarlar, üniversiteden öğretim üyesi birkaç kişi... Otomobillerin çoğalmaya başladıkları o dönemde, hemen hemen herkesin bir otomobili vardı; Boğaz'ın kıyısındaki yoldan ya da bazı günler yukarıdaki yollardan, tepeler üzerinden dolaşılarak geliniyordu, kıyısı lokantalarla dolmuş olan Tarabya'ya. Işıklar içindeydi içkili lokantalar. Hava soğuk değilse, dışarıda, meyhanenin önünde ya da kıyıda ayrılmış olan yerde oturuyordunuz. Hava serinse içeride, camın önündeki bir masada.

Işıklar içinde meyhanelerdi bunlar, Tarabya koyunda sıralanan meyhaneler. 70'li yıllarda sayıları durmadan artacak,

dekorları değişecek, kalabalıklaşacaktı. Midye çorbası ya da balık çorbası içiyordunuz önce. Ardından da birçok meze ısmarlamak gerekiyordu: pilâki, radiga, çoban salatası, beyaz peynir, tarama, midye tava, beyin salatası, beyin tava, balık pilâkisi, kabak ve patlıcan kızartması, kâğıtta pastırma, lakerda, çiroz salatası, füme balık, ızgara köfte, arnavut ciğeri, et sote, ciğer sote, ızgaralar... Bazı günler de balık yeniyordu: tekir, mercan, istavrit, sardalye, palamut ızgara, uskumru, bir parça torik, kılıç ya da mersin, maydanozlar, defne dalları... Onun sürekli değişen ruh hallerine bakıp, kendini ona fazlaca bağlamamaya çalışıyordun. Çoğu zaman olduğu gibi korkuyordun aşka düşmekten. Aşkın seni deliliğin kıyılarına götüreceği konusunda, eskiden beri içinde taşıdığın bir kuşku vardı.

Öyle sanıyorsun ki Belkıs, gene bir hovardalık gösterisi yapmak istedi ve seni Yeniköy'de, Sait Halim Paşa Yalısı'nın bahçesinde yeni açılmış olan bir «diskotek-lokanta»ya davet etti; orada bahçenin içinde buluşacaktınız.

Oraya yalnız gittin.

Belkıs bir ağacın gövdesine yakın bir yere yerleştirilmiş bir masanın çevresinde birkaç arkadaşıyla birlikte oturuyordu. Saçları düzgünce taranmış bir kızla, iki genç adamdı bunlar. Sen gelince o masadaki mumları yaktı, gene yemeklerin seçilmesinin kendisine bırakılmasını istedi. Soslu bir balık isteyecekti, «burada nefis yapıyorlardı.»

«Ne içeceksin?» diye sordu sana.

«Bu defa rakı» dedin.

Öteki erkekler de rakı içmek istediklerini söylediler; saçlarını dümdüz taramış olan kız, Ankara'dan gezmeye gelmişti, o beyaz şarap içmek istiyordu.

«Biliyorsun, iki bardak içsem sarhoş olurum. Küçük şişe söyle bana. Onun da hepsini içemem ya.»

«Hangi markadan seçelim sana?» diye sordu Belkıs.

Söze karışıp:

«Kavak» dedin.

«Şimdi özel numaralı şaraplar çıkmaya başladı» dedi çocuklardan biri. «Yıl numaralarıyla, örneğin 1964, 1966... Ama bilmiyorum küçük şişeleri olup olmadığını.»

«Duydum ama görmedim» dedi kız.

«Biraz pahalı, ama çok farklı şarap» dedi öteki genç adam.

«Her yerde satılmıyor sanırım.»

«Elmadağ'da, Dame de Sion Lisesi'nin sırasında, küçük bir şarap deposu var ya orada.»

«Sadece şarap satan bir dükkân.»

«Biliyorum.»

«Küçük ama, altta mahzenleri geniş, eski apartmanın alt bodrumu ona ait.»

«Zaten dükkân da kaldırım düzeyinin altında» dedi Belkıs.

«İkinci bodrum oluyor orası neredeyse, onun mahzeni, dükkân da sokak düzeyine erişmediği için kirası az olabilir, yoksa çok pahalıya mal olurdu adama bu dükkân.»

«Sadece orada bulabilirsiniz.»

«Ankara'da satıldığını duydum» dedi siyah saçlı kız. «Zaten Kavaklıdere şaraplarının özel yılları bunlar.»

«RV adında bir lokanta açılmış» dedi gençlerden biri.

«Evet, Kavaklıdere ile Çankaya arasında» dedi kız. «Giderek pahalılaşıyor. Sadece milletvekilleriyle yabancı misyonun gittiği bir yer haline geldi.»

«Her zaman daha alçakgönüllü meyhaneleri severim. Kumkapı'nın, Balıkpazarı'nın meyhanelerini. Yo, hayır, lüks lokantalara gitmiyorum sanmayın. Ama içkinin tadı o küçük meyhanelerde çıkıyor. Ayrıca sanıyorum ki, çok daha eski bir gelenekten geliyor onlar.»

«Siz de sosyalistlerden misiniz?» diye sordu gençlerden biri.

Bunlar, Belkıs'ın Marmara Adası'na gittiği takımdan olacaklardı.»

«Evet. Öyle diyelim isterseniz.»

Öteki, daha genç olanı:

«Sosyalizm kötü birşey değil. İsveç sosyalizmi gibi olursa.» dedi.

«İsveç sosyalizmi üzerine ne biliyoruz ki?»

Öteki genç konuyu değiştirdi:

«Yarın sabah ava çıkacağız» dedi. «Raşit'le konuştun mu?»

«Burada mı? Görmedim onu.»

«Bak arada, cazın dibindeki masada. Ona söylemek gerekli. Yeni gelen tüfekleri almayı da unutmasın. Onları denemek istiyorum. Sonra yenecek şeyleri. Domuz pastırması ile dinlendirilmiş rakıları. Geçen defa, yiyecekler arasında birçok şey eksikti.»

Sizin masadan yirmi metre kadar ötede olan pistte dans edenler vardı. Eskiden tanıdığını sandığın bir kızı görür gibi oldun. Kendini dansa bırakmıştı. Ama biraz sonra gördü seni. Gözlerini kısarak bakıyordu ağacın dalları arasından masanıza. Hafifçe el sallar gibi yaptı. Sen de hafifçe el salladın. *'Bir yerlerde, belki de biraz bize yabancı olan bir yerlerdeyiz, aynı kaderi paylaşıyoruz'* der gibi. *'Bugün ya da yarın aynı kaderi paylaşacağız.'* diye düşündün.

Ankara'dan gelen kız:

«Sizin Istanbul'da tanıdıklarınız çok galiba» dedi.

«Yakından tanıdıklarım çok değil.»

Sustu.

«Dans edelim mi?» dedi bu defa.

«Edelim.»

Pistte dansederken seninle selâmlaşan kız, siz dansa başladıktan biraz sonra, dans edilen yere yakın bir yerdeki masaya doğru yürüdü. Alacakaranlıkta arkadan daha güzel görünen endamına baktın. Sandalyesini çekerek oturduğu masada bir başka tanıdığın kız da var gibi geldi sana. Flu ışık-

lar, pistten vuran yarı-aydınlık, durgun havada masalarda yanan mumların ışığı içinde kim olduğunu iyice farkedemedin.

«Başka tanıdıklar da var galiba?» dedi dans ettiğin kız.

«Affedersin, Belkıs'ın eski arkadaşısın değil mi?»

«Birkaç yıldır.»

«Eskiden Ankara'da oturduğu dönemde tanışmıyor muydunuz?»

«Hayır. Son yılların arkadaşı. Ama artık çok yakın arkadaşım diyebilirim.»

«Marmara Adası'na birlikte mi gitmiştiniz bu yaz.»

«Ben de vardım, ama yedi sekiz kişilik bir gruptu bu. Belkıs'ın erkek kardeşleri de vardı.»

«Yarın siz de ava gidecek misiniz onlarla?»

«Biz otomobille sonradan gideceğiz. Karadeniz'de, Kilyos'un öteki ucunda bir köy lokantası var. Orada bekleyeceğiz onları.»

Dans ederken de yalının deniz kıyısındaki beyaz parmaklıklarının ötesindeki, sana sanki suları geceleyin daha da yükselmiş gibi gelen, Boğaz'ı görüyordun. Karanlıkta, kıyıya yakın geçen mavnaların yarattığı dalga rıhtıma vuruyor, suların rıhtımın üzerine yayıldığı, ardından yeniden denize çekildiğini düşündürtüyordu. Gündüzleri denize girilen rıhtımı çok iyi tanıyordun.

Dans müziği bittiğinde, masaya dönerken, anımsamaya çalıştığın kıza doğru baktın: yüzüne bir gölge de vursa tanıyordun, genç sinemacının sakladığı kızdı bu; saç tuvaletini değiştirmişti, sana gülümsüyordu.

Belkıs soslu balığı pek beğenmemişti.

«Bugün o kadar iyi değil» dedi. «Ne talihsizlik!»

«Yoo, hiç de fena değil. Üzme kendini.»

Masadaki iki genç adam, sabaha doğru birlikte ava gidecekleri Raşit'in yanına gittiler. Raşit, bu zengin genç adamlar topluluğunun başıçekenlerinden biri gibiydi. Caz susmuş-

tu. Onlar da pistin hemen kıyısında, kızlı erkekli bir halka oluşturmuşlar, aralarında konuşuyorlardı. Sabaha doğru, erkekler av tüfekleriyle, gereçlerini otomobillerinin bagajına koyup, avcı giysilerini giyerek ava gideceklerdi. Ankara'lı kızla birlikte onların oluşturduğu halkaya yaklaştınız. Esmer, kıvırcık saçlı, durgun, mesafeli görünen, ama derinden derine duygulu bir tip olduğu sezilen Raşit kıza:

«Gecenin kokusunu duyuyorum» dedi.

«Önemli olan yarın sabah hayvanların kokusunu duymak» dedi kız.

Güldü Raşit:

«O işi yapacak hayvanlar bizde de var.»

«Güzel bir av olacak» dedi, bizim masamızda oturan genç adamlardan biri.

Oyuna ara veren bir basketbol takımının biraz yorgun oyuncularını andırıyorlardı. Onları, lisede, Taksim'deki tenis klübünde, yıllarca önce Uludağ'a çıktığında, Ankara'daki, Elmadağ'daki bazı klüblerde tanımıştın. Sandığından da daha duygulu genç adamlardı. Atak, şımarık görünüşlü, ama sıkılgandılar. Babalarının paralarının çokluğu onlarda bir güven, ama aynı zamanda bir boşluk da yaratıyordu. Çoğunlukla kadınlara fazla ilgi göstermeyen bir görünüşe bürünürlerdi, ama sadece görünüşte bu, bayağı ilgileniyorlardı onlarla, günü geliyor trajik aşklar, duygusal sarsıntılar, boşlukta sallanmalar yaşıyorlardı. İntihar edenleri de oluyordu.

Kendi yakınına gelen herşeyle ilgilenmek zorunluluğunu hisseden Raşit, Ankara'dan gelen kıza:

«Caz susunca denizin sesi duyuluyor» dedi.

Belki de bu kıvırcık saçlı zengin çocuğu bu kızı beğeniyordu.

İttihât ve Terakki Fırkası'nın sadrazamlarından Mısırlı, Malta sürgünü Sait Halim Paşa, sarayı andıran bu büyük ah-

şap yapıya geniş bahçesiyle sahip olmuş, orada ermenilerle bir barış anlaşması da imzalamıştı, ama oturamamıştı bu yapının içinde. I. Dünya Savaşı'nın sonunda İngilizlerce tutuklanıp götürüldüğü Malta Adasından kaçtıktan sonra Roma'da bir ermeni tarafından öldürülmüştü. Şimdi geniş mermer merdivenlerle çıkılan yalının birinci katındaki geniş girişinde en ince, en güzel giysilerle süslenmiş, durmadan yenilenen *burjuvazi*nin «seçkin» kadınları dolaşıyordu. Gündüzleri de bütün bu seçkinler topluluğuyla onlara yamananlardı kıyıda, ağaçlar ya da renkli güneş şemsiyeleri altında vakit öldürenler.

'Diskotek-Lokanta'nın yapay bir havası olduğu için gece oldukça sönük geçti. Duyguları kışkırtmayan sakin bir akşam yemeğiydi bu sanki. Raşit'le arkadaşlarının o *'yüksek sosyete'* çocuklarının tavırları da yumuşak olmasaydı, daha da kötü olabilirdi gece. Sait Halim Paşa Boğaz'ın kıyısındaki bu kocaman konakta otururken, akrabalarından bazı genç üniversitelilerin, yığınla gençle birlikte Çanakkale'nin ölüm fırınlarında eridiğini düşünür gibi oldun. Yüzyıl başındaki yöneticilerle onların cepheye sürdükleri isimsiz genç insanlar... Belkıs yemekten sonra gene *konyaklar* ısmarlamıştı. Biraz sonra da sana:

«Beraber çıkalım» dedi. Ankara'dan gelen kız lokantada biraz daha kalıyordu.

XIX. IHLAMUR YOKUŞU

Bahçenin içindeki beton yolda, kısa boylu ağaçların arasından geçerek, üzerinde belirli aralıklarla büyük ağaçların sıralandığı ağaçlıklı kaldırıma, duvarın üzerinden sarkan sarmaşıkların önüne parketmiş otomobile yürüdünüz. Belkıs kapıları açıp, direksiyona oturduktan sonra bir süre çalıştırmadı arabasını. Başını omuzuna koyarak öylece durdu.

«Aradığım sonsuz bir yumuşaklık» dedi.

«Herşey yolunda Belkıs. İyi bir gece oldu işti.»

«Hayır, herşey yolunda değil.»

Başını omuzundan kaldırdı, kontak anahtarıyla arabanın kontağını açtı. Kaldırımın kıyısındaki ağaçların dalları sarkmıştı arabanın durduğu kaldırımın üstüne, bahçenin sarmaşıkları da parmaklıklar arasından uzanıyordu. Bitki ve çiçek kokusu vardı havada, her yerden yayılıyordu. Belkıs arabayı çalıştırdıktan sonra farlarını yaktı. Kaldırımdan salına salına indirdi arabayı. Yol boş olduğu halde, karşıya, sağa geçmekte acele etmedi. Ardından da bir arabanın yaklaşmasına karşın geçti karşıdaki gidiş şeridine.

«Dursun eşşoğlu eşek» dedi.

Uzun ağaçlıklı yollardan, Boğaz'ın koylarından geçerek kente gidecektiniz. İstinye'ye geldiğinizde ağaçlar arasından yukarıya doğru tırmanan arnavut kaldırımı yola baktın. Bu arnavut kaldırımı eski yolun biraz ötede, yüksekçe olan tepenin Boğaz'a bakan sırtında yapılmış lüks apartmanlara doğru giden bir yol olduğunu Istanbul'da pek az kişi bilirdi.

Zengin aileler bu türlü yerlere taşınıyorlardı artık: Boğaz'da, ağaçlar arasında, gözlerden uzak yapılmış yeni, geniş dairelere. Nâzan da artık orada oturuyordu. Bu yeni yapılar, kıyıdaki, limonluklarının bazı camları kırılmış, Boğaz'ın verdiği rutubetle sağlam camları yeşilimsi mat bir renge dönüşmüş eski yalılardan ne kadar da farklıydılar.

Geçen sonbahardan bu yaklaşan sonbahara kadar geçen zamanı düşündün: bir yıl kadar süren bir zaman parçası değildi bu sanki; ondan çok daha uzun, çok daha uzun bir şeydi. Geçen sonbaharda, o uzun sapsarı mevsimdi, onu ne kadar çok sevmiş olduğunu hissettin. Geçen yılki dökülen ve üzerlerine yağmur yağan, çürümüş sonbahar yapraklarının kokusunu duydun sanki. Belgrad Ormanı'nın geniş perspektifinde, görkemli ağaçların diplerine dökülmüş sararmış yaprakları görür gibi oldun. Yeniden, yeniden dökülmeye başlıyordu yapraklar. Rüzgârın ve suların birleştiği, küçük tepeleri ufka genişçe açılan İstanbul denilen bu büyünün içinde bir yıl daha geçmişti. Boğaz yolunun kıyısında yer alan su arklarında şimdiden toplanmaya başlayan yapraklar vardı.

«Düşünüyorsun» dedi Belkıs.

«Düşünüyorum. Kimbilir, belki de haklısındır, herşey yolunda değildir belki de.»

Derinden derine duyuyordun ki, (öyle sanıyordun), değişen sadece dört mevsim değildi. 1970 yılının o uzun sonbaharından bu yana değişen, gizliden gizliye hayattı da. Sarsılıyor, sonra, belki de, nereye doğru gideceği belli olmuyordu. Sarsıntının getirdiği ortaklaşa bir çöküştü de. Sarsıntıyı duyar duymaz, ona karşı kurulan engeller, bu sıkıyönetimler, aramalar, tutuklamalar, bu reform vadederek, reform isteyenleri kovuşturmalar, bütün bu kalleşlik... hepsi, hepsi ürkünç bir düşüşten başka birşey getirmiyordu. Topluca bir çöküş ve aşağılaşma. Kentin yaşamını da berbat eden birşey-

di bu. Sonra, belki yıllar sonra, bütün bu insanların değiştiklerini de ürküntüyle görecektin.

Barbaros Bulvarı'ndan, Beşiktaş'ın evleri arasındaki sokaklardan, Topağacı'na çıkan yokuşa saptı Belkıs. Bu yollardan geçerek, Nişantaşı'na, Pangaltı'ya, Elmadağ'a çıkmak çok daha kolaydı. Ardından da yeni bir fikir attı ortaya.

«Bana bir kız arkadaşını gösterebilir misin?» dedi.

«Nasıl, sevgilim olmuş birini mi? Yoksa herhangi bir arkadaşı mı?»

«Nasıl olsa olur.»

«Bu saatte mi?»

«Evet, bu saatte. Saat henüz oniki.»

«N'apacaksın bir kız arkadaşımı?»

«Göreceğim.»

«Çıldırma.»

«Gösteremezsin ki! Boş yere övünüyorsun kadınlar üzerindeki etkinliğinle.»

«Ne zaman övündüm ki?»

«Her halinle övünüyorsun. Sözle değil, tavırlarınla. Zengin olmadığın için övünüyorsun, zayıflık göstermeyip övünüyorsun, orgazm olmayarak övünüyorsun, beni hergün aramayıp övünüyorsun, ilgilensen de pek aldırmayarak övünüyorsun.»

«Basit nedenleri vardır Belkıs. Örneğin tutuklu olan arkadaşlarımı düşünüyorum ya, onlara duyduğum ilgi ön-plâna geçiyor, öteki ilgilerimi tutkulu hale getirmemi önlüyor. Böylece oyalanıyorum ben.»

«Saçma! Kendi hayatını düşünmüyor musun yani?»

«Kendi hayatımı da düşünüyorum. Ama onları da çok düşünüyorum.»

«Ne aptallık!»

«Kimbilir, belki de haklısın. Çok haklısın belki de. Birçok şeyin içinde yerim yok benim. Birçok şeyi haketmedim daha.»

«Bırak alçakgönüllülük gösterisini. Bana bir kız arkadaşını gösterebilecek misin?»

«Hem de çok genç bir kız arkadaşımı göstereceğim sana. Ondokuz yaşında. Ondokuz yaşın ne kadar güzel olduğunu anımsayabilir misin? Ben kendi ondokuz yaşımı hatırlıyorum. Genç bir insan olduğumun farkında bile değildim. Koltuğumun altında gerçeküstücü şairlerin şiirleri, Beyoğlu'nda dolaşmaya başlamıştım.»

Sustu Belkıs.

«Buradan sola dön. Sola, sola doğru.»

Teşvikiye'ye çıkan Hüsrev Gerede Caddesi'nden sola kıvrıldınız, Topağacı'nm o dar sokaklarından birine geldiniz. Tek yönlü yola gidiş yönüne ters girdiniz. Hiç araç yoktu karşı yoldan gelen. Belkıs'ın zorladığı, bulunması gerekli «kız» Twiggy Cânân'dı; yolda aklına gelmişti bu.

«Burada park et arabayı.»

Belkıs, Cânân'ın evinin hemen hemen tam önünde durdurdu arabayı, epeyce de kaldırımın üzerine çekerek, karşı yoldan gelecek olan otomobiller için yolu açık bıraktı. Cânân'ın evinin camlarında ışık yoktu. Umutsuzlanmıştın. Ama cama iki defa vurup da beş on saniye bekleyince, gerçekten de Cânân göründü pencerede. Odasından duyup gelmişti, her zaman oturduğu camın önündeki koltuğu durup duruyordu yerli yerinde.

«Dur elektriği yakayım.»

«Yak.»

«Gelsene içeriye.»

«Uyuyor musun?»

«Hayır uyumuyorum.»

«Ne düşünüyorsun Cânân?»

«Ne kadar da çok sıkıldığımı. Ama yaşamı, gene de çok seviyorum.»

«Hiç kendini üzme. Keşke ben de Elmadağ'daki kahveden senin arkadaşın olsaydım. Önceden yani. İki yıl öncesinden. Sizin kuşaktan biri olsaydım yani.»

«Ama n'apacaksın. Bizim çocukların durumu da çok iyi değil.»

«O kahveyi düşünüyorum Cânân. O günleri özlüyorum. Bütün yaşamını bir kahve adamı olarak geçirdiğini düşün. Hiç olmazsa on yılım, yirmi yılını, ne güzel olurdu değil mi?»

«Çok güzel olurdu, insanlar bozulmasaydı.»

«Sen o kuşağın en güzel kızlarından birisisin.»

«Hadi gel, içeriye, konuşalım.»

«Bak, otomobilde birisi var. Beni bekliyor. Otuz, otuz iki yaşlarında bir kadın arkadaşım.»

«Ne güzel» dedi Cânân.

«Hiç de güzel değil. Hemen hemen hiçbir şey güzel değil Cânân. Herşey sonunda bir boşluğa varıyor.»

«Öyle söyleme.»

«Hadi Cânân, gidiyorum. Gene arayacağım seni.»

Cânân gece yarısı olmasına karşılık, güzelce taranmış olan dümdüz saçlarıyla, solgun, beyaz yüzüyle arkandan baktı. İncecik, güzel bir kız olduğu, gecenin karanlığı içinde de belli oluyordu. Genç kuşak insanlarına özgü —o senin kuşağının biraz geride bıraktığı— açıklığı taşıyordu. Otomobilin kapısını açtığında Belkıs'ın gözlerinin dolmuş olduğunu gördün. Susuyordu. Sonra:

«Gerçekten varmış bir kız burada» dedi.

«Var ya» dedin. «Şansım varmış, uyumuyordu.»

«Ne kadar da güzel bir kız» dedi.

«Benim sevgilim sanma. Yeni kuşaktan o.»

«Olsun.»

«Yarışı kazandım» dedin. «Bir dahaki sefere de otomobil yarışı yaparız. Benimki eski ama seni geçerim. Sonra senin arkadaşlarınla ava gideriz. Atış yaparız. Onu da kazanacağıma inan. Doğu dağlarında az atış yapmadım.»

«Her defasında beni yendin» dedi.

«Başka yarışlar da yaptık mı?»

«Yaptık. O bordele gittiğimiz gün. Benim tanıdığım birçok insan gibi, son dakikada cayacağını sanıyordum.»

«Cayarlar mı, neden?»

«Görünüşleriyle, gerçek yaşamları arasındaki farkın bilinmesini istemezler. Şu dış-yaşam, iç-yaşam ayrımı.»

«İşi yarışa bindirmek istemiyorum ki.»

«Böylece ilk gençliğimi sanki yeniden yaşıyorum.»

Belkıs, incecik kollarıyla, arabayı vitese alıp, hareket ettirdi. Teşvikiye Camii'nin alt sokağından sağa döndünüz; ardından yeniden kıvrılarak ana caddeye çıktınız. Evlerinde ışıklarını yakmış oturanlar vardı.

«Her defasında beni yendin» dedi. «Uğraşamam senle.»

Uzunca bir süre sustunuz. Sonra:

«Seni çok seveceğim» dedin.

Durdu. Ardından yeniden sordu:

«Ne anlatmak istiyorsun bana?»

«Hiçbirşey.»

«Söyle!»

«Birşey söylemek gerekirse...» Düşündün, söyleyecek birşey gelmiyordu aklına. Sonra pek de bilinçli olarak düşünmediğin birşeyi söyleyiverdin: «Birşey söylemek gerekirse... şöyle söylemek isterim» dedin. *«Parayla herşeyi satın alamazsınız.»*

Bir an duraladı Belkıs. Gecenin ıssız Istanbul sokaklarında arabayı yavaş yavaş sürüyordu. Sonra gaza biraz daha çok bastı. Yekta'nın lokantasının önünden geçiyordunuz. Lokantanın renkli camlarından, renkli, hafif ışıklar sızıyordu kaldırıma. Susuyordunuz, ciddiliği sürüyor, birşeyler düşünüyor gibiydi, yeniden sordu:

«Nereden geliyorsun sen?»

«Marksizmden.»

Biraz önce söylediğin tümce gibi, bunu da düşünmeden

söylemiştin. Sait Halim Paşa Yalısı'ndan çıktığınızdan bu yana, pek de bilinçli olmaksızın, o güne kadar olandan başka bir düzeyde konuşuyor gibiydiniz. Bilinçle yarı-bilincin o insanı zaman zaman gerilimle bir şiir havasına sürükleyen düzeyinde. Kendi taraflarınıza çekilmiş gibiydiniz. Oysa o anda kendini pek de marksçı falan hissetmiyordun; içkinin, ardından da Cânân'la konuşmanın verdiği rahatlığın da içindeydin.

«Babamın hakkı var. Siz bu toplumu değiştireceksiniz.» dedi Belkıs.

Duygularının yarattığı o yeni süreçte yol almaya devam ediyordu zihnin.

«Ben değil, başkaları... Ben çoktan ıskartaya çıktım. Ama, baban gibiler önünü alamazlar bunun.»

XX. KAÇAKLIK

Cağaloğlu'nda kaldırımın üzerinde, arama gecesinden beri görmediğin bir avukat arkadaşına rastladın. Sabahın saat onuydu, Cağaloğlu kalabalık yükünü almıştı. O seninle konuşurken hafifçe kulağına eğilerek, Selimiye Kışlası'nda yargılanacak olan gençlerden birinin savcılıkta verdiği ifadede adının geçtiğini, belki de hemen aranabileceğini söyledi. İş yerine gitmekten caydın, Belkıs'ın bürosuna doğru yürüdün.

28 Nisan gecesi sıkıyönetim ilân edildiğinden beri birçok insan tutuklanıyor, bazıları da gözaltına alınıp bırakılıyor, sonra yeniden gözaltına alınıyordu. Pek çok da kaçak yaşayan insan vardı, çevrelerini, kimliklerini, giyinişlerini, bazen de yaşadıkları kenti değiştirmişti.

Belkıs, yazı masasının arkasında oturuyordu.

«Akşam radyoda arananlar arasında adın okunmuş» dedi.

«Şimdiden aramaya mı başlamışlar?»

«Hemen şimdi bana bir vekâletname ver.»

«Notere gidelim öyleyse.»

«Yandaki binada noter var, hazırlattırıp, şimdi getirtirim, burada imzalarsın.»

Kısa bir süre sonra noterin kâtibiyle birlikte geldi Belkıs, genel bir vekâletnameydi hazırlattığı, her çeşit hukuksal yetkiyi tanımıştın ona.

«Hemen teslim olmak istemiyorum» dedin. «Uzunboylu kaçacak birşey de yok ama aradıkları zaman da elleriyle koymuş gibi bulamasınlar bu defa.»

«Ne biçim inançlı insanlarsınız siz» dedi. «Dindar mısınız, nesiniz? Herşeyi göze almış gibisiniz.»

«Hiç öyle sandığın gibi büyük büyük kararlar değil bunlar Belkıs.»

«Seni terörize olmuş göreceğimi sanıyordum. Bebek'teki evime götüreceğim seni.»

Çok güzel bir yaz mevsimiydi, Belkıs'la birlikte arkada bıraktığınız. Kentin bu Avrupalı kesiminde, sonra da Boğaz'ın güzelim kıyılarında, Tarabya'da, Yeniköy'de, Bebek'te geçmişti; koskoca bir nehir gibi akıp giden o mavi suyun çevresinde. Şimdi artık güneş kırılmış, ılık, sararan sonbahar gelmişti. Rüzgârlar ağaçların dallarını sallamaya başlamıştı; yapraklar dökülüyordu böylece, bazen de kendi kendine hiç rüzgâr yokken.

Cağaloğlu'nda yıkılmış bir yapının park yerine dönüştürülmüş arsasında duran Belkıs'ın otomobiline bindiniz —şimdi Istanbul'daki bütün boş arsalar park yeri olmuştu— Istanbul Kız Lisesi'nin önünden geçerek Divanyolu'na çıktınız. İnsan böyle durumlarda bütün polislerin kendisini tanıyacağını sanıyordu. Kaldırımdan üniformalı birkaç polis geçti, pek kimseyi de tanıdıkları yoktu.

Yerebatan Sarayı'nın önünden geçip, Gülhane Parkı'na doğru kıvrıldınız, Sirkeci'ye yaklaşırken trafik birdenbire tıkandı. Belkıs önündeki arabaları sağladı, biraz sonra da sıkışıklık azaldı.

Sirkeci Alanı çok kalabalıktı. Eski tren istasyonuna baktın, bir yığın insan girip çıkıyordu kapılardan. Marmara Denizi ile Boğaz'ın birleştiği yer, bütün o görkemli limanda deniz masmavi çırpıntılıydı. Orada Boğaz, kuzeye doğru açılıyordu. Rüzgâr ötedeki Beyoğlu'nun gri-beyaz, hıristiyan yapılarını dövüyordu. Bütün o yapıların ortasında, en yukarda Galata Kulesi görünüyordu. Ne güzel bir kentti, belki şimdi her zamankinden daha güzeldi. Galata Köprüsü'nü geçtiniz, Liman Müdürlüğü'nün yanından Tophane'ye doğru yollandınız.

Oradan artık bu saatte biraz daha sakin olan Fındıklı'yı geçecektiniz.

«O evde istediğin kadar kal, istersen hiç yakalanma» dedi Belkıs.

«Sadece birkaç gün teslim olmayacağım.»

Üzerinde düşüneceğin şeyler vardı; topluma vermek istedikleri biçim değil (onu kestirebiliyordun), kendi üzerine düşünecektin. Yalnız kalmak, yaşadıklarını düşünmek, geçmiş yazı, geçen yılın sonbaharını, daha önceki zaman parçalarını kavrayabilmek istiyordun.

Dolmabahçe'den Beşiktaş'a uzanan büyük, ağaçlıklı bulvarın gölgelerinin serinliğini duyar gibi oldun içinde. Dolmabahçe Sarayı'nın büyük, işlemeli kapısı önündeki iki asker, silâhları omuzlarında, yer değiştiriyorlardı.

Beşiktaş'tan sonra Boğaz hissedilmeye başlıyordu, gerçek Boğaziçi'ydi başlayan. Kıyı boyunca eski saraylar uzanıyor, yol Arnavutköy'de sahilde çıkıyordu. Ne güzel çırpıntılı denizin göründüğü bir sahildi, bakımsız parmaklıkların gerisinde martılar, denizin üzerine atılmış çöplere dalıp çıkıyorlardı. Sonra çarşıya doğru daralan yola girdiniz. Deniz kıyısında rum ortodoks kilisesinin vakıf evleri, kıyıya uzanan meyhaneler, balık tepsilerini sokağa kadar yaymış balık satıcıları, Akıntıburnu'ndaki açık hava kahveleri, orada, yeniden birdenbire genişleyen Boğaz, karşı kıyıda güneş ışığında parıldayan pencere camları, bahçe içindeki büyük ahşap köşk: Mısır Konsolosluğu'ndan sonra, ağaçlar altından Bebek mahallesine giren geniş bulvar... Küçük Bebek'ten sonra artık denizle beraberdiniz. Burada iklim yumuşuyor, rüzgâr azalıyordu. Robert Kolej'in kapısına varmadan dik bir yokuşu tırmandı otomobil, apartmanların, köşklerin gizlendikleri sakin, kuytu bir yokuşu.

Biraz daha yukarıda küçük bir açıklık vardı, oradan da tepelere doğru uzanan orman başlıyordu. Boğaz'ın kendine özgü ihtiyar ağaçları. Otomobilini o alana parketti Belkıs.

Alanın çevresinde yeni yapıldığı belli olan apartmanlar yeralıyordu; geniş pencereli, ormanın güzelliklerini evin içine taşıyan yapılar.

Yokuştan biraz aşağıya indiniz. Belkıs anahtarını çıkararak yokuşun üzerine düşen apartmanlardan birisinin kapısını açtı. Asansörle, dördüncü kat olduğunu sandığın, önünde bir balkonu da olan, genişçe bir daireye girdiniz. Salondan balkona, rayları üzerinde kayarak açılan kapı bütün salonun genişliği ölçüsündeydi. Belkıs terasın kapısını açtı. Terastan Boğaz'ın karşı kıyısındaki eski, ahşap yapılarla, Boğaz'ın Istanbul'a kadar uzanan bütün mahalleleri, parça parça, görünüyordu. Hava biraz sisli olmasa, camilerin silüetlerini de görecektin. Üzerinde ışığın buğulandığı garip bir su parçasıydı Boğaz. Güneşin vurduğu terastan içeriye, yumuşak sonbaharın kokuları yayılıyordu.

«İşte bu evde oturacaksın» dedi Belkıs, «istediğin kadar.»

«Sadece dört beş gün.»

«Yukarıda bir çatı katı var. Orası da benimdir. Tamamen boş duruyor. Bu yukarıdaki iki kata kimse uğramaz.»

Küçük pencereleri Boğaz'a bakan mutfağa götürdü seni. Buzdolabını açtı.

«Görüyorsun yiyecek dolu. Rakı ve şarap var. Kitap ararsan arka odada. Ben de arasıra uğrayacağım.»

«Annemin evine bir telefon edeyim» dedin.

«Telefon salonda.»

Annenin sesinde aşırı bir heyecan yoktu; bu olayları kanıksadığını, küçük gördüğünü, hiç de çekinmediğini belli ediyordu. Gece yarısından sonra birkaç polis ve askerin eve geldiklerini, birinin elinde bir fotoğraf makinesi olduğunu anlattı sana.

«Herhalde evde bulacaklarını umuyorlardı. Yataktan uyandırıp pijamayla resmini çekeceklerdi sanırım» dedi annen.

«Aldırma» dedin ona. «Beni merak etme. Kendi bildiklerini okuyorlar. Birkaç gün sonra teslim olacağım.»

«Hepsi düzelir oğlum.»

Belkıs'ın arasıra kullandığı aydınlık dairesinde rahatça düşünecek zaman kalıyordu sana. Uzun bir koltuğu, kapısını açtığı terasa yakın bir yere yerleştiriyor, rahatça orada oturup Boğaz'ı seyredeceğini söylüyordu sana.

«Benjamin Constant'ın *Adolphe* romanını okumak istiyorum Belkıs. Nedense o küçük roman aklıma takıldı.»

Bir an düşündü Belkıs:

«İçerde kütüphanede var. Lozan'da almıştım.»

Adolphe'un öyküsüydü seni çeken; çok küçük yaşta dikkatsizce okumuştun; şimdi iyiden iyiye okuyacaktın onu.

Terasdan içeriye, ormanın ve denizin kokusu geliyordu. Çamlar —öyle sanıyordun ki— sonbaharda daha çok kokuyorlardı. Kimbilir belki de yanılıyordun. Güzelim Boğaz'ın kıyısında yarı tutuklu gibiydin şimdi.

Gündüz vakitleri Boğaz'ın ışıklar altındaki görüntüsü hiç gözünün önünden gitmeyecek. Nerede olursan ol; istersen kuzeydeki bu kentin insansız sokaklarında, istersen aşağıda, körfeze yakın olan kahvede, istersen yukarlarda, güneşli havalarda insanların güneşlendikleri taş döşeli alanda, istersen de, daha ötede, ortasında sarı Krallık Kütüphanesi'nin bulunduğu parkta. Belkıs'ın, Boğaz'da, dik bir yokuşun kıyısına kurulmuş bu yeni mahalledeki dairesinde, açık duran terasın kapısından gelen kokuyu hiçbir yerde duyamayacaksın. İstersen ekili olan o geniş Alman ovasını trenlerle geç, açık pencerelerden kırların kokusunu almaya çalışarak; istersen geceleyin nehirler üzerindeki köprülerden geçen trenden başını uzat dışarıya, geceleyin parıldayan sulara bak, istersen Kuzey Denizi'ne bakan kıyılardan o denizin sonsuzluğuna dik gözlerini, Hamburg'u, Amsterdam'ı, Anvers'i, sisler içinde görünmeyen Londra'nın kıyı kentlerini düşün, duyamayacaksın o kokuları. Yılbaşında gökyüzüne savurdukları bir

havai fişek gibi gittin ve parçalanan bir iz bıraktın ardında. Haziran ayında dönencesini değiştiren güneşi izledin. Işığın yavaş yavaş devindiği, solgun, sarışın renklerin savrulduğu bir burca getirdi o seni. Yaz mevsiminin gecesiz gündüzlerine ve kışların bitmeyen gecelerine. Üzülme bundan ötürü. O delice mutluluğu düşünecek çok zamanın var daha.

XXI. TUTUKLULUK GÜNLERİ

Sonbahar günleri kışa doğru yol alırken eskisinden de geniş bir tutuklama fırtınası başladı.

Selimiye Kışlası'na teslim olduğunda, yüksek tavanlı taş avluda, nizamiye kapısının hemen yanında bulunan Adlî Müşavirlik odasının önünde bekletildin. Müşavir albayın odasından çıkacağını ya da seni odasına çağırtacağını sanıyordun. Hiçbiri olmadı; onun ilkbahardaki beş günlük gözaltının son günü, gözaltındakilerin bulunduğu barakaya gelen deniz subayı üniformalı kişi olduğunu gazete haberlerinden biliyordun. Bir saat kadar sonra, orta boylu, kumral bir yüzbaşı seni beklediğin yerden aldı; birlikte çok uzun bir koridoru geçtiniz, en alt katta depoya benzeyen bir odaya girdiniz. Yüzbaşı üzeri çıplak, küçük bir masanın kıyısında duruyordu; üzerinde bulunan herşeyi masanın üzerine koymanı istedi. Hepsini bir torbaya yerleştirerek, eşyaların adlarını özenle bir kâğıda yazdı: para, çakı, kimlik... Ardından o önde, sen arkada bir kat yukarıya, büyük kışlanın ilk katma çıktınız. Yüzbaşı önünde süngülü bir nöbetçinin beklediği bir kapıyı açtı.

«Burası» dedi. «Pijamalarınızı yanınıza almıştınız değil mi?»

«Evet.»

«Tuvalete giderken nöbetçiye haber vermeniz gerekiyor.»

Çok geniş bir bahçeyi çeviren, dörtgen biçiminde yapılmış çok büyük kışlanın, Istanbul tarafına bakan odalarından biriydi kapısını açtığı. İç-bahçeye bakan büyük pencerelerden, eğitim yapan, tıraşlı askerleri görüyordun. Nöbetçi çekilerek sana yol verdi. İçeride başka gözaltına alınmış kişiler vardı. Odada yürüdün, küçük pencerelerinden denizin üzerindeki Kızkulesi görünüyordu. Orada kalacaktın. Kızkulesiyle, uzaktaki Galata'ya bakan pencereye gittin. Boğaz'la Marmara Denizi'nin birleştiği, suyun genişlediği bu yerde gemiler gidip geliyorlardı: beyaz, yolcu dolu Kadıköy vapurları. Bazen de Boğaz'a giren büyük yük gemileri geçiyordu.

Orada bir hafta kadar kaldın; ardından aynı odada kalan genç bir avukatla birlikte askerî yargıcın karşısına çıkarıldınız, tutuklandınız; seni gözaltına alan yüzbaşı tarafından odadan alınıp askerî bir araca bindirildiniz. Arka bölümü kapalı, küçük pencereleri parmaklıklı olan araç, kentin dışına salt askerlerin kullandıklarını sandığın yollardan geçerek çıktı; Üsküdar'ın sırtlara yaslanmış kenar mahallelerini arkada bıraktı, uzunca bir süre yol aldıktan sonra, ağaçlarla çevrili, bir bahçenin içinde bulunan, askerî tutukevine vardı.

Birçok askerî yapıdan birinde olacaktı bu tutukevi. Erlerin açtığı kapıdan atladınız, büyükçe bir binanın merdivenlerini çıktınız, binbaşı rütbesinde bir subaya teslim edildiniz. O da bir çavuşa devretti sizi. Geniş koridorları geçip, binanın bodrumuna inen merdivenlerden indiniz, çavuşun açtığı demir bir kapıdan genişçe bir bodrum katına girdiniz.

Geniş, beton tabanlı bir bodrum katıydı. Karşıda, bir sandalye üzerine çıkılırsa erişilebilecek yükseklikte, uzun bir sıra, dıştan demirlerle kapatılmış pencereleri vardı. Üzerine tutukluların uzandığı ranzalar, sol tarafta, duvara kadar uzanıyordu. Demir kapılı giriş kapısının karşısına düşen açıklıkta, büyük bir masanın çevresinde oturanlar vardı: kimisi

pijaması üzerine bir palto geçirmiş, kimisi de gündelik giysileriyleydiler. Sağda, dipte, tahta bir kapı tuvaletlere açılıyordu. Girişteki demir kapıya yakın bir yerde, ranzanın altına düşen yatağını işaret etti çavuş; ranzanın üst bölümünde, seninle birlikte gelen genç avukat kalacaktı.

Yeni insanlar... yalnızlık... sessiz bir karşılanış... yarı loş bir bodrum katı. Bir sandalyenin üzerine çıkarak baktığın kışlanın bahçesinde, iki yanma ağaçlar dikilmiş yollar... İleride köy yolları, toplanmış olan sarı buğday sapları yığınları, tarlaların ortasında bırakılmış bir iki araba. Uzaktaki, ince, asfalt yoldan arada bir geçen otomobillerle minibüslerin çok hızlı yol aldıklarını düşünüyorsun.

Sen tutukevine getirildikten birkaç gün sonra Belkıs seni ziyarete geldi. Üst kattaki binbaşının genişçe, halı döşeli odasında, eski bir maroken koltukta yanyana otururken Belkıs:

«Ne zaman serbest kalacaksın?» diye soruyordu heyecanla. Beklemediği, heyecan verici şeylerle karşılaşmışçasına yanakları kızarıyor, durumunu olduğundan da çok büyütüyordu.

«Bilmem. Çok uzun süre tutuklu kalacağımı sanmıyorum.»

Binbaşı oturduğu masadan kalktı, dışarıya doğru yürüdü.

«İstediğiniz gibi konuşun» dedi çıkarken.

Kapının dibinde bir astsubay başçavuş oturuyordu. Binbaşı odadan çıkarken ayağa kalktı, başıyla selâmladı onu. O çıktıktan sonra gene yerine oturdu. Başçavuş sizi dinler gibi değildi, aslında da konuşacağınız gizli birşeyler yoktu.

«Sana özel birşey söyleyeceğim» dedi Belkıs.

Yüzüne baktın, sarışın yüzüne, yanakları al aldı.

«Belki de hâmileyim.»

Derinlere doğru çekildiğini duydun. Odanın büyük penceresinden dışarıya baktın. Kışlanın ağaçlıklı bahçesi, küçük toprak köy yolları, ilerideki tepeler görünüyordu. İstanbul

kenti sanki çok uzaktaydı. Başka bir ülkede gibiydin. Deniz de görülmüyordu burdan.

«Kesin mi bu?»

«Daha muayene olmadım.»

Belkıs'ın gözlerinin çevresi kızarmıştı; gözyaşı dökmeden ağlıyor gibiydi; ardından gitmek için ayağa kalktığında daha neşeli bir tavır takındı; ama tam ayrılırken yeniden gözleri doldu. Kapının dibinde, başçavuşun yanında sarıldınız birbirinize. Artık çıkış kapısına doğru uzanan geniş koridorda yürüyordu. İlk defa, kahvede buluştuğunuz zaman giymiş olduğu ayakkabılar vardı ayağında. Beyazımtırak, ışıkta parıldıyan çoraplar giymiş, üzerine de vişne rengi ince bir süeter almıştı. Uzaklaşıp giden güzel bir genç kadındı şimdi. Gene geleceğini söylemişti sana.

Gündüzleri bodrumdaki masanın çevresinde tutuklu deniz teğmenleriyle briç oynuyor, öğleden sonraları da, yatağının üzerine kitap okumak üzere uzanıyordun. Çehov'un öyküleriydi en çok seni kendisine çeken: *'Küçük Köpekli Kadın'* öyküsündeki Kırım sahillerindeki durgun denizi, kıyafetleriyle çarlık dönemi sayfiye insanlarını gözünün önüne getiriyor, o yumuşak iklimi duyar gibi oluyordun. Deniz kıyısındaki otların kokusunu kokluyordun sanki.

'Küçük Köpekli Kadın' eskiden de okuduğun bir öyküydü, ama nedense o umutsuz aşkın çıkmaz sokaklarını yeniden izlemek istiyordun. Okumadan sonra kıl battaniyenin üzerinde bilinç ağırlaşıyor, öğleden sonrası uykusuna dalıp gidiyordun. Karmaşık düşlerin ardarda koşturduğu, ağır, ama çok uzun sürmeyen bir öğle sonrası uykusu. Akşamüzerine doğru yanındaki ranzada yatan kabadayılar yataklarından kalkıyorlar, özgürlermiş de, akşam vakti gezmeye çıkacaklarmış gibi pijamalarını çıkarıp, ütülü, yeni elbiselerini giyiyorlar, kıravatlarını takıyorlardı. Onlara hizmet eden adamlarının,

gaz ocağı üzerinde pişirdikleri, koğuşa güzel kokular saçan yemekten ayakta atıştırıyorlar, ardından koğuşun ortasında, ellerindeki tesbihleri sallayarak, hızlı hızlı volta atmaya başlıyorlardı.

Yavaşlatılmış günlerdi. Derin belirsiz uykuların insanı sarıp sarmaladığı, birbirine benzeyen günler... Gece yarısından sonra, koğuşta iskambil oynamaya devam edenlerin, yaptıkları korkunç gürültüye de giderek alışmıştın.

Seni ikinci defa görmeye gelen Belkıs:

«Sana para gerekli mi?» diye sordu.

«Hayır, param var.»

«Gene de vereyim sana.»

Koğuştaki tutuklu öğrencileri düşündün, onların aralarında kurdukları bir komün vardı, Belkıs'ın bırakacağı parayı o komüne verebilirdin.

«Yanında varsa ver, aşağıdaki komüne veririm.»

Çantasını açtı Belkıs:

«Çantamda sadece elli lira varmış» dedi. «Dur, dışardaki arabadan alıp geleyim.»

«Boş ver. Bir dahaki gelişinde verirsin.»

Daha da durgunlaştı Belkıs; ardından yavaş yavaş:

«Bir daha gelmem belki de zor» dedi.

Onda ilk gelişinde de duygusal dalgalanmalar olduğunu sezmemiş değildin. O aşırı duygululuğu, ilişkiniz açısından değişmelerin, savrulmaların habercisi gibiydi. Aşırı duygululuğun içinde her zaman tersi bir eğilimi taşıdığını gözlemlemiştin, tâ çocukluğundan bu yana. Belkıs'ın dayanabileceği şeyler değildi bunlar. Tutukluluğunun biraz uzun süreceğini bir an düşünse bile, bu onu derin bir umutsuzluğa sürüklemeye yetiyordu. Yabancısı olduğu sulara pusulasız sürüklenmiş bir gemiydi o. Onun altından kalkabileceği bir yaşam biçimi değildi bu.

«Belki de evleneceğim. Çok boşlukta kaldım.»

Annesinin yatağında yattığınızdan bu yana bir buçuk ay gibi kısa bir süre geçmişti. Hâmileliğini sormak istedin ona, ama birdenbire soramadın bunu. Evlenmek zorunluluğunu hissettiğine göre, belki de çocuğu aldırdı diye bir düşünce geçti aklından. Çocuğun doğmasını isteyip istemediğin üzerinde henüz pek de düşünmüş değildin. Şimdi bir tutukevinin görüşme odasında, bu konuda Belkıs'a sorular sormayı da, hakkın olmadan dışarıdaki yaşama fazlaca bir karışma sayıyordun. Serbest olduğunda düşünülebilirdi bu. Ama asıl korktuğun şey —tutukluluğunun uzun sürmesi olasılığına karşı— içerde bireysel sorunlara yuvarlanmanın tehlikesini düşünmendi. Ama, daha Belkıs, binbaşının odasındaki eski maroken koltuktan kalkıp gitmeden, oldukça âniden doğuveren bu yeni durumu sarsılmadan kabullenmeyi kararlaştırdın: onunla aranda olan uzaklığı, ilişkisinin başından bu yana, bilinçli ya da yarı-bilinçli olarak hesaba katıp durmuştun. Yarışmayı neşeyle götürmenin, bütün bu sevda ilişkisini de yarı şaka havası içinde yaşamanın, aranızdaki uzaklığın kabulünden geldiğini, kendi kendine çekinmeden söyleyebilirdin şimdi.

Evet, hepsi, hepsi sanki birer şakaydı: onunla ayrı sınıflardan oluşunuz, ilkbaharda başlamış olan faşizm denemesi, kısa, uzun süreli tutuklamalar, ölüm cezaları istemleri, sokaklarda dolaşan askerler, herkesin evlerine hapsedilmesi, bütün bu karışıklık bir şakaydı. Bütün bu insanlarla alay eden birileri vardı sanki. İnsanı önceden düşünmediği durumların içine sürüklüyorlar, sonra da cezaevlerine, işkencehanelere, darağaçlarına götürüyorlardı. Ankara'da askerî mahkeme tarafından ölüm cezasına çarptırılan üç gencin durumları da bir şakaydı. Doğanın, yaşamın, bütün canlı varlıkların önünde yapılmış bir şaka.

Daha sonraki yıllarda binlerce genç insanı ölüme sürekleyecek olan, buruk bir şaka.

XXII. 1971 SONBAHARI

Belkıs'ın da ayrılışından sonra tutukevine yerleşmiş gibiydin, orada uzunca bir süre kalacağını sanıyordun. Ama sandığın gibi olmadı, tersine yaşam başka şeyler getirdi: iki ay sonra serbest bırakıldın. Bir ifadede adının belirsizce geçmesinden başka somut bir kanıt bulunamamıştı hakkında.

Serbest kalmana karar veren askerî mahkemenin Selimiye Kışlası'ndaki büyük odasından, yeniden tutuklu bulunduğun kışlaya döndüğünde gecenin karanlığı basmıştı. Koğuştaki eşyalarını alacaktın. Çok az birşeydi bu. Ardından, öteki tutuklular seni, demir kapının önünde toplanarak yolcu ettiler. Kışlanın nizamiyesine giden ağaçlıklı yolda yürüdün. Karanlığın içinde, nöbetçi subayının eline vermiş olduğu kâğıdı nizamiyedeki astsubaya gösterecek, sonra da kapıdan çıkacaktın dışarı.

«Hayırlı olsun.»

Aralık ayında Istanbul, havalar oldukça serinlese de, gene de güneşli günler yaşıyordu. Karaköy'de lodos esiyor, balıkçılar Galata Köprüsü çevresine yanaştırdıkları motorlarında, balıkçı kayıklarında avladıkları balıkları satıyorlardı. Istanbul'da lodos balığı yemenin iyi olmadığı söylenirdi. Başdöndürücü rüzgâr, ılık bir hava taşıyor, insanı tuhaf bir başdönmesine sürüklüyordu. Bu sanki balıkları da etkiliyordu. Lo-

dos fırtınasıyla sersemleyip, deniz kıyılarına akın etmiş lüferler, kofanalardı bunlar daha çok. Gemiden indikten sonra onları uzun uzun seyrettin. Selimiye Kışlası karşı kıyıda kalmıştı.

Karaköy'den köprünün öte yanma baktın. Yeni Cami kara bir renge bürünmüştü sanki. Oysa güneş yukarılarda bir yerdeydi, Haliç'in kirli, yeşil sularına vurmuyordu, sadece Yeni Camiin arkasına vuruyor, onun ön yüzünü de siyah bir aydınlığa boğuyordu. Mavi deniz Kızkulesi'ne doğru çırpıntılıydı. Güneş Karaköy'deki Kadıköy vapur iskelesini, onun önünden geçen yolu, yolcu salonunu, daracık, üç katlı yapıları aydınlatıyordu. Burasıydı kentin işte. Senin yaşadığın yer. Gencecik bir insanken Galata Kulesi'ni görmüş ve büyülenmiştin. O kuleyi görmediğin bir yerde, dünyanın herhangi bir yerinde yaşamak o zaman hiç de usundan geçirmediğin birşeydi.

O günlerde sanki artık bu kenti terkedecekmişsin gibi, hep seni büyülemiş yerlerde dolaşıyordun. Hemen hergün yürüyüşler yapıyor; onlarca yıl geçtiğin yerlerden, yeniden geçiyordun.

Yüksekkaldırım'dan yürüyerek Beyoğlu'na çıktın. Kule, dik yokuşun ortasında, solda, biraz ilerideydi. Sarmaşıklar arasında kalmış, eski Astorya sinemasmın önünden, taş döşeli yokuştan, yukarıya doğru yürüdün. Yolun iki yanmdaki rumların, ermenilerin işlettikleri kitapçı dükkânları giderek azalıyor, onların yerini Anadolu'dan Istanbul'a göçeden küçük esnafın açtığı plâk, kaset satan dükkânlar alıyordu. Yokuşun Tünel Alanı'na yaklaştığı yerdeki, eski yahudi şarapçı dükkânlarıysa olduğu gibi duruyordu. Yukarıda Tünel Alanı'nda da yarı yarıya güneş vardı. Orada, istersen İstiklâl Caddesine girmezdin. Karşıdaki, geçen yüzyıldan kalma, eski, büyük yapının içindeki genişçe geçitten geçerek Asmalımescit'e çıkardın. Sağda yeni bir antikacı dükkânı açılmış, solda Kohen Kardeşler'in yabancı dilde kitaplar satan dükkânı duruyor,

sol tarafa uzanan geçitte yeni bir kahve var, garson beyaz önlüğünü giymiş, elindeki kahve tepsisiyle çevredeki dükkânlara kahve götürüyor. Sokrat'ın ünlü temizleyici dükkânı hâlâ işliyor. Ama artık işi az. Dükkânı hayatta kalan karısı yönetiyor olacak. Onun karşısındaysa, şimdi daha çok iş yapar görünen, başka bir elbise temizleyicisi var. Oradan, gündüzleri açık olan demir kapıdan çıkıp Asmalımescit'in dar sokaklarına çıkacaksın. O eğri büğrü sokakta Yakup'un lokantası var. Yanındaki dükkânı da kendi salonuna katmış, oldukça genişletmiş lokantayı. Bira çekilen küçük barı duruyor. Güneş lokantanın karşısındaki duvara vuruyor.

Belkıs'ı aramaya çekindin. O da seni aramadı.

Öğle vakitleri Yakup'un lokantasında yemek yiyordun. Kış yaklaştığı halde açık bırakılan kapıya yakın masalardan birine oturuyordun. Sokağa, sonbaharın kışa dönüşmeye çekindiği, o güzelim, serin günlerin güneşi vuruyordu.

Ona, bir ay kadar sonra, Bebek'te, solgun bir kış günü, öğleden önce lüks bir mezeci dükkânında rastladın. Sen alışveriş etmek için girdiğinde, o dükkândan çıkmak üzereydi.

«Belkıs!»

Durdu. Gülümsedi.

Elinde olmaksızın karnına doğru baktın, bir şişkinlik yoktu. Belkıs karnına baktığını farketmişti.

«Çocuk kendiliğinden düştü» dedi. Başını öne eğdi, gözleri doldu. Onu omuzlarından tuttun.

«Şimdi nasılsın, iyi misin?»

«Şöyle böyle.»

«Evli misin?»

«Evliyim.»

Elinde olmaksızın elini yanağında dolaştırdın, derin bir şefkatle sarılmak istedin ona.

«Siz daha iyi yaşıyorsunuz» dedi. «Ben her zaman çok iyi beceremiyorum yaşamayı.»

«İstediğin zaman beni ara Belkıs.»

«Olur. Ararım.»

Bebek'te, deniz kıyısına yapılmış parkın içinde, ağaçlar arasında dolaşırken içinde düğümlenen şey çok karmaşık bir şeydi, bir yığın duygunun birbirine dolaştığı karmaşık bir düğüm. Ama onların içinde hüznü, o derin duyguyu ötekilerden ayırdedebiliyordun.

Aralık ayının güneşli bir gününde, dolmuşla Bebek'ten Taksim Alanı'na; oradan da gene başka bir dolmuşla Feriköy'e annenin evine gittin. Niyetin seni dinlendirecek, rüzgârlı Istanbul'u, tutukevlerini, Belkıs'la geçen günleri, Bebek'teki ağaçları, rakı içmenin verdiği yorgunlukları unutturacak bir öğle uykusu uyumaktı. Derin bir uyku olmalıydı bu: çocukluğunun geçtiği Harbiye Nezareti'nin çam ağaçlarıyla dolu bahçesinin görüntülerini, Vefa'nm fakir sokaklarını, Beyazıt Alanı'nda şimdi varolmayan havuzun görüntüsünü, Kumkapı iskelesindeki yağmurlu çocukluk günlerini, fakir Istanbul'un çocukluğundaki yangın yerlerini, su kemerlerinin dibindeki ahşap evleri, babanın eski gramofonunda dinlediğin taş plâklardaki müzikleri, hepsini, bir bir hepsini unutturmalıydı sana.

Yarı karanlık küçücük odada, yarı uykulu, yarı uykusuz, gecenin karanlığı heryeri sarıncaya kadar yatıp durdun.

Yazın, Belkıs'la ilk defa annesinin evinde aşk yaptıktan sonra da, sabahın erken saatinde buraya gelip uyumaya çalışmıştın. Odandaki küçük komodinin içindeki küçük nesnelerin o zaman da yoktu; arama gecesi alınmıştı: askerlikteki erbaş işaretlerin, atışlardan getirdiğin birkaç boş mermi ko-

vanı, birkaç fotoğraf, küçük bazı şeyler... Yaşadıklarından arta kalmış, küçük gizlerini sana açan anı parçacıkları. Güngör'ün Paris'ten tâ buralara getirdiği, Asmalımescit otellerinde de taşıdığı, sonra da Ada'daki küçük odasına kadar sürüklediği ufacık daktilo makinesi gözünün önünden gitmiyordu. Paris'te, Galerie Lafayyette'den aldığı, ses yükselticisi kapağına monte edilmiş küçük pikâpcık yerde duruyor sadece. Arama gecesi ona el koymak akıllarından geçmedi nedense. Odaya giren sivil polis o eski pikâbı birşeye benzetememiş olacaktı. Onu kullanamıyordun. Pilâk döndürücüsü düzenli dönmüyor, ses yükselticisinden de iyi ses gelmiyordu artık. Onu çalıştırabilseydin, kuşkusuz gençliğinizde dinlediğiniz şarkıları seslendirecekti sana.

Apartmanının iç-boşluğuna açılan, penceresinin perdesi yarı yarıya aralık küçücük odada yaşanmış günleri düşündün. Orada gecenin ilerlemesini bekledin durdun. İşte o zaman ilk defa, gerçekten o doğmamış çocuğu düşündün. O dünya yüzüne çıkmamış olan *çocuk* zihninde dönüp duruyor, orada, zihninde bir yerde, aydınlık dünyaya açılan bir kapının önünde, her şeyden habersiz, kendi kendine, oynayıp duruyordu. Oradaydı, ışıkların içinde. Bu odadan da, bu ilençli kentten de görülmeyen bir yerde, aydınlık bir bahçede. Ama nasıl bir çocuktu bu?

Gençlik yıllarında, Uludağ'daki dağ otellerinde rastladığın, o yaz da Sait Halim Paşa Yalısı'nda yeniden karşılaştığın çocuklardan birine mi benziyordu? Kuşkusuz, kendi halinde, duyguları olan çocuklardı onlar da. O yılın ilkbaharında Ankara'da, kapalı bir cezaevinin bahçesinde idam edilen üç genç çocuktan birine mi benzeyecekti? Tökezlemeksizin idam sehpahasına çıkan, uzun boylu, esmer bir çocuk... Istanbul'da Harbiye'deki hücrelerden birinde tutuklu olan, anasının Sıvas'dan onu görmeye geldiği, kadının başında çarşafı 'suçsuz oğlumu bırakın' diye bağırarak komutanın ayaklarına sarıldığı, o ananın çocuğu mu? Sonraki yıllarda bir köy oku-

luna öğretmen olan o çocuk gibi bir çocuk mu? Arkadaşı Battal'ın körpecik gövdesini köyünde, yeni açılmış toprak mezara gömen o çocuk mu? Onun cenazesinin ardından, Beyazıt'tan Sirkeci'ye yürüyen, yumruklarını havaya kaldırmış, 'faşizme ölüm, halka hürriyet' diye bağıran yirmi bin çocuktan herhangi birine (hangisine?) benzeyen bir çocuk. Daha sonraki yıllarda, daha da trajik bir kaderi paylaşan çocuklardan hangisine benzeyen bir çocuk? Mezarlıkta, ölülerin yanında kurşuna dizilmiş gencecik bir çocuk mu? Cerrahpaşa Hastahanesi önünde kendini savunmak için bir kum tepeciğinin üzerine çıkarak, eline tutuşturulmuş tabancayla rastgele ateş eden incecik bir çocuk mu? Istanbul, Ankara, Sinop hapishanelerinin taş duvarları arasını yıllarca ziyaret ettikten sonra Üsküdar'da Paşakapısı cezaevinin avlusunda güneşlenmeye çıkarıldığında, karşı toplulukça öldürülen bir çocuk mu? Sinema çıkışı gözüne kestirdiği birisini rastgele öldüren kandırılmış bir çocuk mu? Boğaz sırtlarındaki gecekondu mahallesinde ateş edilirken, o vurulmasın diye anasının üzerine kapandığı —o— çocuk mu? İzmit cezaevinde, kardeşiyle birlikte, birbirlerinin öldürülüşünü göre göre idam edilen çocuk mu? Hangisi? Hangisi? Hangi çocuk bu?

XXIII. SENİN OLAN O KENT

Şimdi oldukça sessiz olan bu kuzey kentinde, akşamları apartmanın iç-avlusuna açılan kapının yakınına yerleştirdiğin koltuğa oturuyorsun, en çok da o arama günlerinin bomboş Istanbul'unu düşünüyorsun. Gri yapılarıyla bomboş Beyoğlu'nu, güneş ışınlarını yansıtan sınırsız denize doğru uzanan Aksaray'daki bulvarları, müslüman Fatih'in dar sokaklarını, o boşaltılmış kenti. Böyle bir arama gününü çok genç ken yaşadığını, sokağa çıkma yasağı olan o pazar gününü Fatih'deki evinizin çatısından, denizlere kadar uzanan güneşli Istanbul'a bakarak geçirdiğini düşünüyorsun. Ardından da motor gürültülerini duyduğun o sabahı, Feriköy'ün, Teşvikiye'nin, Maçka'nın bomboş sokaklarını.

Sonra da alabildiğine özgür günleri düşünüyorsun. Güneşli, uzun ilkbahar mevsimlerini, yazları, sonbaharları. Taksim'deki Bulvar Kahvesi'nin bitkilerle süslenmiş kaldırımına yakın masalara yayılmış bütün bir arkadaş topluluğunu: Hüseyin'i, Güngör'ü, Erten'i, Onay'ı, Ada'yı, Ara'yı, Anna'yı, Bayan N.'yi, şimdi gene kuşkusuz omuzlarını kısarak oturan Neco'yu, kahveye Teşvikiye'den gelenleri, Levent'de oturanları, Rafael'i, sinema tutkunu genci, Belkıs'ı, Darida'yı... daha birçoklarını. Düşünde hepsini de (yanlarında topluluğun bir yığın genç üyesi de var) yanyana, ardarda dizilmiş, resim çektirircesine gülümseyen kaleidoskop imgeleri gibi görüyorsun. Ardından Istanbul'un beklenmedik rüzgârlarından biri esiyor ve bu büyük grup fotoğrafının çekilmesini

engellercesine masanın örtülerini savuruyor. Ağustos ayının ikinci yarısında havaların birdenbire döndüğü, şimşeklerin çaktığı, yağmurların boşandığı günlerden biridir belki de. Hepsi birden sana, sanki *'çekmeyeceksin bu fotoğrafı'* diyorlar. Ardından da onların, ikili-üçlü topluluklar halinde konuşmaya daldıklarını görüyorsun. Senin çekmeye çalıştığın fotoğraf çoktan unutuldu. O kadar uzaktasın ki, yoksun sen artık.

Çok gençken Tepebaşı'ndaki, Galatasaray'daki, Tünel'e doğru uzanan sokak aralarındaki barlara gittiğinde emprovize iydiş müzikleri dinlediğini anımsıyorsun. Klarnetlerle, kemanlarla, saksofonlarla yapılan *«öylesine canlı ve neşeli bir müzik»*. Şimdi 1950 yıllarının Istanbul'unda, rum, ermeni, yahudi, beyaz rus, macar... yığınla insanın kaynaştığı o bodrum katlarındaki lokallerde —ne denli uzakta olursan ol— bütün canlılığıyla kulağının dibinde öten o sazları dinle. Bohemya'dan Letonya'ya, Polonya'ya sonra da Doğu Avrupa'ya yayılmış, Istanbul'a da gelmiş olan yahudi çalgıcılar çalarlardı o şarkıları. Yitik, acılı bir cennetin o neşeli müziğini. Bazen ihtiyarlamaya yüz tutmuş yahudiden *«eski iydiş şarkıları isteyenler de olurdu. O zaman yahudi gözlerini kapar, Minsk'deki kabilesinin hayallerini kendisine gülümserken görürdü. Yaşamın getirdiği bir yığın zorluk, güçlü kültürel kökler, romans ve ekstaz, işte bütün bunların hepsi.»* Istanbul'a da yayılmış olan o şarkılardı: Gümüş Evlenme, Köşebaşında Sigara Satan Adamın Öyküsü, valsler, Bir Küçük Bardak şarkısı, Sonya ile Anuşka'nın öyküleri. «Bazen de arkalarında sanki macarlardan, slovaklardan, romanyalılardan ya da çingenelerden oluşan bir orkestra olurdu. Yahudi çalgıcının *taksim* yaptığı da olurdu.»

Şimdi gözlerinin önünden, sabahları ıslatılarak yıkanan Beyoğlu'nun ara sokaklarının kaldırımları, kırmızı ışıklarıy-

la Garden Pavyon'un iç dekoru, Tabarin Bar'da çalışan çalgıcılar geçiyor. Asmalımescit'in bütün sokakları, hanlar arasındaki geçitler bomboş ve onlar kendilerine özgü giysileriyle o sokaklardan dansederek gidiyorlar. Henüz *Bohem* lokantasının açık olduğu ve sahnede Büyük Adalı Todori'nin, siyah elbiseler giymiş olan ağırbaşlı karısı piyanoda otururken, elinde gitarla şarkı söylediği, arada bir de başına bir dublelik rakı bardağını oturtarak sahnede dansettiği günlerdi. O günleri hayal ediyorsun. Bütün o cennet yitti, şimdi korkunç bir kalabalıkla, onları koruyan askerler dolaşıyorlar orada.

Annenin evinde kalıyordun. Feriköy'de, Lalaşahin Sokağı'nda, sokağın en son yapısı olan evde. Böylesi karışık günlerde en iyi yer orasıydı. Yanda boş bir arsa vardı. Onun gerisinde de küçük bir otomobil komisyoncusunun yazıhanesi. Arsanın öte yanında da, hergünkü işine sırtında bir deri ceketle gelen bir çamurluk tamircisinin küçük atölyesi. Bir yığın çırak çalışıyordu orda.

Evin öteki yanında da büyükçe bir oto tamir atölyesi vardı. Sağda, ileriye doğru gidilirse, vâdiye doğru iniliyordu. Dipte bulanık bir su akıyor, ama vâdinin engebeli bayırlarında suyun kıyısına açılmış bostanları suluyordu. Karşıdaki sırtlarda, daha çok ermenilerin oturdukları bir sıra yüksek apartman vardı. Kurtuluş'a inen asfalt caddenin arka sokaklarıydı oralar. Oradan kente, Kurtuluş semtinin merkezi olan ortodoks kilisesine kadar cadde büyük yapılarla doluydu. *Tatavla* denilen kiliseden sonra daralırdı sokaklar, yokuş yollarla büyülü ve bakımsız Kasımpaşa mahallesine inilirdi. İçlerinde eski yüzyıllarda yapılmış kırmızı tuğladan kiliseleri barındıran, çarpık sokakların birbirini kestiği mahallelere.

Evin salonu ne çok büyük, ne de çok küçüktü. Orada rad-

yoya takılı küçük pikâpta barok müzik ya da eski iydiş şarkıları dinliyordun. Dairenin tavanı yüksekçeydi. Salonun sokağa bakan yüzünü kaplayan, çoğunlukla açık, çiçekli perdelerin arasından yumuşak gün ışığı sızıyordu çiçekli eski halı üzerine. Toplanmış, sonra geri verilmiş kitaplar, dosyalardan çekilip alınmış bazı yazılar, biraz ötede de yorulunca uzanılabilen bir sedir.

Sokaklara çıkıyordun. Lalaşahin Sokağı, Baruthane Caddesi adlı, Kurtuluş'a uzanan büyük caddeye kavuşan dar bir caddeye açılırdı. Taş döşeli, pek de düzenli olmayan bir cadde. Oradan, günün her saatinde eski-yeni otomobiller, taksi olarak kullanılan Amerikan arabaları geçerdi. Caddenin gerisinde açık alanlar başlıyordu. Orada yazlık sinema vardı: yerli filmler oynatan, yaz mevsiminde mahalle halkının doldurduğu bir açık hava sineması. Istanbul'un her semtinde benzeri bulunan sinemalardan biri.

Baruthane Caddesi'nden yukarıya doğru yürüyor, bakkal dükkânlarının, küçük tuhafiyecilerin, fırınların, balıkçıların, midye tavası, lakerda satan dükkânların önünden geçiyor, Kurtuluş Caddesi'ne çıkıyordun. Sanki o çalkantılı günlerin dalgalarıyla yorulmuş içini, kentte yaptığın gezintilerle dinlendirmek istiyor gibiydin. Üç gencin Ankara Cezaevi'nde idamlarından sonra, sanki bu güç denemesi kurbanlarını almış da biraz doyuma ulaşmış gibi, yavaş yavaş geriliyordu. Gregoryen ve katolik mezarlıklarının yanından geçerek Pangaltı'na, o canlı caddeye çıkıyordun. Eski yıllarda, karşıda, mahallenin erkeklerinin devam ettikleri, kadınların da geldikleri Şahan'ın yüksek tavanlı, tavanı kışın yanan sobanın dumanıyla islenmiş, selâtin kahvesi vardı. Oradan aşağıya kıvrılıyor, Harbiye'deki geniş yolağzma iniyordun.

Harbiye kavşağında, kaldırımın hemen üzerinde büyük bir çiçek mağazası vardı. Oradan Gülgün'e, Nâzan'a çiçek aldı-

ğın zamanları hatırlıyorsun. Yapraklarında su zerreciklerinin oynadığı kadife gülleri.

Gülgün'ü, sonraları, çok uzun zaman görmedin. Bir defa seni aradığında, buluşup Nâzan'ın Şişli'deki evine, onu ziyarete gitmiştiniz. Artık bu kentteki yaşamın senin için bitmiş olduğunu fısıldayan, ama asla yüksek sesle konuşmayan bir başka insan vardı içinde. Uzaklaşmıştın, içinde yaşarken dahi resimlerini, imgelerini görüyordun o yaşamın. Gerçekten de Nâzan'm yeni evinin geniş salonunda, öteye, sokağa bakan pencerelere yakın, tahtadan bir sandalyeye çekildin, otuz yaşına yaklaşan iki güzel kadını seyrettin durdun.

Sonra, kimbilir hangi mevsimdi? Divan Oteli'nin lobisinde, dönerli çıkış kapısına yakın bir yerde dururken camın dışında Gülgün'ü gördün. Aranızda geniş bir cam ve dört metre kadar bir uzaklık vardı. *Fiat* marka spor bir arabadan inmişti, eskisi kadar güzeldi gene. İçeriye mi girecekti? Bir İtalyan erkek arkadaşından söz ettiğini anımsardın. İtalyalı bir İtalyan mıydı, yoksa Istanbullu mu? Bilmiyorsun. Spor arabanın kapısını kilitleyen genç adama o an da pek dikkat etmedin. Aranızdaki uzaklığa otelin, üniformalar giymiş zenci kapıcısı da girmişti. Dışarıya barın önüne konulmuş masalara bakıyordun. Biraz sonra da kaçırdın gözden onları. Belki otelin içindeki dükkânlardan birine girmişlerdi.

Barın önündeki avluda, ilkbaharın sıcak günlerinde, sonra yaz boyu bezden şemsiyeler altında, sonbaharda da —uzun bir süre— oturulurdu. Orada otelin önündeki ağaçlıklı bulvarla birleşen bu yana düşen cadde, daha ötede de Taksim parkının duvarları, parkı dolduran büyük ağaçlar görünürdü. Burada, dışarıdaki masalarda oturan çok güzel kadınlar görmüştün. Gövdelerinin biçimi yerli yerindeydi. Ayak bilekleri çok güzeldi. Tertemiz kadınlar... Her zaman da sana çok duyarlı görünmüşlerdi: siyah saçlı, kumral, otuz yaş çevresinde bazı kadınlardı bunlar. Bu çevredeki lokallerde, her yeni mevsimde fakir mahallelerde büyümüş çok güzel birkaç

profesyonel kız da belirirdi. Divan Oteli'nin barına da girerler, tanıdıklarına rastlarlarsa otururlardı. Her defasında onlar için, para harcamaya hazır bir erkek bulunurdu. Uzun süredir son günlerde —ya da nereden bileceksin— son yılda yalnız kalmış birisi. Rafael'in şakayla karışık olarak söylediği gibi, çok yalnız, çok yalnız birisi.

Erten'se aynı yaşamı sürdürüyordu. Akşamüzeri işinden çıkıyor, burada, bu kaldırımlarda dolaşıyor, sonra da kahvede arkadaşlarını buluyordu. Çevreye kötümser bir gözle bakıyor, yaşamak istiyor, herşeyi inceliyordu. Hüseyin'se, geliri yerinde olduğundan sarkastik zekâsıyla olup bitene daha eğlenceli bir gözle bakıyordu. Arkadaşlarıyla buluşuyor, hep birlikte Beyoğlu, Taksim yöresindeki bazı lokallere gidiliyor, yeni açılmış yerler deneniyor, haftada birkaç defa da lokantalarda yer alınıyordu: Tünel tarafındakilerde, Olivo Pasajı'nın Panaya kilisesine çıktığı aralıktaki Rejans'da, İngiliz Sarayı'nın karşısındaki Fischer'de —baba Fischer ölmüştü, kızıydı açan bu yeni lokantayı—, Mutfak'da, Cihangir'e uzanan yol üzerinde yeni açılmış olan Drugstore'da, Taksim'deki ortodoks kilisesinin bahçesine bakan Hacı Baba'da... Bu azgın zenginleşme isteğini, paraya tapan toplumu, bu özgürlüksüz vahşi yılları savuşturabilmek için alaya, eleştiriye, boşvermeye, sonsuzca espriye sığınılarak. Kim bilebilirdi ki, Hüseyin, sonradan hiç yoktan siyasal nedenlerle tutuklanacak, yıllarca hapiste kalacaktı.

Yeni mevsimlerle yeni arkadaşlar da türerdi: karı-kocalar, yalnız kadınlar, boşanmışlar, yeni ressamlar, karikatürcüler, afiş yapan, sayısı giderek artan reklâm firmalarında çalışanlar, kendileri adına reklâm firması açanlar... eskiden tanıdıkların, başka topluluklar içinde yaşayıp da sonraları sizin klânınıza kaymayı yeğleyenler... bunalımlı, sıkıntılı, neşeli, yetenekli, kendilerine uygun buldukları dallarda sanat denemeleri yapan tipler... genç şairler, roman yazan genç kadınlar,

erkekler... günler ne biçim alırsa alsın yaşamlarını sürdürüyorlardı. Canlı, içten, yaşamayı seven insanlardılar. İleri bir düzenin şimdiden oluşmuş üyeleri. Sertlikten hoşlanmıyorlar, yeniliğe açık, yarı cesur, yarı temkinli yaşıyorlardı. Sevecen, arkadaşlık edilir insanlardı.

Bağlı olduğun bazı insanlar öldü: Sandi, Güngör... Cenaze törenlerini bile görmedin. Dağılan, parçalanan toplumu ateş hattına almışlardı. Bir yandan hastalıklar ve kanser, öte yandan gerçekten tabancalardan açılan ateşler, artıp duran siyasal cinayetler... bütün bir yaşamı çirkin bir şakaya dönüştürmüştü artık. Unutuluşun kol gezdiği, iğrenç, alçakça bir şaka.

Nybroplan'da yeni açılmış bu Orta-Avrupa kahvelerini andıran kahvenin içinde otururken rüzgârların ağaçlarda çıkardığı hışırtıyı duyar gibi oluyorsun. Buradan çok uzaktaki geniş bir bulvarın ortasındaki ağaçların hışırtısını... O aydınlık kentte mevsimlerle de, günlerle de, günün saatleriyle de değişen ışıklar şimdi sana hayalden uydurulmuş bir kentin ışıkları gibi geliyor. Bütün bir kuşak insanın gençlik yıllarının ortaklaşa cennetiydi, bayram gecelerinin havai fişeklerine benzeyen o parıltılı yansıma. Dipdiri, canlı bir cennet! O kentin kalabalık bulvarlarında, sonbaharda yaprakları sararan ağaçların hışırtısı kesilince, belki de, en iyisi daha derin bir yalnızlığı seçmekti: bu kuzey kentindeki bomboş alanları, insanın yüzüne bakmaya cesaret edemiyen insanları, bomboş iç-avluları, ıssız sokakları, haziran aylarının batmayan güneşlerini, bomboş sokaklarda her köşebaşında karşına çıkan gece yarısı güneşini, o sarışın ışığı, ıssızlığın üzerine yağan bitimsiz aydınlığı. Kuşkusuz daha derin bir yalnızlığı seçmek gerekirdi. Sırf kendisi olan bir yalnızlığı. Seni olup bitene artık ortak etmeyecek olan, ama olup bitenin sürekli yasını da tutabileceğin derin bir yalnızlığı.

Düzenli, temiz kenti, kentin içine giren küçük körfezleri, sonsuz, sarımtırak bir ışık altında görüyorsun şimdi. Ruhunu kışkırtan aceleciliği, o yıllarca hep birşey arayıp duran kasıtlılığım sanki artık bu ıssızlık düzene koyacak. Sakinleşeceksin. Hiç olmazsa artık bütün bir geçmişi düşünebilmek için sonsuz vaktin var. Sonsuz bir vakit: bütün o yaşamı yakalamaya koşan insanları —bir yığın serüveni— bir bir yeniden canlandırabilirsin imgeleminde. Hayır, kuşkusuz bir defa değil, birçok defa. Çok defa. *Ölüm ve yalnızlık.* Kimisi ölümü seçti, kimisi de yalnızlığı. Herşeyiyle tam olan bir yalnızlığı. Kendisi de, çevresi de somut bir yalnızlık olan yalnızlığı.

Bomboş bir alanın ortasındasın. İstersen yeniden kahvenin önünden geç, Hamngatan'dan yukarıya doğru çık. Çirkin yeni yapıları, kentin merkezine yapılmış biçimsiz bir havuzu, merdivenlerle inilen iç alana yeniden bak, yürüyen merdivenlerle in oraya. Hiçbiri sana birşey söylemeyen taş yapılar. Eski alanları, küçük kiliseleri, rokoko üslûbunu andıran evleri, kentin öte yanını, Güney'i, daracık taş sokakları, kayalar üzerine oturtulmuş tek katlı evleri, mahalle aralarındaki küçük lokantaları sevmeye çalışacaksın. Orada —elinden geldiğince uzun bir süre— eski bir alandaki küçük parkın içinde otur, Aziz George heykeline ya da karşıya düşen küçük kiliseye bak. Sonra eve doğru çıkacaksın. Yürüyerek. Gecenin gelmesini bekleyeceksin. O bir türlü gelmeyen gecenin. Işıklar içindeki pencerenin önüne konulmuş olan yatağa yatacaksın.

«Bomboş bir alanın ortasındayım Sandi. Burada, uzakta bir yerdeyim. Bomboşmuş sanacağın bir kentte. Senin de bilmediğin bir yer burası Sandi. Görsen şaşırırsın.»

Uyuyabilmek için kara renkli bir perde de edinmeyeceksin kendine. Yatağa uzanmadan önce çekmeyeceksin öyle bir perdeyi. Bırak, geçmişle yoğrulan içine sabaha kadar ışıklar dolsun! Gece gökyüzü bir ara mavileşecektir. Sonra yeniden ışıklar bastıracak. Öğle vakti aydınlığa benzeyen bir gece ya-

rısı daha yaşayacaksın. Güneşin görünmediği, fakat kentin yapılarının kırmızımtırak bir ışıkla parıldadığı, bir öğle vaktine benzeyen. İçinde gövdenin gerildiği, yorgun bir güçle kıvrandığı bir gece yarısına. Nasıl olsa erken uyuyacaksın. Bu ışıktan bir yere kaçamazsın ki!.. İyisi mi bu ışığa aç içini. Ve düşün: 'kazandık mı? yitirdik mi? kim kazandı? yitiren kim?'

İÇİNDEKİLER

Kuzey Avrupa'da Bir Kahve, 7
Sandi'nin Ölümünden Sonra, 14
Istanbul'dan Kuzeye Doğru, 24
Paris, 31
Kopenhag, 36
Twiggy Cânân, 42
Rafael, 52
Bütün O Rahatsız Eden Çocukluk, 63
Saklananlar, 69
Boş Alan, 82
Arama Gecesi, 86
Gözaltında, 96
Boş Sokaklar, 101
Belkıs, 105
Hilton Oteli'nde Bir Gece, 117
Sabah Kahvaltısı, 127
Istanbul, 137
Sait Halim Paşa Yalısı'nda, 140
Ihlamur Yokuşu, 147
Kaçaklık, 154
Tutukluluk Günleri, 160
1971 Sonbaharı, 166
Senin Olan O Kent, 172

Bu kitap
1990 yılının Ocak ayında İstanbul'da
EROL OFSET'de
dizilip basılmıştır.

Bir Yaz Mevsimi Romansı, *12 Mart 1971 rejimini Istanbul'da yaşayan, ardından da kendini kuzey ülkelerine sürgün eden bir aydının serüvenini anlatıyor. 1970 yıllarının bozulmaya yüz tutan büyülü Istanbul'u... Kuzey'in donuk, taşçıl, ıssız kentleri... Bu roman, derin bir yalnızlığı dile getiriyor. Hüzünlü ama yaşamla dolu kırık bir romans.*



ISBN 975-438-035-x
90.34.Y.0155-25